

Vate

Kovara Kulturi

Dewreyê dîyine, hûmâre: 8 (28) Hamnan 2007

Wayîr/Sahibi

Deniz Gündüz

Mudirê Karê Nuşteyan o Berpirsiyar/Sorumlu Yazışleri Müdürü

Sevda Zelal Gündüz

Serredaktor

Malmışanij

Redaksiyon

J. Îhsan Eşpar,

Malmışanij, Mehmet Uzun

Têkiliya Almanya

Lerzan Jandîl

Faks: +49 - 30 - 611 33 19

Seba aboneyîye (Almanya de)

Vate

Postfach: 30 21 07

10 752 Berlin/Almanya

Têkiliya Hollanda

Şukrî Atîk

Poelenburg 30

30 85 KT

Rotterdam/HOLLAND

Têkiliya Swêdî

Eksâtravägen, 186

S-127 61 Skärholmen/SWEDEN

E-mail: espar@bredband.net

Têkiliya Norveçî

M. Darrêz

Munkegt. 2

0656 OSLO /NORVEÇ

Sertê aboneyîye

Welat serrêk 6 aşmî

Tirkîya: 16 YTL 8 YTL

Almanya: 20 Euro 10 Euro

Swêd: 250 SEK 125 SEK

Welatê bîmî: 40 Euro 20 Euro

Vayî: 3 YTL/5 Euro

Îlan

Rîpelêk: 60 YTL/100 Euro

Nêmripl: 30 YTL/50 Euro

Çarêgrîpl: 15 YTL/25 Euro

Çap/Baskı: Berdan Matbaacılık

Davutpaşa Cad.

Güven Sanai Sitesi

C Blok No: 239

Topkapı/İstanbul

Adres:

Vate

Katip Mustafa Çelebi Mah.

Tel Sok. No: 18, Kat: 3

Beyoğlu/İSTANBUL

Tel: (0212) 244 94 14

e-mail: butkan@mynet.com

Üç aylık süreli yaygın dergi

www.vateonline.se

Berpirsiyarîya her nuşteyî ya nuştoxi/nuştoxe bi xo ya.

TEDEYÎ

Wendoxan rê	3
Derheqê Kirmancî de Kombîyayîşê Çarêsine	4
J. Îhsan Espar , Vateyî	75
Selamî Temirî , Kitabê Roşan Lezgînî “Halîn”î Ser o	76
Xelata Şîr û Hîkayanê Kirmancî	78
Akman Gedik , Kamcî Çem Nêreseno Deryayî	80
Sîyamend Mîrvanî , Xecê Bê, Hende Paye Nêbeno	81
Murad Canşad , Vilaweke	83
Lerzan Jandil , Standard ú Modernkerdena Ziwanê de Rolê Dênekuyan	87
Mihani Licokic , Çibenokî (Mertalî)	99
Mehmud Nêşite , Serewedaritîşo Bêveng	103
Malmîsanij , Xebata Grûba Vateyî Ser o	107
Newzat Gedik , Sergovendî	116
H. Giran , Nêweşê Beşna Weşe	117
W. K. Merdimîn , Mîras	119
Receb Dildar , Hezo û Hes	121
Ercan Sarıçîçek , Kurdistano	123
Serdar Roşan , Qumandar	124
Wisif Hêlinij , Wa Vajî	128
Huseyîn Karakâş , Cewer	129
Newzat Valêri , Bê To Yar	139
Tekîn Agacik , Gunekar	140
Sînan Sutpak , “Estanekanê Sêwregî ra”	141
Sîyamend Mîrvanî , Vateyê Verênan	143
Mehmudê Diyarbekirî , Roj Beno Tarî	145
Wusêñê Gestemerde , Kamaxa Xerîbiye	146
H. Giran , Eskerî	148
Heydo Keçanic , Bêkes	149
Tekîn Agacik , Çêna Apî	150
Huseyîn Burke , Xurbet Çetin o	151
Wusêñê Gestemerde , Hawtemal û Kombîyayîşê ÎKKyî	153
Aysena Kurdî , Çend Vateyê Verênan û Îdyomî	157
Gawanê Welati , Biratî	161
Mutlu Fırat , Mîyanê Meselayan ra	162
Jacques Prévert , Barbara	165
Mutlu Fırat & Abbas İzol , Ripelê Fiqrayan	167
Kitabê Kirmancî (Zazaki)-XVI	169

WENDOXAN RÊ

Wendoxê ma yê delalî,

Yewna hûmara ma ya dewletî (zengîne) ha destê şîma de ya.

Vejiyayîşê hûmara 27. ra pey Derheqê Kirmancî (zazakî) de Kombîyayîşê Çarêsine bi. Ma nê kombîyayîşî de 500 ra zafér çekuyanê kirmancî ser o vindertî. Neticeyê nê kombîyayîşî na hûmara ma de estê.

No beyntar de Weşanxaneyê Apecî gamêka muhîme eşe, panc kitabê domanan (gedeyan) bi kirmancî neşr kerdîy. J. Îhsan Eşparî nê kitabê Gunilla Wolde swêdkî ra tadayî (çarnayî). Weşanxaneyê Apecî, 1997 de zî çar kitabê domanan ê ke Haydar Diljenî tadabîy, neşr kerdibîy. Hêvîya ma a ya ke ewro ra pey zî kitabê winasî neşr bibîn.

Na hûmare de şîma haydarîya (agahdarîya) İKKYî wanenî. Seke uca de nusîyayo, no enstîtu serrgêra hewtayine ya şehîdkerdişê Sey Rizayî û embazanê ey, bi dayîşê xelata (halêta) şîir û hîkayanê kirmancî yad keno. Ma hêvî kenî ke şâîr û edîbê ma bi şîir û hîkayanê xurtan beşdarê na musabeqa bibîn.

Qapaxê peynî yê na hûmara ma de fotografêko balkêş û nayab esto ke wextê “Herbê Şêx Seîdî” (1925) ra mendo. Mustafa Ayzîtî çend serrî ra ver no fotograf dayo Malmîsanijî. Keyeyê nê dostê erjayeyî awan bo. Goreyê Mustafayî, no fotografê yew kurdî yo ke eskeranê tirkan hêşîr kerdo. Seke aseno, no xorto hêşîr bi rêzile (zincîre) beste yo.

Nuştoxê ma yê hepsî şertanê zoran mîyan de zî xo ver ro danî û ma rê nusenî. Ma wazenî ke ewro ra pey zî ma rê binusîn. Heta ke mumkun bo ma wazenî ca bidî nuştayanê înan.

Şa û zerrîweş bimanîn*.

Vate

* Ma wazenî yew xeletîya hûmara 27. rast bikî. A hûmare de, binê yew fotografi de (r. 5) bi xeletî wina nusîyabi: “Grûba Xebate ya Vateyî abîdeya Helebçe ver de (Helebçe)”. Na xeletî ganî wina rast bibo: “Grûba Xebate ya Vateyî Parkê Azadî de (Hewlêr)”.

DERHEQÊ KIRMANCKÎ DE KOMBÎYAYÎŞÊ ÇARÊSINE

Västerås, 23.12.2006 – 28.12.2006

Beyntarê tarîxanê 23.12.2006 û 28.12.2006î de, bajaranê Swêdî ra Västerås de, derheqê kirmancık (zazakî) de kombîyayîşê çarêsine (des û çarine) bi. Nê kombîyayîşî de nê yewendes kesî amade bîy:

Aydin Bîngol (Gimgim)
Munzur Çem (Dêrsim)
Haydar Diljen (Sêwregi)
J. İhsan Espar (Pîran)
Wisif Kaymak (Pîran)
Huseyîn Kulu (Dêrsim)
Seyîdxan Kurij (Çewlîg)
M. Malmîsanij (Pîran)
Selîm Mûrat (Pali)
Mehmet Taş (Dêrsim)
Şukrî Urgun (Hêni)

Nê hewt embazan zî bi e-maîlî, çekuyanê nê kombîyayîşî ser o pêş-nîyazê (teklîfê) xo nuştî; ma pêşnîyazanê ïnan ra îstîfade kerd:

Serdar Bedirxan (Pîran)
N. Celalî (Çewlîg)
Ehmedê Dirihi (Çewlîg)
Roşan Lezgîn (Licê)
W. K. Merdimîn (Çewlîg)
Mehmud Nêşite (Licê)
Deniz Gunduz (Gimgim)

Nê kombîyayîşî de, amadebîyayoxî nê meseleyan ser o vindertî û meylê xo tesbît kerdî:

- 1-Rastnuştiş (îmla)
- 2-Çekuyê werdiş û şimitişî
- 3-Tayê çekuyê neweyî.

RASTNUŞTIS

ZEMİRÊ WAYÎRÎYE (İYELİK ZAMİRİ)

Kirmanckî (zazakî) de zemîrê wayîrîye, “yê” yo. No zemîr seba nêrî, makî, yewhûmar û zafhûmarî yew o, nêvurîyêno (nêbedilîyêno).

*meylê kombîyayîşî formê bînî tirkî
seba nêrî*

yê ê, ey

yê mi ê mi, ey mi benimki, benim
No yê Roşanî yo. No ê/ey Roşanî yo. Bu Roşanînkidir.

seba makî

yê ê, ey

yê mi ê mi, ey mi benimki, benim
Na yê Roşanî ya. Na ê/ey Roşanî ya. Bu Roşanînkidir.

seba zafhûmarî

yê ê, ey

yê mi ê mi, ey mi benimkiler
Nê yê Roşanî yê. Na ê/ey Roşanî yê. Bunlar Roşanînkilerdir.

ÇEKUYÂ

Çekuyê ke ma nê kombîyayîşî de ser o vindertî, cêr ra nuşte yê. Mîyanê nînan de tayê çekuyî estê ke ca ra ca manayanê cîyayan danê. Yanî çekuye esta ke mintiqayêk de yew mana, mintiqaya bîne de yewna mana dana. Mavajî ke çekuya “germî” tayê cayan de manaya “çorba”ya tirkî de, tayê cayan de manaya “pilav”ê tirkî de ya. “Helawe”, tayê cayan de manaya “pekmêz”a tirkî de, tayê cayan de “helva”ya tirkî de ya. Wendorx eke rastê çekuyanê winasîyan (inasarênan) ame wa bizano ke xeletîya ma nîya, hetê mana ra ferkê mintiqayan esto.

ÇEKUYÊ NÊ KOMBÎYAYÎŞÎ

tirkî-kirmanckî (zazakî)

meylê kombiyayîşî *formê bînî*

aci: 1)tal, -e tehl, -e, tahl, -e, tol, -e
cal, -e cali (m)

2)tuj, -e tûj, -e; tuz, -e; tuji (m)
tun, -e tûn, -i; tuni (m)

guz, -e giz, -e
guzin, -e guzun, -e; gizûn, -e; gizin, -e

acılı: 1)talîn, -e; calin, -e

2)tujin, -e; tunin, e; guzin, -e

acılık: 1)talî (m), talîye (m) talê (m), tehlî (m), tahlî (m), tahlê (m), tolîye (m)
talênî (m) tolenî (m), tolên (m)

calî (m), calîye (m) caley (m)

2)tujî (m), tujîye (m) tûjî (m), tujey (m), tujê (m), tuzîye (m)
tujenî (m) tujenî (m), tuzen

tunî (m), tunîye (m) tûnî (m), tûney (m), tuney (m)
guzinî (m), guzinîye (m) guzunî (m), gizinî (m), guzunî (m),

gizûnî (m), gizinî (m), guziney (m),
guzinê (m), guzunê (m), gizinê (m),
gizûnê (m)

ağız-I: fek (n)

ağzına konmak: fek ra nîyayene feka nîyayene

ağzına koymak: fek ra kerdene feka kerdene, fek kerdene
bek ra nayene feka nayene

(kendi) ağzına koymak: xo fek ra

kerdene xo feka kerdene, xo fek kerdene
xo fek ra nayene xo feka nayene

ağız-II (ilk süt): mayî (m)

goc (n) guec (n)

kaynatılmış ağzdan yapılan

bir yiyecek: herîş (n) herîş (n), herîş (n), hêrîş (n), hêris (n)

ağızlık: taxim (n) taqim (n)

taximê cixara (n) taqimê cixara (n)

Kombîyayîşê Kirmancî ra yew grûbe

akıtma (civikça hamurdan yapılan

bir tür tatlı): şılıkî (m) şıllıkî (m), şulikî (m), şullikî (m), şiluki (m), şolik (m)

nanê şolmazî (n)

vizike (m) viziki (m), vizik (m)

aktarma: neqlkerdiş (n)

fekê . . . ravatîş (n)

aktarmak: neql kerdene

fekê . . . ra vatene

âlim: b. **bilgin**

âlimlik: b. **bilginlik**

anlama: fehmkerdiş (n) fahmkerdiş (n), famkerdiş (n), fêmkerdiş (n), fomkerdiş (n), fûmkerdiş (n)

serekewtiş (n) sarekewtiş (n), sarekowtiş (n), sarikewtiş (n), sarikotîş (n)

serşîyayîş (n)

tedevetiş (n) teyvetiş (n), têyvetiş (n)

- hişkewtiş (n) hêşkewtiş (n), heşekewtiş (n), heşkewtiş (n),
heskewtiş (n)
- hişê . . . serşiyayîş hêşê . . . serşiyayîş, hesê . . . serşiyayîş
hişê . . . versiyayîş hêşê . . . versiyayîş, hesê . . . versiyayîş
- anlamak:** fehm kerdene fahm kerdene, fam kerdene, fam kerdeni,
fêm kerdene, fom kerdene, fûm kerdene
sere kewtene sare kewtene, sare kowtene, sari kowtene,
sari kotene
- ser şiyene ser şiyayene
- tede vetene tey vetene, têy vetene
- hiş kewtene hêş kewtene, heşe kewtene, hes kotene
- hişê . . . ser şiyene hêşê . . . ser şiyayene, hesê . . . ser şiyayene
- hişê . . . ver şiyene hêşê . . . ver şiyayene, hesê . . . ver şiyayene
- dekewtene hişê dekewtene hêşê . . ., dekewtene hesê . . .
- anlaşılma:** fehmbîyayîş (n) fahmbîyayîş (n), fambîyayîş (n), fêmbîyayîş (n),
fombîyayîş (n), fûmbîyayîş (n)
- tedevejîyayîş (n) teyvecîyayîş (n), têyvêjîyayîş (n)
- ameyîşfehmkerdiş (n) ümayîşfahmkerdiş (n), ümeyîşfûmkerdiş (n), ome-
yîşfamkerdiş (n), ameyîşfamkerdiş (n), ameyîş-
fêmkerdiş (n), amayîşfomkerdiş (n)
- anlaşılmak:** fehm bîyene fahm bîyayene, fam bîyayene, fam bîyayeni, fêm
bîyayene, fom bîyayene, fûm bîyayene
- tede vejîyayene tey vecîyayene, têy vêjîyayene
- ameyene fehmkerdene ümayîne fahmkerdene, ümeyîne fûmkerdene,
omeyîne famkerdene, ameyîne famkerdeni,
ameyîne fêmkerdene, amayene fomkerdene
- anlatılma:** vajîyayîş (n) vacîyayîş (n)
- ameyîşvatiş (n) ümayîşvatiş (n), ümeyîşvatiş (n), omeyîşvatiş (n),
ameyîşvatiş (n), amayîşvatiş (n), ameyîne watene
- anlatılmak:** vajîyayene vacîyayene
- ameyene vatene ümayîne vatene, ümeyîne vatene, omeyîne vatene,
ameyîne vatene, ameyîne vateni, amayene vatene
ameyîne watene
- O hikâye köyde hâlâ anlatılır.** (A hî-
kaye hema zî dewe de yena vatiş.)
- anlatma:** vatiş (n) watiş (n)

dayışfehmkerdiş (n) dayışfahmkerdiş (n), dayışfamkerdiş (n),
 dayışfêmkerdiş (n), dayışfomkerdiş (n), dayış-
 fümkerdiş (n)

anlatmak: vatene vateni, watene

dayene fehmkerdene dayene fahmkerdene, dayenefamkerdene, daye-
 nefamkerdeni, dayene fêmkerdene, dayene
 fomkerdene, dayene fümkerdene

anlayış: 1)fehm (n) fahm (n), fam (n), fêm (n), fom (n), fûm (n)
 2)feraset

anlayışlı: 1)fehmdar, -e famdar, -e; fomdar, -e; fêmdar, -e
 bifehm, -e bifam, -e; bifêm, -e
 2)ferasetdar, -e
 biferaset, -e
 wayîra/wayîrê ferasetî

anlayışlık: 1)fehmdarî (m), fehmda-
 rîye (m) famdarî (m), fomdarîye (m), fêmdarê (m)
 fehmdarêni (m)
 2)ferasetdarî (m), ferasetdarîye (m), fe-
 rasetdarêni (m)

anlayıssız: 1)korfehm, -e korfam, -e; korfêm, -e; kuarfehm, kuarfûm
 fehmkor, -e famkor, -e
 bêfehm, -e bêfêm, -e; bêfam, -e, bêfom, -e
 2)bêferaset, -e

anlayıssızlık: 1)korfehmî (m), korfeh-
 mîye (m) korfamey (m), korfamê (m), korfêmey (m), kuar-
 fehmê (m), kuarfûmê (m)

korfehmêni (m)
 fehmkorî (m), fehmkorîye (m) famkorey (m)
 fehmkorêni (m)
 bêfehmî (m), bêfehmîye (m) bêfêmey (m), bêfamey (m), bêfamî (m), bêfomî-
 ye (m), bêfûmê (m)

bêfehmêni (m)
 2)bêferasetî (m), bêferasetîye (m) bêferasetey (m), bêferasetê (m)
 bêferasetêni (m)

armut: murîye (m)

kurutulmuş armut: qaxe (m) qax (m), qaç (n)

artık (yiyecek veya içecek artığı): pişt-

- werdî (m) piştwer (m), pişwerde (m), pişwerdi (m), piş-
werd (m), pişwer (m), pişwêr (m), pişêrd (m),
pişortî (m), pişotî (m), pişoti (m), pişûti (m), pişon-
dî (m), pisondî (m), puşotî (m), puşoti (m)
- aş:** werd (n)
- asure:** germîya îmaman (m) germîya îmama (m)
- aşûre (n) aşura (m)
- atıştırma:** xofekrakerdiş (n) xwifekrakerdiş (n), xofekakerdiş (n), xofekkerdiş (n)
xodekerdiş (n) xwidikerdiş (n), xudikerdiş (n)
- atıştırmak:** xo fek ra kerdene xwi fek ra kerdene, xo fek a kerdene, xofek kerdene
xo de kerdene xwi di kerdene, xu di kerdene
- ayıklama:** weçînîtiş (n), weçînayîş (n)
vîjnayîş (n) vijînayîş (n), vîcnayîş (n)
- ayıklamak:** weçînitene, weçînayene
vîjnayene vijînayene, vîcnayene
- ayiüzümü:** engura maran (m) engurey maron (m), engurey marûn (m)
- ayran çorbası:** germîya doyî (m) gêrmîya doy (m), germê dúyî (m), gêrma duye (m)
germîya doyne (m) germîya duyêne (m), germîya duyeni (m), germa
duyêni (m), germa duyeni (m), garma duyeni (m),
gêrma duyin (m), gema duyêni (m), gema duye-
ni (m), germey doyini (m)
- doyine (m) doyîne (m)
- şorbaya doyî (m) şorba doy (m), şorbay doy (m), şorbê doyî (m), şuar-
bey duey (m)
- şorbedoye (m)
- mehîre (m) meyîre (m), meyîr (m)
- germîya punî (m) germey punî (m)
- ayran veya yoğurdun üste çikan**
- çok sulu kısmı** (ayranlı su): şijî (m) sijî (m), sincî (m), sînc (m), sicî (m), sic (m)
- ekmek doğranmış ayran veya yoğurt:** firdoqî (m)
- fird (n)
- pedekerde (n) pedikerdi (n), pedkerde (n)
- pede (n) pedi (n)
- baklava:** baqlawa (m) baqlewa (m), beqlewa (m), paqlawa (m), paqle-
wa (m), peqlewa (m), peqlewe (n)
- bal:** hingimên (n) hingimê (n), hingemîn (n), hegmemen (n), hem-
gên (n), hemgê (n), hemgî (n), hengemîn (n),
engemîn (n), engemî (n), engemên (n), engim-

ye (n), engimîn (n), engîmîn (n), egmîn (n), êg-mîn (n), ingimêن (n), îngîmîyen (n)

bandırma-I: tirovetiş (n) tovetiş (n)

tirocenayış (n)

tirocenitiş (n)

pirocenayış (n) purecenyiş (n), puryecenayış (n)

tirorînayiş (n) turerînayiş (n)

pirorînayiş (n) purerînayiş (n)

bandırma-II: b. **sucuk-II**

bandırmak: tiro vetene to vetene

tiro cenayene

tiro cenitene

piro cenayene pure ceneýîne, purye cenayîne

tiro rînayene ture rînayene

piro rînayene pure rînayene

bayat: beytutî, -ye

beyat, -e

kartî, -ye

bayat ekmek: nano kartî (n)

bayatlama: beytutîbiyayış (n)

beyatbîyayış (n)

kartîbîyayış (n)

bayatlamak: beytutî bîyene

beyat bîyene

kartî bîyene

bayatlatma: beytutîkerdiş (n)

beyatkerdiş (n)

kartîkerdiş (n)

bayatlatmak: beytutî kerdene

beyat kerdene

kartî kerdene

bazlama: 1)b. **lavas** 2)b. **gözleme**

ben (meyvelerin olgunlaşma belirti-

si): belate (n) belete (n), balate (n)

biber: ïsot (n), bîber (n)

bacık (n) bajık (n)

acı biber: ïsoto tuj (n)

ïsoto tun (n), ïsoto guzin (n)

- biber salçası:** awa ïsotan (m) avey ïsotâ (m), awê ïsotâ (m), awka ïsotâ (m), awkey ïsotâ (m)
awa bacikan (m) awê bacikan (m)
salçaya bîberan (m) salçayê bîbera (n)
aqîtê bacikan (n)
- çarliston biberi:** ïsoto kulikin (n)
ïsotê çarlistonî (n)
- pul biber:** ïsoto perik (n)
- sivri biber:** ïsoto derg (n)
ïsoto tuj (n)
- toz biber:** ïsoto hurdî (n) ïsoto wirdi (n), ïsoto wurdî (n), ïsuat wurdî (n),
ïswato wirdi (n)
- biberli:** ïsotin, -e
bîberin, -e
- biftek:** bîftek (n)
- bilgin:** alim, -e alîm, -e
îlimdar, -e îlmdar, -e; ilmdar, -e
zanyar, -e
- bilginlik:** îlimdarî (m), îlimdarîye (m) îlmdarî (m), ilmdarî (m)
îlimdarêni (m)
- bilim:** îlim (n) îlm (n), ilm (n)
- bilimsel:** îlmî îlm (n), ilm (n)
- bilimsellik:** îlmîti (m), îlmîyiye (m)
- bisküvi:** bîskuvît (n) biskuwît (n), bîskuwî (m), biskivît (m), piskivî-
te (m), piskivîti (m), pîskuvît (n), piskivît (n), pis-
kuwî (m)
- boğazlamak:** b. kesmek
- bok:** 1)gî (n) gi (n), cî (n)
2)(çocuk dilinde) eke (m), ek (m) eki (m)
- bonfile:** paştmaş (n), bonfile (n)
- borani:** boranî (m) bewranî (m)
- boza:** boza (m)
- börek:** boreke (m) boregi (m), borek (n)
- börek çeşitleri:** keta (m) kata (m), kete (n), kate (n)
lola tepsî (m) lolê tepsî (m), luwelê tepsî (m), luelê tepsî (m)
patîraya firine (m) patîray firmi (m), patîra firmi (m)
- buğday:** genim (n), xele (n)
- buğday kabuğu:** siwe (n) suwe (n)

Kombîyayîşê Kîrmancî ra yew grûbe

bulamaç-I (sulu, civik hamur): malêze (m) .. malêzi (m), malêz (m), malîyez (m), malyez (m)
pilole (m) pilor (n), pilol (m), pelhel (n)

“Siudê kesî [ke] çin bi, dindanê kesî pilol di şî-
kiyênê.” (vateyê verênan)

herîre (m) herîri (m), helîre (m), helîri (m), helîle (m), helîli (m)

**su ve undan yapılan, içine yağ ve
pekmez katılarak da yenebilen bu-**

lamac: pişrûge (m) pişrûge (m), pişrugi (m), puşrigi (m), puşrugi (m)

bulamaç-II (civik hamur tatlısı): cimlî (m)

helîsa (m)

pilola süre (m)

esîre (m) esîri (m), esîde (m), esîd (m)

herîre (m) herîri (m), helîre (m), helîri (m), helîle (m), helîli (m)

bulgur: 1)belxur (n) belxul (n), berxul (n), bixxul (n), bilxor (n), bil-
xur (n), bulxur (n), bulxir (n)

2)savar (n)

bulgur ekmeği (bulgurdan yapı-

lan ekmek): nanê belxurî (n) nanê belxulî (n), nonê belxulî (n)

bulgur ve yarma gibi yemeklik tâhil

ürünlerinin genel adı: germawî (m) germawe (m), germawi (m), garmawi (m)

ince bulgur: hûrdanik (n)

mîyandar (n) mîyondar (n), mîndar (n), mîyûndar (n), mûndar (n), mîyoncar (n), mîyûncar (n)

mîyangil (n) mîyongil (n)

mîyancî (n) mîyûncî (n)

belxuro hurdi (n) belxuro wirdi (n)

çig (n)

çok ince bulgur: pilik (n)

hûrik (n) wurik (n)

binbelxur (n) binberxul (n), bimberxul (n)

hurdîyê belxurî (n) wirdî belxulî (n)

hûrikê belxurî (n) hûrikê bérkulî (n), wirdî belxulî (n)

simîrî (m) simêrî (m), sumîr (m)

ince bulgurdan yapılan bir ye-

mek: simîrî (m) simêrî (m), sumîr (m), samêrî (m)

yenmeye veya bulgur yapmakta

kullanılan kaynatılmış bugday: he-

bikî (zh) hebîk (zh), hewikî (zh), hewîk (zh)

hedikî (zh)

danî (zh) danug (n), dan (n)

bumbar: bumbar (n) bimbar (n), mubar (n)

roqileyê dekerdeyî (zh) loqrey dekerdey (zh), loqerey dekerdey (zh), loqley dekerdey (zh)

sucuxê dekerdeyî (zh) sincûqê dekerdeyî (zh), sincûqê dekerdey (zh), sinciqê dekardey (zh)

iciné pirinç, bulgur v. b. dolduru-

lan işkembenin dikilip pişirilme-

siyle yapılan yemek: kîpebumbar (n) .. kîpebimbar (n), kîbebimbar (n)

canı çekmek: b. **canı istemek**

canı istemek: zerrî . . . şiyene zerrî . . . şiyayene, zerr . . . şiyene,
zerrî ci/pey/bere/beder/bede/bider/bide şiyayene

Canım üzüm istiyor. (Zerrîya mi engu-

re şina./Zerrîya mi şina engure.)

madeyê . . . şiyene

zerrî . . . perrayene

Canım üzüm istedî. (Zerrîya mi perray engure.)

zerrî waştene

zerrî bijiyayene zerrî bijiyayene . . .

canê waştene

madeyê waştene

ceviz: 1)goze (m) 2)(sert kabuğuyla bir-

likte ceviz) kakile (m)

bütün halindeki ceviz içi: kaki-

le (m) kankile (m), kankili (m), kankil (n), konkili (m),
konkil (n), kûnkili (m), kûnkil (n), gengo (n),
qunçıluk

cıngıl: b. **çıngıl**

civik: lêzikin, -e

awin, -e

çalkalama: taçarnayış (n) taçanayış (n)

çelqnayış (n) çılqnayış (n)

(dışarıya dökmeksizin) çalkala-

ma: çelqiznayış (n) çelqeznayış (n)

çalkalamak: taçarnayene taçanayene

çelqnayene çılqnayene

(dışarı dökmeksizin) çalkala-

mak: çelqiznayene çelqeznayene

çalkalanma: ameyıştaçarnayış (n) ameyıştaçanayış (n)

ameyışçelqnayış (n) ameyışçılqnayış

(dışarıya dökmeksizin) çalkalan-

ma: çelqizîyayış (n) çelqeziyayış(n)

çalkalanmak: ameyene taçarnayene ameyîne taçanayene

ameyene çelqnayene ameyîne çılqnayene

çalkalanmış olan: taçarnaya (m), ta-

çarnayıye (m), taçarnaye (n)

(dışarı dökmeksizin) çalkalan-

mak: çelqizîyayıne çelqeziyayıne

çalma (koyu pekmez): çalma (m) çalme (m)

helawa huşke (m) helawa wişki (m)

aqît (n)

çarışma: 1)pêroginayîş (n) pêrogunayîş (n)

2)pêrodayîş (n)

çarışmak: 1)pêro ginayene pêro gunayene

2)pêro dayene

çatışma: 1)pêrodayîş (n)

2)pêkewtiş (n)

têkewtiş (n)

yewbînîkewtiş (n) jewbînîkewtiş (n), jobînîkotîş (n), jubînîkotîş (n),

jûvînîkotîş (n), yewbînîkowtiş (n), yobînîkowtiş (n),

zûbînîkotoş (n), zuvînîkotîş (n)

çatışmak: 1)pêro dayene

2)pêkewtene

têkewtene

yewbînî kewtene jewbînî kewteni, jobînî kotene, jubînî kotene, jûvînî

kotene, yewbînî kowtene, yobînî kowtene, zûbînî

kotene, zuvînî kotene

çingil (salkım parçası, küçük salkım): qan-

qile (n) qanqole (n), qonqile (n)

zanqile (n) zanqil (n), zanqole (n), zonqile (n), zonqil (n),
ziql (n), ziqlik (n), zangil (n), zengil (n), zingil (n),
sakil (n)

cingil (n) cîngil (n), çîngil (n), çîngil (n)

cirtim (n) cîrtime (n), cîrtim (n), çirtim (n)

tilm (n)

tilmik (n)

çiğe: kakila goze (m), dendika goze (m); dendika vame (m)

çığköfte: çîgkuftे (n) çîkuftे (n), çîkofte (n)

çîg (n)

çığneme: cutîş (n) cuyayîş (n)

cawitîş (n)

çığnemek: cutene cuyayene, cuyayêne

cawitene

çikolata: çîkolata (m) çîqulata (m), çîqolata (m)

çikolatalı: çîkolatayin, -e çîqulatayin, -e; çîqolatayin, -e

çır (kurutulmuş kayısı): çîre (m) çîrî (m), çîr (m)

esbabî (m)

basmeçîye (m), basmecî (m) basmezeyî (m), bosmezeyî (m),basmica (m),
basmicê (m), batmice (m)

- tole (m) tuale (m), tual (m)
- mişmişa huşkerda (m) müşmişa wişkerda (m)
- mişmişa huşkurdîye (m) müşmişa wişkurdîye (m)
- çorba** (tahildan yapılan çorba veya ye-mek): germî (m) germe (m), germi (m), garmî (m), garmi (m), gêr-mî (m), gêrm (m), gemi (m), gierm (m)
- şorba (m) şorbe (m), şuarba (m), sorva (m), şorva (m)
- şorbike (m) şorvike (m), sorvike (m)
- mercimek çorbasi:** müşewşî (m) müşoşî (m)
- çökelek:** toraq (n) tueraq (n), tuweraq (n), turaq (n), tûraq (n)
- tantûr (n) tantir (n)
- çomlek:** dêze (m), dêzike (m)
- büyük çomlek:** qerxine (m) qerxin (m)
- çorek:** corege (m) çoregi (m), çuwereg (m), çurek (m), çoreki (m), çorek (m), çorek (n), çoleki (m), çolegi (m), çûleki (m), kilînca (m) kulîç (m), kuliç (m), kulinçi (m), kilinca (m), kilêncâ (m)
- bir çeşit çorek:** keta (m) kata (m), kete (n), kate (n)
- cubuk** (uzun ağızlık): taxim (n)
- darê cixarî (n)
- uşire (m)
- darıdan yapılan bir çeşit çorba ve-**
- ya tatlı:** simîrî (m) simêrî (m), sumîr (m), samêrî (m)
- simîdî (m) sîmîdî (m), somîd (m)
- demet:** 1)girze (n) girzi (n), gierzî (n), gîlze (n)
- 2)qevde (m) qevda (m), qevd (m)
- deste:** 1)deste (n) desti (n)
- 2)qevde (m) qevda (m), qevd (m)
- dışkı:** 1)gî (n) gi (n), cî (n)
- 2)(çocuk dilinde) eke (m) eki (m), ek (m)
- dilim:** dîlime (m)
- lete (n)
- bir dilim ekmek:** yew leteyê nanî
- dip:** bin (n) bine (n)
- dibi tutmak** (tencere v. b. içîn): bin girewtene bin girottene, bin girotene, bin guretene, bine guretene
- doğrama** (ekmek v. b. içîn): hurdî-kerdiş (n) werdikerdiş (n), wirdikerdiş (n), wurdikerdiş (n)

- leteyîkerdiş (n) leteykerdiş (n)
feriknayış (n) fereknayış (n)
piroşnayış (n) pirosnayış (n)
- içine doğrama** (ekmek v. b. için): de-
feriknayış (n) defereknayış (n)
pedekerdiş (n) pedikerdiş (n)
- doğramak** (ekmek v. b. için): hurdî ker-
dene werdi kerdene, wirdi kerdene, wurdî kerdene
leteyî kerdene letey kerdene
feriknayene fereknayene
piroşnayene pirosnayene
- içine doğramak** (ekmek v. b. için): de-
feriknayene defereknayene
pede kerdene pedi kerdene
- doldurma**: pirrkerdiş (n), dekerdiş (n)
- doldurmak**: pirr kerdene, dekerde-
ne, cikerdene
- dolma**: 1)pirrbîyayış (n) pirrbeyîş (n)
debîyayış (n) debeyîş (n)
2)(yemek) dolma (m) dolme (n)
- dolmak**: pirr bîyene pirr bîyayene
debîyene debîyayîne
cibîyene cibîyayene, cibîyayêne
- domates**: firingî (m), şamike (m), lolî-
ke (m), tomatêse (m), balcana sû-
re (m), balcane (m)
- domates salçası**: awa firingîyan (m) awka firingîyan (m), awa şamikan (m), awa balca-
nan (m), awê bazilcûnû (m), awkê bazilcûnû (m),
okê bazilcûnû (m), aqîtê firingan (n)
salçaya firingîyan (m) salçê bazilcûnû (m), salçeyê domatêza (n), sal-
çeyê balcanan (n)
- dondurma**: 1)cemidnayış (n) cemednayış (n)
2)qerisnayış (n) qeresnayış (n)
3)(yeneni dondurma) qeşaşit (n)
- Dondurma yemek ister misin?** (Ti wa-
zenî qeşaşit biwerî?)
- dondurmak**: 1)cemidnayene cemednayene
2)qerisnayene qeresnayene

donma: 1)cemidîyayîş (n) cemedîyayîş (n)
qeşagirewtiş (n) qeşagirotiş (n), qeşagirotiş (n), qeşaguretiş (n)
2)qerisiyyayîş (n) qeresîyayîş (n)
qersegirewtiş (n) qarsegirotiş (n), qersegirotiş (n), qerseguretiş (n)
qersedekewtiş (n) qarsedekewtiş (n)

donmak: 1)cemidîyayene cemedîyayene
qeşa girewtene qeşa girottene, qeşa girotene
2)qerisiyyayene qeresîyayene
qerse girewtene qarse girottene, qerse girotene, qerse guretene
qerse dekewtene qarse dekewtene

döner: doner (n)

dövme-I: 1)kutîş (n) kutis (n)
kuwayîş (n) kuyayîş (n)
2)(çocuk dilinde) eçekerdiş (n) eçikerdîş (n), eçkerdiş (n), açkerdiş (n)
eçe (m) eçi (m), eç (m), aç (m)

dövme-II: hemtî (m)

heb (n) hev (n)

dövme, ayran ve kızartılmış yağ-

dan yapılan bir yemek: mastiwa (m) ... mastawa (m), mastewa (m), mastuwa, mastba (m)
penderite (m) penderiti (m), pendariti (m), penduriti (m), pen-
durriti (m), penduruti (m), pendiritti (m)

keşka (m) keska (m)

pîrpindike (m)

dövmek (fiil): 1)kutene

kuwayene kuyayene, kuyayêne

2)(çocuk dilinde) eçe kerdene eçi kerdene, eç kerdene, aç kerdene

dövüş: pêrodayîş (n) pêrodayîş (n), pêrûdayîş (n), pêrdayîş (n), pîye-
rodaiş (n), pîyerûdayîş (n), pîyerdayîş (n), pîer-
dayîş (n)

lej (n) lec (n), lez (n)

dövüşme: pêrodayîş (n)

lejkerdiş (n) leckerdiş (n), lezkerdiş (n)

dövüşmek: pêro dayene pêro dayêne, pêrû dayîne, pêr dayîne, pîyero da-
yîne, pîyerû dayîne, pîyer dayîne, pîer dayîne
lej kerdene lec kerdene, lez kerdene

duyarlı: hîsgêr, -e

hîstenik, -e

hesas, -e hessas, -e

duyarlık: hîsgêrî (m), hîsgêrîye (m)

hîsgêrênî (m)

hîstenikî (m), hîstenikîye (m)

hîstenikênî (m)

hesasîyet (n) hessasîyet (n)

duygu: hîs (n) hîss (n)

duygulandırma: mutehesîskerdiş (n) mutehessîskerdiş (n)

zerrîzekerdiş (n) zerrizkerdiş (n), zerzikerdiş (n)

duygulandırmak: mutehesîs kerdene mutehessîs kerdene

zerrî zîze kerdene zerrî zîz kerdene, zer zîz kerdene

duygulanma: mutehesîsbîyayîş (n) mutehessîsbîyayîş (n)

zerrîdebîyayîş (n) zerridebîyayîş (n), zerdebîyayîş

zerrîzîebîyayîş (n) zerrizîbîyayîş (n), zerzîbîyayîş (n)

duygulanmak: mutehesîs bîyene mutehessîs bîyayene

zerrî debîyene zerrî debîyayene, zer debîyayene

zerrî zîze bîyene zerrî zîz bîyayene, zer zîz bîyayene

duygulu: hîsdar, -e

zerrîz, -e zerrezî, -e; zerrzî, -i; zerzî, -i

zîz, -e

hesas, -e hessas, -e

duygululuk: hîsdarî (m), hîsdarîye (m)

hîsdarêñî (m)

zerrîzîz (m), zerrîzîye (m) zerrezîzey (m), zerrzîzê (m), zerzîzê (m)

zerrîzîzêñî (m)

zîzî (m), zîzîye (m) zîzey (m), zîzê (m)

zîzêñî (m)

hesasî (m), hesasîye (m) hessasî (m), hessasîye (m)

hesasêñî (m) hessasêñî (m)

hesasîyet (n) hessasîyet (n)

duygun: b. **duygulu**

duygunluk: b. **duygululuk**

duygusal: 1)hîsî, -ye hîssî, -ye

2)zerrîzîz, -e zerrezî, -e; zerrzîz, -i; zerzîz, -i

duygusallık: 1)hîsîbîyayîş (n) hîssîbîyayîş (n)

hîsîtî (m)

hîsîyîye (m) hîssîyîye (m)

zerrîzîz (m), zerrîzîye (m) zerrezîzey (m), zerrzîzê (m), zerzîzê (m)

zerrîzîzêñî (m)

duygusuz: 1) bêhîs, -e bêhîss, -e

2) zerrîhuşk, -e zerrîhusk, -e; zerwişk, -i

zerrîpêt, -e zerrîpêt, -e; zerrpêt, -i

bêrehm, -e

qeterehm, -e qetrehm, -e

duygusuzluk: 1) bêhîsî (m), bêhîsiye (m) bêhîssî (m), bêhîssiye (m)

bêhîsêni (m)

2) zerrîhuşkî (m), zerrîhuşkîye (m) zerrîhuskîye (m), zerrwişkey (m), zerwişkî (m), zerwişkê (m), zerrewişkey (m)

zerrîhuşkêni (m)

zerrîpêtî (m) zerrpêtî (m), zerrepêtey, zerrpêtey, zerpêtî (m), zerpêtê (m)

bêrehmî (m), bêrehmîye (m) bêrehmey (m), bêrehmê (m)

bêrehmêni (m)

qeterehmî (m), qeterehmîye (m)

qeterehmêni (m)

düğün yemeği (topluta yenir): werdê vey-

veyî (n) werê veyvî (n), werê veywî (n), werî vêwî (m)

nanê veveyî (n) nanê veyvî (n), nonê veyvî (n), nûnê veywî (n), nûnî vêwî (m)

tırşe (m) tırşı (m), tırs (m)

tırşike (m) tırsiki (m), tırsik (m)

şorbike (m) şorvike (m), sorvike (m)

düğün yapmak:veyve kerdene veyvi kerdene, vêve kerdene, veywe kerdene, vêwe kerdene

dükkân: dikan (n) dûkan (n), dukan (n), dikon (n), dikûn (n), dûka (n), duka (n), dika (n), diko (n), dikû (n)

dükkâncı: dikandar, -e dûkandar, -e; dukandar, -i; dikondar, -i; dikûndar, -i

-e dökmek: ro kerdene

ekin: terke (n)

tene (n) teni (n)

zîyan (n)

ekin (n) hekin (n), akin (n)

biçilip yerde üst üste dizilmiş olan

ekin yiğini: cele (n) celi (n)

biçilip yerde bırakılmış olan ekin

dizisi: şimêle (m) şimel (m), simêle (m), şimbêle (m)

tapole (m)

ekmek-I: nan (n)

bulgur ekmeği (bulgurdan yapı-
lan ekmek): nanê belxurî (n) nanê belxulî (n), nonê belxulî (n)

ekmek kırtıtı: ferikê nanî (n) ferekê nanî (n), ferekî nûnî (n), ferkê nanî (n), fer-
kê nonî (n),
hurdîyê nanî hûrê nanî (n), wirdî nanî (n), wirdî nonî (n), wirdî
nûnî (n)

pişrûgê nanî (n) pisrugê nanî (n), pişûreyê nanî (n), purşê nanî

ekmek parçası: parça'yê nanî (n) parça'y nanî (n), parça'y nonî (n), parça'y nûnî (n)
leteyê nanî (n) letey nanî (n), letey nonî (n), letey nûnî (n)

ekmeklik tâhil veya un: arîş (n) arîş (n)

mayalı ekmek: nano mîrazkerde (n) nono mîrazkerde (n), nûno mîrazkerdi (n)

nano mîstekerde (n) nano îstekerde (n)

nano mîste (n)

mîste (n)

mayasız ekmek: nano patîre (n) nono patîre (n), nano patîle (n), nono patîle (n),
nûnû patîle (n), nano fitîr (n), nano fitîl (n), nano
fetir (n)

patîre (n) patîle (n), patîli (n), fitîr (n), fitîl (n), fetir (n)

nano eşkeva (n) nano eşkeba (n), nono eşkeva (n), nono eşkewa (n)
eşkeva (n) eşkeba (n), eşkewa (n)

katıksız ekmek: nano anculî (n) nano onculî (n), nono onculî (n), nûno ünculî (n)
nano huşk nono husk (n), nano wişk (n), nono wişk (n), nûno
wişk (n), nano wuşk (n)

nano ziwa (n) nano zuwa (n), nono ziwa (n), nûno ziwa (n)

kuru ekmek: b. **katıksız ekmek**

yavan ekmek: b. **katıksız ekmek**

yufka ekmeği: nano yowxe (n) nano yewxe (n), nono yoxe (n)

yowxe (n) yewxe (n), yoxe (n)

nanê tîrî (n) nanê tire (n), nanê tîr (n), nonê tire (n), nonê tî-
ri (n), nûnî tîr (n)

nanê tewqe (n) nûnî toq (n)

nanê sacî (n) nonê sacî (n), nanê socî (n)

nano lawaş (n) nano labaş (n), nano lewaş (n), nano levaş (n)

ekşi: tîrs, -e tîrs, -e

aşırı ekşi: tîrs û tiloq, -e tîrs û tulоq, -e

- tırş û tal, -e
 tal û tırş, -e
- ekşili bir yemek:** tirşe (m) tirşı (m), tirş (m)
 tirşike (m) tirşiki (m), tirşik (m)
- ekşilik:** tirşîye (m), tirşî (m) tirşey (m), tirşê (m)
 tirşenî (m)
- el değerleni:** destarî (m) destari (m), destar (m), destarrî (m), distarî (m),
 distarrî (m), distarre (m)
- elemek:** vitene vetene, vîtene
 rovitene rovîtene
- elma:** saye (m)
- kurutulmuş elma:** talsa (m), sûntuwala (m)
- emzirilme:** lawnîyayîş (n)
 ameyîşlawnayîş (n)
 şitdîyayîş . . .
- emzirilmek:** lawnîyayene
 ameyene lawnayene
 şit dîyayene . . .
- emzirme:** lawnayîş (n) lownayîş (n)
 şitdayîş . . .
- emzirmek:** lawnayene lownayîne
 şit dayene . . .
- erişte:** erîste (n) êrîste (n)
- eritilme:** helîyayîş (n) helyayîş (n)
 ameyîşhelénayîş (n) amayîşhelénayîş (n)
 vilêşîyayîş (n)
 ameyîşvilêşnayîş (n) amayîşvilêşnayîş (n)
 rovilêşîyayîş (n)
- eritilmek:** helîyayene helyayene
 ameyene helénayene amayîne helnayene
 vilêşîyayene
 ameyene vilêşnayene amayîne vilêşnayene
 rovilêşîyayene rovilêşîyayêne
- eritme:** helénayîş (n) helnayîş (n)
 vilêşnayîş (n)
 rovilêşnayîş (n) rovilêşnayîş (n)
- eritmek:** helénayene helnayene

- vilêşnayene
rovilêşnayene rovilêşnayene, rovilêşnayêne
- et:** goşt (n)
et parçası: zîncî (m) zincî (m)
parçeyê goştî (n) parcey goştî (n)
tíkeyê goştî (n) tíkey goştî (n)
- etli:** goştin, -e gueştin (n)
- ev hanımı:** b. **ev kadını**
ev kadını: cinîya keyî (m) cenîya keyî (m), cenîyey keyî (m), cînîyê keyî (m)
ev işlerinden sorumlu ka-
din: kebanî (m), kebanîye (m) kêbanî (m), kêbanîye (m), kebonî (m), kevanî (m),
kevonî (m), kêvanî (m), kewanî (m), kewanîye (m),
kewûnî (m)
- “Rojî bîy dergî,
Kebanî bîy kergî
Pîzey bîy vergî.”
- fotograf:** fotograf (n) fotoxraf (n), fotixraf (n), fotqiraf (n), fûtixraf (n),
fotoraf (n), fotraf (n), fûtraf (n)
- gece yemeği** (gece geç vakit yenen ye-
mek): paşîve (m) paşîv (n)
badêşamî (m) badêşûm (m), badîşûm (m), badşûm (m)
- gene:** b. **yine**
- geviş:** nîsor (n) nîsor, nişuer (n)
mişor (n) müşer (n) müşere (m)
mişote (m) müşoti (m), müşot (m), müşûti (m), müşûti (m)
- geviş getirmek:** nîsor kerdene nîsor kerdene, nişuer kerdene
mişor kerdene müşer kerdene, müşere kerdene
mişote kerdene müşoti kerdene, müşot kerdene, müşûti kerdene,
mÿşûti kerdene
- gözleme** (bir hamur işi): patîra (m) patîla (m)
patîraya dekerda (m) patîla dekerda (m)
qılçe (m) qılç (m)
qılçine (m) qılçin (m)
qatma
lola tewqe (m) lulê toqi (m), luwela toqi (m), luwelê toq (m), luela
toqi (m)
- gözleme çeşitleri:** lortaqe (m)
bijika toraqî bicika toraqî

toraqine (m)	toraqîn (m)
patîraya toraqî	patîra toraqî, patîray toraqî
qilça tantorî	qilça tantûrî, qilçê totîrî
qilça toraqî	qilçê toraqî
qatmaya toraqî	qatma toraqî
patîraya pîyazî	patîra pîyazî, patîray pîyonzî, patîray pîyûnzî
patîraya şekerî	patîra şekerî, patîray şekerî, patîlay şekerî
qilça qawirmeyî	qilçê qarmî
güveç: dêzike (m)	dêziki (m)
ham: 1)xam, -e	
2)xawîz, -e	xawuz, -î; xawij, -e; xawuj, -e; xavuz, -e
xag, -e	xax, -e
3)kal, -e	
4)nêderesaya (m), nêderesayîye (m)	
nêderesaye (n)	
nêresaya (m), nêresayîye (m)	
nêresaye (n)	
nêresta (m), nêrestîye (m)	
nêreste (n)	
hamburger: hamburger (n)	
hamur: mîr (n)	
hassas: b. duyarlı, duygulu	
hassashîk: b. duyarlık, duygululuk	
hassasiyet: b. duyarlık, duygululuk	
haşlama-I: kemidnayış (n)	kemednayış (n), kemelnayış (n), kemernayış (n)
xaşenayış (n)	xaşenayış (n), xaşeynayış (n), xaşelnayış (n)
şeliqnayış (n)	şeleqnayış (n), şelqnayış (n), şelqinayış (n), seliqnayış (n), selqnayış (n)
haşlama-II (yemeğî): xaşenaye (n)	
haşlamak: kemidnayene	kemednayene, kemelnayene, kemernayene
xaşenayene	xaşenayene, xaşeynayeni, xaşelnayene
şeliqnayene	şeliqnayeni, şeleqnayene, şelqnayeni, şelqinayeni, seliqnayene, selqnayene
haşlanma: kemidîyayış (n)	kemedîyayış (n), kemelnîyayış (n), kemernîyayış (n)
ameyîşkemednayış (n)	
xaşenîyayış (n)	xaşenîyayış (n), xaşeynîyayış (n), xaşelnîyayış (n)
ameyîşxaşenayış (n)	

- şeliqnîyayış (n) şeleqnîyayış (n), şelqnîyayış (n), şelqinîyayış (n), se-
liqnîyayış (n), selqnîyayış (n)
ameyîşseliqnayış (n)
- haşlanmak:** kemidîyayene kemedîyayene, kemelnîyayene, kemernîyayene
ameyene kemedayne
xaşenîyayene xaşenîyayene, xaşeynîyayeni, xaşelnîyayene
ameyene xaşenayene
şeliqnîyayene şeliqnîyayeni, şeleqnîyayene, şelqnîyayeni, şel-
qinîyayeni, seliqnîyayene, selqnîyayene
ameyene şeliqnayene
- hayvanlara kışın yedirilmek üzere ke-**
sılıp ağacın çatalı ana dalları arası-
na dizilen yaprak yiğimi: velgère (m)
hayvanlara kışın yedirilmek üzere
ağacın çatalı ana dalları arasına di-
zilen ot yiğimi: vaşêre (m)
- hedik:** hebikî (zh) hebîk (zh), hewikî (zh), hewîk (zh)
hedikî (zh)
danî (zh) danug (n), dan (n)
- helva:** helwa (m) hewla (m), helawe (m), helawi (m), helaw (m), hel-
ba (m), halawe (m), halaw (m)
- his:** b. **duygu**
hislenme: b. **duygulanma**
hislenmek: b. **duygulanmak**
hissi: b. **duygusal**
hissiz: b. **duygusuz**
hissizlik: b. **duygusuzluk**
homurdanmak: bilbilîyayene
piliyayene
bil-bil kerdene
pil-pil kerdene pile-pile kerdene
- hoşaf:** xoşawe (m) xoşawî (m), xoşawi (m), xoşaw (m), xueşaw (m),
xişawî (m), xoşavî (m), xosavî (m), xoşabî (m), xo-
şab (m), xuşawe (m), xuşab (n)
- huni:** mastêr (n) mastîyer (n), mastyer (n), mastûyer (n)
kovik (n)
xunî (n)

- ılık:** şîrgerm, -e şîlgerm, -e
 serdgerm, -e sergerm, -e
 vilnerm, -e
 nerm, -e nemr, -i; lerm
- ılıklaşma:** şîrgermbîyayîş (n) şîlgermbîyayîş (n)
 serdgermbîyayîş (n) sergermbîyayîş (n)
 vilnermbîyayîş (n)
 nermbîyayîş (n) nemrbîyayîş (n), lermbîyayîş (n)
- ılıklaşmak:** şîrgerm bîyene şîlgerm bîyayene
 serdgerm bîyene sergerm bîyayene
 vilnerm bîyene
 nerm bîyene nemr bîyayene, lerm bîyayene
- ılıklaşturma:** şîrgermkerdiş (n) şîlgermkerdiş (n)
 serdgermkerdiş (n) sergermkerdiş (n)
 vilnermkerdîş (n)
 nermerdiş (n) nemrkerdiş (n), lermkerdiş (n)
- ılıklaştırmak:** şîrgerm kerdene şîlgerm kerdene
 serdgerm kerdene sergerm kerdene
 vilnerm kerdene
 nerm kerdene nemr kerdene, lerm kerdene
- ısı:** tanî (m), germ (n); germiye (m), ger-
 mî (m), germêni (m)
- ısisı fazla olmak:** kel dîyayene
 sûr bîyene sur bîyayene
- ısınma:** germbîyayîş (n) garmbîyayîş (n)
 germinbîyayîş (n) garminbîyayîş (n)
 xo germkerdîş (n) xwigarmkardîş (n)
 xo germinkerdiş (n) xwigarminkardîş (n)
 xodayîş tanî ver xodayîş tayn ver
- ısınmak:** germ bîyene garm bîyayene
 germin bîyene garmin bîyayene
 xo germ kerdene xwi garm kardene
 xo germin kerdene xwi garmin kardene
 xo dayene tanî ver xo dayene tayn ver
- ısıtma:** germkerdiş (n) garmkardîş (n)
 germinkerdîş (n) garminkardîş (n)
 tanîverşanayîş (n)
 tanîverşanitiş (n)

ısitmak: germ kerdene garm kardene

germin kerdene garmin kardene

tanî ver şanayene

tanî ver şanitene

kendini ısıtmak (ısınmak): xo germ

kerdene xwi garm kardene

xo germin kerdene xwi garmin kardene

xo dayene tanî ver xo dayene tayn ver

ızgara: caxike (m)

izxara (m)

iblis: b. **şeytan**

iblislik: b. **şeytanlık**

ıçıcı: şimitox, -e; meywer, -e

ıçine katmak: dekerdene

dekerdene miyan

miyan kerdene

cikerdene

cisanayene

ıçkıcı: şimitox, -e; meywer, -e

ıçyağı: vezd (n) vazd (n)

duhn (n) duehn (n)

çewr (n) çor (n)

ıçyağının kızartılmasıyla meyda-

na gelen bir yiyecek: çizrikî (zh), bijê-

rekî (zh), kijrikî (zh), pijrûgî (zh), qaqi-

jikî (zh), xijalokî (zh)

xijikî (zh) xijjikî (zh)

qijnikî (zh) qijnîk (zh)

iftar: fitar (n) fitarî (m), fitare (m), fitara (m), fetare (m), fetar (n)

iftar etmek: fitar kerdene fitarî kerdene, fitare kerdene, fetare kerdene, fetar
kerdene

fitar rakerdene fitara rakerdene

ihtiyar: b. **yaşlı**

ihtiyarlık: b. **yaşlılık**

ılık: mezg (n)

mezgê kateyî (n) mezgê katî (n)

mezgê esteyî (n) mezgê asteyî (n), mezgî astî (n)

donê esteyî (n) donê astî (n)

don (n) ton (n)

işkembe: vêre (n)

işkembe çorbası: şorbaya vêreyî (m) şorba vêrî (m)

iştah kapanmak: made gîriyayene mad gîriyayene, mad gîriyayene, med gîriyayene
made birîyayene mad birîyayene, med birîyayene

mîzac birîyayene

iştahi kapanmak: madeyê . . . gîriya-

yene madê . . . gîyriyayene, madê . . . gîriyayene, me-
dê . . . gîriyayene

madeyê . . . birîyayene madê . . . birîyayene, medê . . . birîyayene

mîzacê . . . birîyayene

iştahi kesilmek: b. **iştahi kapanmak**

kabuk: patu (n)

poste (n)

qaş (n)

qaşık (n)

tole (n) tuale (n), tuali (n), tual (n)

tolik (n)

qafik (n) qofik (n)

qalik (n) qaliki (m)

pur (n) puwr (n), pûr (n)

purtik (n) pirtik (n)

telaşe (n) talaše (n), talaş (n)

buğday kabuğu: siwe (n) suwe (n)

ceviz ve badem kabuğu: çule (n)

nohut kabuğu: 1)(diş kabuğu) kuli-

ke (m) kuliki (m)

2)purtik (n) pirtik

poste (n)

kabuğu kabarıp dökülmek: b. **kavlamak**

kabuğu kabarıp soyulmak: b. **kavlamak**

kabığunu soymak: patene

taştene

sero kerdene ser kerdene

qaş kerdene

poste sero kerdene

- tole ser de kerdene
tole kerdene tuale kerdene, tuali kerdene, tual kerdene
tole sero kerdene tuale/tuali/tual sero kerdene
qeşirnayene qeşernayene
qafik sero kerdene qofik sero kerdene
qalik sero kerdene qaliki sero kerdene
pur kerdene pûr kerdene, puwr kerdene
purtik sero kerdene pirtik sero kerdene
telaşe kerdene talaş kerdene, talaş kerdene
- yara kabuğu:** çekule (n), tolif (n), qafik (n), seket (n), tole (n)
- kadayif:** qedayîf (n) qadâyîf (n), qedayîfe (m), qedayîfi (m)
- kaka** (çocuk dilinde): 1)eke (m) eki (m), ek (m)
gî (n) gi (n), cî (n)
2)kix, -e kixi (m)
- kapuska:** kapuska (m)
- kara pekmez karıştırılarak oluşturu-**
- lan bir yemek:** vewribe (m) vowrib (m), vorib (m), vawrîv (m)
celawe (m) cellawi (m), celaw (m), callawi (m), callaw (m)
- karabiber:** ísoto sîya (n)
- karamela:** karamela (m)
- karanfil** (bir baharat): qerenfil (n) qernefil (n), qeranfil (n)
- karavana:** qerewana (m) qerewane (n)
- karıştırma:** têvdayîş (n) têwdayîş (n), têwodayîş (n), tiyodayîş (n), têdayîş (n)
- karıştırmak:** têvdayene têwdayene, têwodayene, tiyodayene, têdayene
- birbirine karıştırmak:** têmîyan kerdene têmîya kerdene, têmîyon kerdene, têmîyo kerdene,
tîyemîyûn kerdene, tîyemîyû kerdene, têwerte kerdene
ver têmîyan dayene
pêşanayene
- karnını doldurmak:** pîzeyê ... dekerdene ... pîzey ... dekerdene
vêreyê ... dekerdene vêreyê ... dekerdene
- kart** (gençliği ve körpeliği kalmamış olan):
- 1)qert, -e qart, -i
 - 2)vîyarte (n) vîyerte (n), vêrete (n), vîrte (n)
vîyarta (m), vîyartîye (m) vîyerta (n), vêreta (m), vîrta (m)
- katı yürekli:** zerrîpêt, -e zerîpêt, -e; zerrpêt, -i

- zerrîhusk, -e zerrîhusk, -e; zerwişk, -i
 bêrehm, -e
 qeterehm, -e qetrehm, -e
katı yürekliklik: zerrîpêti (m), zerrî-
 pêtîye (m) zerrepêtey, zerrpêtey, zerpêtî (m), zerpêtê (m)
 zerrîhuskî (m), zerrîhuskîye (m) zerrîhuskîye (m), zerrwişkey (m), zerwişkî (m), zer-
 wişkê (m), zerrewişkey (m)
 zerrîhuskêni (m)
 bêrehmî (m), bêrehmîye (m) bêrehmey (m), bêrehmê (m)
 bêrehmêni (m)
 qeterehmî (m), qeterehmîye (m)
 qeterehmêni (m)
katmer (bir hamur işi): qatqatî (m)
 nanê rûnî (m) nonê riwenî (n), nûnî rûnî (n)
kav (ylan gömleği): vere (m) verre (m), verri (m), veri (m), ver (m), viyêrr (m)
 vera marî (m) verra marî (m), verrê marî (m), verê marî (m),
 vîyêrrey mar (m)
 pirênenê marî (m)
 kajê marî (n) kaj mar (n)
kavlama-I: toleestaş (n) tualeestaş (n), tualiestaş (n), tualestaş (n)
 tolakestaş (n)
 telaşeeestaş (n) talaşeeeyestaş (n), talaşeyestaş (n)
 telaşefiştîş (n) talaşevistîş (n), talaşvistîş (n)
 posteseroşiyâş (n)
kavlama-II (ylan kavi için): vereestaş (n) verreeestaş (n), vereştaş (n), viyêrreştaş (n)
 verefiştîş (n) verrivistîş (n), verivistîş (n), viyêrrivistîş (n)
kavlamak-I: tole eştene tuale/tuali/tual eştene
 tolik eştene
 telaş eştene talaş/talaş eyştene
 telaş fiştene talaş/talaş vistene
 poste sero şiyene poste sero şiyayene
kavlamak-II (ylan kavi için): vere eştene verre eştene, ver eştene, viyêrr eştene
 vere fiştene verri vistene, veri vistene, viyêrr vistene
kavurma-I: tirênayâş (n) tireynayâş (n), tiraynayâş (n), tirnayâş (n)
 pirênayâş (n) pirînayâş (n), piraynayâş (n), pirnayâş (n), pirina-
 yâş (n), pîrnayâş (n)

- qelêneyâş (n) qelinayâş (n), qelînayâş (n), qilêneyâş (n), qilîna-
yâş (n), qileynayâş (n), qilnayâş (n), qîlnayâş (n)
sûrkerdiş (n) surkerdiş (n)
- kavurma-II** (et): qawirme (n) qewirme (n), qarme (n), qorme (n), qormi (n)
- kavurmak**: tirêneyene tireynayene, tiraynayene, tırnayene
pirêneyene pirînayene, piraynayene, pirnayene, pirinayene,
pîrnayene
qelêneyene qelinayene, qelînayene, qilêneyene, qilînayene,
qileynayene, qilnayene, qîlnayene
sûr kerdene sur kerdene
- kavrulmuş olan**: 1)(nohut v. b. için) ti-
rêneyîye (m), tirêneya (m) tireynaya (m), tiraynaya (m), tırnaya (m)
tirêneye (n) tireynaye (n), tiraynaye (n), tırnaye (n)
pirêneyîye (m), pirêneya (m) pirînaya (m), piraynaya (m), pirnaya(m), pirina-
ya (m), pîrnaya (m)
pirêneye (n) pirînaye (n), piraynaye (n), pirnaye (n), pirina-
ye (n), pîrnaye (n)
2)(et v. b. için) qelêneya (m), qelêna-
yîye (m) qelinaya (m), qelînaya (m), qilêneya (m), qilînay-
ya (m), qileynaya (m), qilnaya (m), qîlnaya (m)
qelêneye (n) qelinaye (n), qelînaye (n), qilêneye (n), qilînaye (n),
qileynaye (n), qilnaye (n), qîlnaye (n), qîlnayı (n)
sûrkerda (m) surkerda (m)
sûrkerdiye (m) surkerdiye (m)
sûrkerde (n) surkerde (n), surkerdi (n)
- kavut**: qawite (m) qavute (m), qawiti (m), qawurti (m), qawurt (m)
- kayısı**: müşme (m)
qeysî (m), qeysîye (m) qêşî (m), qêyîşîye (m)
- kurutulmuş kayısı**: b. çir
- kaymak**: serê şitî (n) serê sitî (n), serî şitî (n), sêr şît (n), serî şît (n),
sêr şit (n)
serê mastî (n)
serê qatixî (n)
pîrika şitî (m)
xavike (m)
to (n), tole (n)
lem (n)
helîm (n)

qaymax (n) qaymaq (n), qeymax (n)

kaynama: 1)kele (m) keli (m), kel (m)

2)girîyayîş (n) girêyayîş (n), giryayîş (n),gîrîyayîş (n), gîrayîş (n)

kelekewtiş (n) kelikowtiş (n), kelkotîş (n)

kelepiroameyîş (n) kelpiroameyîş (n)

keletiroameyîş (n) keltiroameyîş (n)

kelepiroginiyîş (n) kelpiroginayîş (n)

kaynamak: girîyayene girêyayene, giryayene, gîrîyayene, gîrayene

kele kewtene keli kwtene, kel kewtene, kel kotene

kele piro ameyene kel piro ameyene

kele tiro ameyene kel tiro ameyene

kele piro ginayene kel piro ginayene

kaynamış olan: girîyaya (m), girîya-

yîye (m) girêyaya (m), girêyayîye (m), giryaya (m), gîrîyaya (m)

girîyaye (n) girêyaye (n), giryaye (n), gîrîyaya (m)

kelekewta (m), kelekewtîye (m) kelikowta(m),kelkewta(m),kelkota(m)

kelekewte (n) kelikowte(n), kelkewte(n), kelkote (n)

kelepiroameya (m), kelepiroameyîye (m) ... kelpiroameya (m)

kelepiroameye (n) kelpiroameye (n)

keletiroameya (m), keletiroameyîye (m) . keltiroameya (m)

keletiroameye (n) keltiroameye (n)

kelepiroginaya (m), kelepiroginiyîye (m) ... kelpiroginaya (m)

kelepiroginaye (m) kelpiroginaye (m)

kaynatılma: keledîyayîş (n) kelidîyayîş (n), keldîyayîş (n)

ameyîşkeledayîş (n) ameyîşkeldayîş (n)

kelefînîyayîş (n) kelifîneyîş (n)

ameyîşkelefîştiş (n) ameyîşkelivistiş (n)

kelenîyayîş (n) kelêniyayîş (n), kelinîyayîş (n), kelnîyayîş (n)

ameyîşkelenayîş (n) ameyîşkelênayîş (n), ameyîşkelinayîş (n), ameyîş-
kelnayîş (n)

girêniyayîş (n) girînîyayîş (n), gîrnîyayîş (n),gîrêniyayîş (n), gîre-
nîyayîş (n)

ameyîşgirênyayîş (n) ameyîşgirînayîş (n), omeyîşgirênyayîş (n), ûmeyîşgir-
nayîş (n), amayîşgîrênyayîş (n), amayîşgîrenayîş (n)

kaynatılmak: kele dîyayene keli dîyayîne, kel dîyayene

ameyene keledayene ameyene keldayene

kele finîyayene keli fineyene

ameyene kelefîştene ameyene kelivistene

- kelenîyayene kelênîyayene, kelinîyayene, kelnîyayene
ameyene kelenayene ameyene kelénayene, ameyene kelinayene, ame-
yene kelnayene
girêniyayene girîniyayene, girmiyayene, gîrenîyayene, gîreniyayene
ameyene girénayene ameyene girinayene, omeyîne girénayene, ûmeyî-
ne girnayene, amayene gîrenayene, amayene gîr-
enayene
- kaynatılmış olan:** keledaya (m) kelidaya (m), keldaya (m)
keledayîye (m) kelidayîye (m), keldayîye (m)
keledaye (n) kelidaye (n), keldaye (n)
kelefîsta (m), kelefîstîye (m) kelivista (m)
kelefîste (m) keliviste (m)
kelenaya (m), kelenayîye (m) kelénaya (m), kelinaya (m), kelnaya (m)
kelenaye (n) kelénaye (n), kelinaye (n), kelnaye (n)
girênaya (m), girénayîye (m) girînaya (m), girmaya (m), gîrenaya (m), gîrenaya (m)
girênaye (n) girînaye (n), girmaye (n), gîrenaye (n), gîrenaye (n)
- kaynatma:** keledayîş (n) kelidayîş (n), keldayîş (n)
kelefîstiş (n) kelivistîş (n), kelvistiş (n)
kelenayîş (n) kelénayîş (n), kelinayîş (n), kelnayîş (n)
girênayîş (n) girînayîş (n), girmayîş (n), gîrenayîş (n), gîrenayîş (n)
- kaynatmak:** kele dayene keli dayene, kel dayene
kele fiştene keli vistene, kel vistene
kelenayene kelénayene, kelinayene, kelnayene
girênayene girînayene, girmayene, gîrenayene, gîrenayene
- kebab:** kebab (n) kibab (n)
- kefir:** kefir (n)
- kek:** kek (n)
- kekik:** anûx (n)
cehtire (n) zature (n)
- kekre:** xunuq, -e xinuq, -e; xinûq, -e
- kekremsi:** xunuqî xinûqî, xinûqî
- kelle-paça:** serûpa (n) sarûpê (n), saropuye (n)
serûxaşî (zh) sereûxaşî (zh), serxaşî (zh)
xaşî (zh) xasî (zh (zh), xaş (zh)
kelpaçe (n)
kelle (n) kele (n), kelli (n)
- kere:** b. **kez**
- kesilme** (süt v. b. için): qesîyayîş (n) qeseyayîş (n), qeseyîş (n), qeşîyayîş (n)

kesilmek (süt v. b. için): qesîyayene qeseyayene, qeşiyayene, qeşiyayêne

kesmek (boğazlamak): sere birnayene sare birnayene, sara birnayene

sere cikerdene

keş: terne (n) terni (n), tirêne (n), terine (n), terrine (n), toren (n)

pastikan (n) pastkan (n)

çortan (n)

keş eritilirken erimeyip geriye

kalan parçacık: fistik (n)

miseyte (m) miseyti (m), biseyte (m), biseyti (m)

keşkül: keşkul (n)

kete: keta (m)

kez: rey (m) ray (m), raye (m), reye (m), rê (m), rêu (m)

İki kez sen gittin, bu kez de ben gi-

diyorum. (Di reyî ti şî, na rey zî ez şona.)

fine (m) fini (m), fin (m), fim (m), fir (m), faye (m), fae (m),
fa (m)

hewe (m) hewi (m), hew (m), how (m), ho (m), héf (m),
hê (m), heyf (m)

“Hewe peyê hewan de esta.” (vate-
yê verênan)

gilange (m) gilangi (m), gilongi (m), gilûng (m), gelanke (m)
girang (m), girangi (m), girûng (m), gerange (m),
gerong (m), gering (m), gerengi (m), gereng (m),
gerenc (m), genûng (m), gening (m)

donime (m) donumi (m), donimi (m), donim (n), dunimi (m),
dûnimi (m), duenim (m), dorimi (m), durum (m),
dûrimi (m), duerim, dolime (m), dolimi (m), do-
lim (n), dûlimi (m)

derbe (m) derbi (m)

şope (m) şuep (m)

“Goşanê xo çar rake, goş ra mi ser ne

şopê.” (Wusêñê Gestemerde, Vate, nr. 24)

qor (n)

defa (m) defe (m)

gêyîm (n)

ca

dore (m) dori (m)

“Dorêkawaşîyayîşê rojî,

Dorêk vejîyayîşê rojî” (Newzat Valêrî,

Vate, nr. 24)

nofe (m)

Kaç kez geldi? (Çend nofî ame?)

bir kez:	reyke rayki, rêki
reyêk, reyê	reyî, rayê, rêyê
finêk, finê	
hewêk	
hewê	hewî, hey
gilangêk	girûngêk, gerongêk
gilangê	gilangî, gilongî, gilongê, gilûngî, gilûngê
donimêk, donimê	
derbêk, derbê	
şopêk, şopê	
qorêk, qorê	
defayêk	
defayê	defê
gêyîmêk, gêyîmê	
cayêk, cayê	
dorêk, dorê	
nofêk, nofê	
kıh (çocuk dilinde): kix, -e	kixi (m)
kırıntı: ferik (n)	ferek (n), ferk (n)
hurdî (n)	hûr (n), wirdi (n)
pişrûg (n)	pisrug (n), pişûre (n), purşe (n)
ekmek kırtısı: ferikê nanî (n)	ferekê nanî (n), ferkê nanî (n), ferkê nonî (n)
hurdîyê nanî (n)	hûrê nanî (n), wirdî nanî (n), wirdî nonî (n), wirdî nûnî (n)
pişrûgê nanî (n)	pisrugê nanî (n), pişûreyê nanî (n), purşê nanî (n)
kısrı (yemek): qisir (n)	
kıyma: qîyme (n)	qîyma (m)
kızartma-I: 1)(et v. b. için): sûrkerdiş (n)	surkerdiş (n)
2)(ekmek v. b. için): terriqnayîş (n)	teriqnayîş (n)
pirênatayîş (n)	pirînatayîş (n), piraynatayîş (n), pirnatayîş (n), pirina- yîş (n), pîrnayîş (n)
3)(yumurta v. b. için): qelênatayîş (n)	qelinayîş (n), qelînatayîş (n), qilênatayîş (n), qîlîna- yîş (n), qileynatayîş (n), qilnatayîş (n), qîlnatayîş (n)
4)qijilnatayîş (n)	qizilnatayîş (n)

- kızartma-II:** 1)(et v. b. için) sârkerda (m) surkerda (m)
 sârkerdiye (m) surkerdiye (m)
 sârkerde (n) surkerde (n), surkerdi (n)
- 2)(yumurta v. b. için) qelênaya (m), qe-
 lêneyîye (m) qelinaya (m), qelînaya (m), qilênaya (m), qilîna-
 ya (m), qileynaya (m), qilnaya (m), qîlnaya (m)
 qelênaye (n) qelinaye (n), qelînaye (n), qilênaye (n), qilînaye (n),
 qileynaye (n), qilnaye (n), qîlnaye (n), qîlnayi (n)
- 3)qijilnaya (m) qizilnaya (m)
 qijilnayîye (m) qizilnayîye (m)
 qijilnaye (n) qizilnaye (n)
- kızartmak:** 1)(et v. b. için): sâr kerdene sur kerdene
- 2)(ekmek v. b. için): terriqnayene teriqnayene
 pirênayene pirînayene, piraynayene,pirnayene, pirinayene,
 pîrnayene
- 3)(yumurta v. b. için): qelênayene qelinayene, qelînayene, qilênayene, qilînayene,
 qileynayene, qilnayene, qîlnayene
- 4)qijilnayene qizilnayene
- kızartılmış olan:** 1)(et v. b. için) sâr-
 kerda (m) surkerda (m)
 sârkerdiye (m) surkerdiye (m)
 sârkerde (n) surkerde (n), surkerdi (n)
- 2)(ekmek v. b. için) terriqnaya (m), ter-
 riqnayîye (m)
 terriqnaye (n)
 pirênayîye (m), pirênaya (m) pirînaya (m), piraynaya (m), pirnaya(m), pirina-
 ya (m), pîrnaya (m)
 pirênaye (n) pirînaye (n), piraynaye (n), pirnaye (n), pirina-
 ye (n), pîrnaye (n)
- 3)(yumurta v. b. için) qelênaya (m), qe-
 lêneyîye (m) qelinaya (m), qelînaya (m), qilênaya (m), qilîna-
 ya (m), qileynaya (m), qilnaya (m), qîlnaya (m)
 qelênaye (n) qelinaye (n), qelînaye (n), qilênaye (n), qilînaye (n),
 qileynaye (n), qilnaye (n), qîlnaye (n), qîlnayi (n)
- 4)qijilnaya (m) qizilnaya (m)
 qijilnayîye (m) qizilnayîye (m)
 qijilnaye (n) qizilnaye (n)
- kızgın-I:** sâr, -e sur, -e

sûrbîyaya (m) surbîyaya (m)
sûrbîyayîye (m) surbîyayîye (m)
sûrbîyaye (n) surbîyaye (n), surbîyayî (n)
keledaya (m) kelidaya (m), keldaya (m)
keledayîye (m) kelidayîye (m), keldayîye (m)
keledaye (n) kelidaye (n), keldaye (n)

kızgın olmak: sûr bîyene sur bîyene

sûrbîyaya/sûrbîyayîye/sûrbîyaye bîyene

keledaya/keledayîye/keledaye bîyene

kele dîyayene keli dîyayene, kel dîyayene

kızgın-II: hêrsbîyaye (n), hêrsbîyayîye (m) ... yersbîyaye (n), yersbîyaya (m)
sûbîyaye (n), sûbîyayîye (m)

cigirîyaye (n), cigirîyayîye (m)

qehirîyaye (n), qehirîyayîye (m)

kızgın olmak: hêrsbîyaye bîyene yersbîyaye bîyene
sûbîyaye bîyene, cigirîyaye bîy-
ne, qehirîyaye bîyene

kimyon: kîmyon (n)

kişniş: kîşniş (n)

konuk: mêmân, -e; misafir, -e

konukluk: mêmânî (m) mêmâney (m), meymanê (m)
mêmânîye (m) meymanîye (m)
mêmânêñî (m) meymanêñî (m)
mêmântî (m) meymantî (m)
mêmântîye (m) meymantîye (m)
misafirî (m), misafirîye (m) mizafirî (m), misafirey (m), misafirê (m)

konuksever: mêmânperwer, -e meymanperwer, -e; nîyemanperwer

nandar, -e nondar, -e

misafirperwer, -e

koruk: teyînce (m) teyînci (m), teynçi (m), teyîj (m), teyîc (m), çeynci (m)
jûre (m) cûre (m), cûrike (m)

komposto: xoşawe (m)

kova: sitil (n), hilke (n), beroş (n), qove (n)

altı dar üstü geniş, aliminyumdan

yapılma kova: bêdrok (n) bîdrok (n)

kovan (arı kovası): kuware (n) keware (n), kuwari (n), kuwarî (n), kuarî (n), ka-
ri (n), kuare (n), kuari (n), karû (n), kwari (n)

pêtage (m)

koyu (sivi için): hest, -e

qalind, -e qalin, -e

koyu ayran: doyo hest(n) dûyo hest (n), duwo hest (n), dowo hest (n)

doyo qalind (n) doyo qalin (n)

köfte (ince yarmadan veya kıymadan ya-

pihan): kufta (m) kifta (m), kufte (n)

kuftike (m) kiftike (m), kuftik (n)

gude (m) gud (m)

gudike (m) gudiki (m), gudik (m)

girgudike (m)

girike (m) giriki (m)

gilorike (m)

xilorike (m) xiloriki (m)

saleke (m)

teprike (m)

delikli köfte (ince yarmadan yapı-

lan): girda (m)

kuftaya qulikere (m) kufta qulikeri (m)

kuftaya zurayine (m) kufta zurayini (m)

gudika zuraye (m) gudika zuray (m)

malole (m) maluel (n)

kuftaya yalancı (m) kufteya yalancı (m)

içli köfte: kuftaya dekerda (m) kufta dekerda (m)

kuftaya dekerdiye (m) kufta dekerdiye (m)

kuftaya zerî (m) kufta zerî (m)

yoğurtlu köfte (ince yarma, yoğurt

ve yağdan yapılan): kuftaya qatixî (m) kufta qatixî (m), kufta qatixini (m)

kuftaya mastî (m) kufta mastî (m)

malolike (m) maluelik (n)

patates köfte: kuftaya kartolan (m) kuftê kartuelûn (m)

kömbe (küle gömüllererek pişirilen mayasız

çörek): binadire (m) binadir (m)

pelxaçe (m) pelxaçi (m), palxaçi (m)

nana binê adirî (m)

bijike (m) bicike (m), bizike (m)

lola binê adirî (m) lulê binî adirî (m), luwelê binî adirî (m), luelê binî
adirî (m), luela binî adirî (m)

kilora binê adirî (m) kilora bindê adirî (m)

- kêla binê adirî (m) kêla binî adirî (m)
ketaya arêyî (m) katey arî (m), katê arî (m), kata arî (m)
- kömbe çeşitleri:** pelxaça dekerda (m)
lola zerî (m) luelê zerî (m), luwelê zerî (m)
lawaşa binê adirî (m) lewaşê binî adirî (m), labaşê binî adirî (m), lebaşa
bindê adirî (m), levaşê binî adirî (m)
- krema:** krema (m)
- krep:** krep (n)
- kupkuru:** 1)zip û ziwa, -ye zip û zuya, -ye; zipî ziwa, -ye
zik û ziwa, -ye zik û zuwa, ye; Zuk û zuwa, -ye
zip-ziwa, -ye
zik-ziwa, -ye
- 2)huşk û biring, -e husk û biring, -e; wişk û biring, -e
huşk-biring, -e wişk-biring, -i
huşk û wad, -e wişk û wad, -i
huşk û war, -e
huşk û hol, -e
hip-huşk, -e
3)req û rut, -e
- kurabiye:** qurabîye (m) kurabîye (m), qurabî (m)
- qurban:** qurban (n) qurba (n), qirban (n), qirba (n), qirbon (n), qirbo (n), qirbûn (n), qirbû (n), qirvan (n), qirva (n), qirbane (m), qirvane (m)
- qurban edilmek:** ameyene qurban-
kerdene omeyîne qirbonkerdene, ûmeyîne qirbûnkerde-
ne, amayene qirvankerdene
- qurban etmek:** qurban kerdene qirbon kerdene, qirbûn kerdene, qirvan kerdene
- qurban olmak:** qurban bîyene qirbon bîyayîne, qirbûn bîyayîne, qirvan bîyayene,
qirvan bîyayêne
- kuşbaşı et:** zîncîya hurdî (m) zîncîya wîrdî (m)
tîkeyê goştî (n)
- küf:** kufike (m) kufiki (m), kufik (n), kifik (n)
kufe (m) kuf (m), kuv (m)
kançık (n)
- küflendirme:** kufiknayîş (n) kifiknayîş (n)
kufikinkerdiş (n) kufkinkerdiş (n)
kufikeperrnayîş ...
kançığknayîş (n)

- kançıkikerdiş (n) kançikokerdiş (n)
- küflendirmek:** kufiknayene kififknayene
 kufikin kerdene kufkin kerdene
 kufike perrnayene ...
 kançiknayene
 kançıkî kerdene kançiko kerdene
- küflenme:** kufikîyâş (n) kufikiyâş (n), kifikîyâş (n)
 kufikegirewtîş (n) kufikigurotiş (n), kufikguretiş (n)
 kufikebestiş (n)
 kufikeperrayîş ...
 kufikepirogînayîş (n)
 kançikîyayîş (n)
 kançikibîyîş (n) kançikobîyayîş (n)
- küflenmek:** kufikîyayene kufikiyayene, kifikîyayene
 kufike girewtene kufiki gurotene, kufik guretene
 kufike bestene
 kufike perrayene ...
 kufike piro ginayene
 kançikîyayene
 kançıkî bîyene kançiko bîyayene
- küflü:** kufikin, -e kufkin, -e; kifkin, -e
 kançikin, -e
- küflü çökelek:** toraqo kewik (n)
- lapa:** lepawe (m) lepawi (m), lepaw (n), lapaw (m)
 lepe (m) lep (n), lape (m), lapa (m)
- lavas:** lawaşe (m) lewaş (m), labaşe (m), labaş (m), lebaşe (m), lebaşî (m), lebaş (m), lavaşı (m), levaş (m)
 nano patîre (n) nono patîre (n), nano patîle (n), nono patîle (n), nûnû patîle (n), nano fitîr (n), nano fitîl (n)
 patîre (n) patîle (n), patîli (n), fitîr (n), fitîl (n)
- leblebi:** nehaya tirênayîye (m), nehaya tirê-
 naya (m)
 nehaya pirênayîye (m), nehaya pirêna-
 ya (m)
 leblebî (m), leblebiye (m) lebleboy (m), leblebûy (m), leblebuy (m)
- lezzet:** b. tat
- lezzetli:** lezetiñ, -e lezzetin, -e
- lezzetlilik:** lezetiñî (m), lezetiñîye (m) lezzetiney (m), lezzetinê (m)

lezzetsiz: b. **tatsız**

lezzetsizlik: b. **tatsızlık**

limontuzu (sitrik asit): leymunduzî (n) leymûndûzî (n), leymenduzî (n)

loda (büyük yiğin): lode (m) loda (m), lod (m)

dêze (m)

quçe (m)

lokanta: aşxane (n) aşxone (n), aşxûne (n)

loqante (n) loqanta (m), loqûnte (n), lûqûnte (n), loqimte (n),
lûqimte (n)

lokma: piran (n) piron (n), pirûn (n)

parî (n)

gep (n)

loqme (n) loxme (n), lûxme (n), loqma (m), lueqmî (n),
lueqma (m)

lokum: loqum (n) loqim (n)

şekerloxme (n)

mahsul: mehsul (n) mehsûl (n), masul (n), mosil (n)

ber (n)

makarna: meqerne (n) maqarna (m)

mantar (bitkisi): sung (n), kufkarike (m),

patike (m), kilaweke (m)

qampîrike (m) qampîriki (m), qampîreki (m)

mantı: mantî (m)

marmelat: marmelad (n)

maya: 1)(süt için) amên (n) amîn (n), amê (n), amen (n), ame (n), omên (n),
omeyn (n), omîn (n), omî (n), ûmên (n), ûmîn (n)

2)(hamur için) mîraz (n)

mayalama: 1)(süt için) amânkerdiş (n) amînkerdiş (n), amenkerdiş (n), omânkerdiş (n),

omeynkerdiş (n), omînkerdiş (n), ûmânkerdiş (n),
ûmînkerdiş (n)

2)(hamur için) mîrazkerdiş (n)

mîştekkerdiş (n) îştekkerdiş (n)

mayalamak: 1)(süt için) amên kerdene amîn kerdene, amen kerdene, omân kerdene,
omeyn kerdene, omîn kerdene, ûmân kerdene,
ûmîn kerdene

2)(hamur için) mîraz kerdene

mîşte kerdene îşte kerdene

Kombîyayîşê Kirmancî ra yew grûbe

mayalanma: 1)(süt için) amênbîyayîş (n) amînbîyayîş (n), amenbîyayîş (n), omênbîyayîş (n),
omeynbîyayîş (n), omînbîyayîş (n), ûmênbîya-
yîş (n), ûmînbîyayîş (n)
2)(hamur için) mîrazbîyayîş (n)
mîştebîyayîş (n) îştebîyayîş (n)
weameyîş (n)
raameyîş (n) raûmeyîş (n)

mayalanmak: 1)(süt için) amên bîyene amîn bîyayene, amen bîyayene, omên bîyayene,
omeyn bîyayene, omîn bîyayene, ûmên bîyayene,
ûmîn bîyayene
2)(hamur için) mîraz bîyene mîraz bîyayene
mîşte bîyene îşte bîyayene
weameyene
raameyene raûmeyîne

mayalı: 1)(süt için) amânkerde (n) amînkerde (n), amenkerde (n), omânkerde (n),
omeynkerde (n), omînkerde (n), ûmânkerde (n),
ûmînkerde (n), ûmînkerdi (n)
weameye (n)
raameye (n) raûmeyi (n)
2)(hamur için) mîrazkerde (n) mîrazkerdi (n)
mîştekerde (n) îştekerde (n)

mayhoş: miz, -e

meyxoş, -e mêtxoş, -e; mayxoş, -e

mayhosluk: mizî (m), miziye (m) mizey (m), mizê (m)

meyxoşî (m), meyxoşîye (m) meyxoşey (m), meyxoşê (m), mêtxoşê (m),
meyxoşîye (m)

menemen: menemen (n) melemen (n), meleme (n)

merhametli: pîzeveşn, -e pîzzeveşn, -i; pîziveşn, -i

zerrîveşn, -e zerrveşn, -i; zerveşn, -i

merhametli olmak: pîzeveşn bîyene pîzzeveşn bîyene, pîziveşn bîyene
zerrîveşn bîyene zerrveşn bîyene, zerveşn bîyene

merhametlilik: pîzeveşnî (m), pîzeveşnî

ye (m) pîzzeveşney (m), pîziveşnê (m)

pîzeveşnêni (m)

zerrîveşnî (m), zerrîvesnîye (m) zerrveşney (m), zervesnê (m)

zerrîvesnêni (m)

meyan: b. **meyankökü**

meyankökü: sûs (n) sus (n)

sûsik (n)

misafir: b. **konuk**

misafirlik: b. **konukluk**

misafirperver: b. **konuksever**

molla: mela (n) mella (n) mala (n), malla (n), melle (n), milla (n),
mille (n)

muhallesi: muhalebi (m)

nafakasını çıkarmak: nanê . . . vetene nonê . . . vetene, nûnî . . . vetene

nanê xo vetene nonê xwi vetene, nûnî xu vetene

nahif: b. **zayıf**

nar: henare (m)

nar suyu: awa henaran (m) awê hinaron (m), okê hinarûn (m)

nefis: nefs (n)

nefsine hakim olamayan: nefsist, -e .. nefsist, -e

nefstenik, -e

nefsine hakim: nefspêt, -e

nohut: nuke (m), neha (m)

kavrulmuş nohut: nehaya tirênayî

ye (m), nehaya tirênaya (m)

nehaya pirênayîye (m), nehaya pirê-

naya (m)

nohut gibi pişince çatlayan yiye-**cekleri pişirmek:** şeliqnayene şelliqnayene, şeleqnayene**okşama:** vilénayîş (n) vilnayîş (n)

mîştdayîş (n) mîştayîş (n), mîştayîş (n)

okşamak: vilénayene vilnayene

mîşt dayene mîştayene

olgun (meyve ve sebze için): deresa-

ya (m), deresayıye (m) dersaya (m), darsaya (m)

deresaye (n) dersaye (n), darsaye (n)

resaya (m), resayıye (m) rasaya (m), risaya (m), risayıye (m)

resaye (n) rasayı (n), risaye (n)

resta (m), restkiye (m) reşta (m), restkiye (m)

reste (n) reşte (n)

olgunlaşma(meyve v.b. için): deresayış(n) .. dersayış (n), darsayış (n)

resayış (n) rasayış (n), risayış (n)

restiş (n) restiş (n)

olgunlaşmak (meyve v. b. için): deresaye-

ne dersayene, darsayene

resayene rasayene, risayene

restene restene

meyvelerin tek tük olgunlaşmaya**başlaması:** belate bîyene belete bîyayene, belete bîyayene

belate dekewtene belete dekowtene, belete dekotene

belate perrayene belate parayene

Üzüm olgunlaşmaya başlamış. (Engu-

re belate bîya./Belate dekewto engure./Be-

late perrayo engure.)

olgunlaştırma (meyve v. b. için): deresna-

ŷış (n) dersnayîş (n), darsnayîş (n)

resnayîş (n) rasnayîş (n), risnayîş (n)

olgunlaştırmak (meyve v. b. için): deres-

nayene dersnayene, darsnayene

resnayene rasnayene, risnayene

olmamış: b. ham**oruç:** roje (n)**oruç tutmak:** roje girewtene roje girottene, roze guretene, ruece girotene, rueji
guretene

roje tepiştene roje tepiştene, roje tebiştene, roje teŵiştene

oruç bozmak: roje şikitene roze şikitene, ruece şiktene, rueji şiktene

oruçlu: roja (m), rojîye (m) roca (m), rocîye (m), rueca (m)

roje (n) roze (n), roce (n), ruece (n), rueji (n)

oruçlu olmak: roje bîyene roce/roze bîyayene, ruece bîyayene

oruçsuz: fitar, -e fetar, -e

oruçsuz olmak: fitar bîyene fetar bîyayene

ovma: vilénayîş (n) vilnayîş (n)

mıştdayîş (n) mıştayîş (n), mıştayîş (n)

feriknayîş (n) fereknayîş (n)

ovmak: vilénayene vilnayene

mışt dayene mıştayene

feriknayene fereknayene

ögütme: ardîkerdiş (n)

tehnayîş (n) tahnayîş (n), tanayîş (n), tehernayîş (n), tarnayîş (n)

rarîdayîş (n) rarîdayîş (n), rarêdayîş (n), rarêdayîş (n), rîdnayîş (n)

ögütmek: ardî kerdene

tehnayene tehnayîne, tahnayîne, tanayîne, tehernayîne,
tarnayene

rarîdayene rarêdayene, rîdnayene

pamuklu şeker: şekero pemeyên (n)

parça: parça (n) parçî (n)

lete (n) leti (n)

yarım parça: nêmparçe (n) nêmparçı (n)

nêmplete (n) nêmleti (n)

parçacık: parçeyek (n)

letik (n)

pasta: pasta (m)

kuru pasta: pastaya huşke

yaş pasa: pastaya nerme

pastacı: 1)pastarotox, -e 2)pastaviraştox, -e

pastaxane: pastaxane (n)

pastırma: pastirme (n)

pathıcan: balcane (m)

közlenip soyulmuş patlıcan(m) ez-

mesinin ya da kızartılmış yumurta

ve ezilmiş sarmisaga karıştırılma-

sıyla yapılan bir yemek: balcanê pew-

teyî (zh) balcanê powtey (zh), balcûnî potey (zh)

- balcanê çêleyî (zh) balconê çeylî (zh), balcûnî çeylî (zh)
 helîsa (m) helîse (m), helîs (m)
- pekmez:** mot (n), rib (n), dims (n), bek-
 mez (n), helawe (m), aqît (n)
- pekmez dolusu kazan** (bir pekmez ölü-
 çüsü): şeyle (m) şeyli (m)
 lén (n) lê (n)
 mahsere (n) mahsire (n), mehsere (n), masere (n), masire (n)
- pekmez, yağ ve ekmekten yapılan tatlı bir yemek:** babîke (m) babîge (m), babîk (m), babko (zh)
- pekmez ile undan yapılan tatlı ve katı bir yiyecek:** kesme (n)
- pekmez ve undan yapılan bir çeşit helva:** helawî (m)
- pekmez ve undan yapılan tatlı bulamaç:** herîre (m) herîri (m), helîre (m), helîri (m), helîle (m), helîli (m)
 esîre (m) esîri (m), esîde (m), esîd (m)
 bulmace (m) bulmacı (m)
- kavrulmuş un ile yağ, pekmez veya şekerden yapılan bir çeşit helva:** esîra tirênaya (m) esîra tîrnaya (m)
 esîra vêkan (m) esîra vêkon (m)
 helawa dimsî (m) helawê dimsî (m), helawa difsî (m)
 helawa ribî (m)
 helawî (m) helewî (m), helawi (m), helaw (m)
- pekmez veya şeker ile undan yapılan tatlı ve üzerine kızartılmış yağ dökü-**
lerek yenен tatlı bulamaç: cimlî (m)
 esîre (m) esîri (m), esîde (m), esîd (m)
 herîre (m) herîri (m), helîre (m), helîri (m), helîle (m), helîli (m)
- pekmezli:** motin, -e; ribin, -e; bekmezin, -e; helawin, -e
 dimsin, -e difsin, -e
 aqîtin, -e aqitîn, -e
- peksimet:** beskemate (m) beskemati (m), beskimati (m)
- pestil:** bastêq (n) bastîyeq (n), baştiq (n), bastêx (n), bastix (n), baştix,
 pastêx (n)
- kızartılmış pestil:** bastêqo qilêna-
 ye (n) bastêxo qilênaye (n), bastêxo qilnaye (n)

pestil, yağ ve undan yapılan tatlı bir

yemek: çolemeyî (zh) çolemey (zh)

peynir: penîr (n) pendîr (n), pendir (n), pêndîr (n), pêndir (n), pênîr (n)

peynir çeşitleri: penîro mûnite (n) penîro munde (n)

penîrê şewaqan (n)

eritilmiş peynir: penîro helénaye (n) penîro helnaye (n)

pide: pîde (m)

pilaki: pîlakî (n)

pilav: germî (m)

pîlaw (n) pîlav (n)

pipo: qelûne (m) qelûn (m), qelune (m), qelun (m), qalune (m),
qaluni (m), qilawine (m), qilawin (n)

korzik (n)

pîrzola: pîrzola (m)

pişi: nanê taweyî (n) nonê tawa (n), nonê tewa (n)

bîşî (m), bîşîye (m) bêşî (m), bişîye (m)

pişirilme: 1) ameyîşpewtiş (n) amayîşpotiş (n), hameyîşpowtiş (n), omeyîşpowtiş (n), ûmeyîşpotiş (n)

ameyîşpêşnayîş (n) ameyîşpeşnayîş (n), amayîşpêşnayîş (n)

2)(çorba v. b. için) sernîyayîş (n) ero sernîyayîş (n)

ameyîşsernayîş (n) amayîşerosernayîş (n)

pişirilmek: 1) ameyene pewtene amayene potene, hameyîne powtene, omeyîne
powtene, ûmeyîne potene

ameyene pêşnayene ameyîne peşnayene, amayêne pêşnayêne

Ekmek pişirildi. (Nan ame pewtene.)

2)(çorba v. b. için) ser nîyayene ero ser nîyayene

pişirilmiş olan: pewta (m) powta (m), pota (m)

pewtîye (m) potîye (m)

pewte (n) powte (n), pote (n), poti (n)

pişirme: 1) pewtiş (n) powtiş (n), potiş (n), potis (n)

pewjnayîş (n) pewcnayîş (n), powjnayîş (n), pojnayîş (n)

pêşnayîş (n) peşnayîş (n), pêsnayîş (n), pêşnayîş (n)

2)(çorba v. b. için) sernayîş (n)

pişirmek: 1) pewtene pewtini, powtene, potene

pewjnayene pewcnayene, powjnayene, pojnayene

pêşnayene peşnayene, pêsnayêne

Ekmek pişirdik. (Ma nan pewt.)

2)(çorba v. b. için) ser nayene ero ser nayene

- 3) (nohut v. b. için) şeliqnayene şelliqnayene, şeleqnayene
- pişkin:** pewta (m) powta (m), pota (m)
 pewtiye (m) potiye (m)
 pewte (n) powte (n), pote (n), poti (n)
 pewjîyaya (m) pewcîyaya (m), powjîyaya (m), pojîyaya (m)
 pewjîyayîye (m) pojîyayîye (m)
 pewjîyaye (n) pewcîyaye (n), powjîyaye (n), pojîyaye (n)
 pêşaya (m), pêşayîye (m) pêşayîye (m)
 pêşaye (n) pêşaye (n)
- pişme:** pewjîyayîş (n) pewcîyayîş (n), powjîyayîş (n), pocîyayîş (n), pojîyayîş (n)
 pêşayîş (n) peyşayîş (n), pêşayîş (n)
- pişmek:** pewjîyayene pewcîyayene, powjîyayene, pocîyayene, pojîyayene,
 pojîyayêne
 pêşayene peyşayene, pêşayene, pêşayêne
- Ekmek pişti.** (Nan pewjîya.)
- piyaz:** pîyaz (n)
- piza:** pîzza (m)
- pizacı:** pîzzarotox, -e; pîzzaviraştox, -e
- rakı içen:** reqîwer, -e ereqwer, -e; araqwer, -e; eraqwer, -e; reqawer, -e,
 raqawer, -e; reqîxor, -e
- reçel:** rîçal (n) reçel (n)
 aqît (n)
- rosto:** rosto (n)
- rüşvet:** wer (n)
 bertîl (n)
 rişwet (n) ruşwet (n), ruşot (n), rişvet (n)
- rüşvet vermek:** wer dayene, bertîl dayene
 rişwet dayene ruşwet dayene, ruşot dayene, rişvet dayene
- rüşvet yedirmek:** wer dayene werde-
 ne, bertîl dayene werdene, rişwet daye-
 ne werdene
- rüşvet yemek:** wer werdene, bertîl wer-
 dene
 rişwet werdene ruşwet werdene, ruşot werdene, rişvet werdene
- safran:** zeferan (n) zehferan (n), zefero (n), zeferane (m)
- sağma:** ditiş (n) dotiş (n), dutiş (n)
 çırkerdiş (n)

Vate _____

- sağmak:** ditene dotine, dutine
çir kerdene
- son damlasına dek sağlamak** (tüm ürününü almak): çizilnayene
- sakız:** vînce (n) vîncele (n), vînceli (n), vincele (n), vinceli (n), vilen-ce (n), vilenci (n), vilencik (n), vilînce (n), vîlyence-le (n), vilcew (n)
qanik (n) qaniki (m), qoniki (m), qonik (m)
benişt (n) benişt (n)
- salam:** salam (n)
- salata:** salate (n) salata (n), selete (n), selate (n)
- salça:** salça (m) salçe (n)
aqît (n)
- biber salçası:** awa îsotan (m) awey îsotî (m), awê îsotî (m), awka îsotî (m), awkey îsotî (m)
awa bacikan (m) awê bacikan (m)
salçaya bîberan (m) salçayê bîbera (n)
aqîtê bacikan (n)
- domates salçası:** awa firingîyan (m) awka firingîyan (m), awa şamikan (m), awa balca-nan (m), awê bazilcûnû (m), awkê bazilcûnû (m), okê bazilcûnû (m), aqîtê firingan (n)
salçaya firingîyan (m) salçê bazilcûnû (m), salçeyê domatêza (n), salçeyê balcanan (n)
- salep:** saleb (n)
- salkım:** gûşe (n) gûşî (n), goşe (n), gueşe (n), gose (n), weşe (n), weşi (n)
gilbe (n)
qilqe (n)
- üzümsüz salkım çöpü** (üzümü alın-mış salkım artığı): gûşle (n) goşle (n)
pap (n)
çone (n)
- salya:** gilèze (m) gilêzî (m), gilêz (m), gilêzge (m), gilêzgî (m), gilêjî, gilêjgî (m), gilêjgi (m), gilêjk (m), gilej (n), gili-yejg (m), gilêşkî (m), gilêşki (m), gilêşk (m), gilêş-kî (m), gilesk (m), gilenjike (m)
şorike (m) şoriki (m), şorik (m), şorigi (m), sorik, -e; soriki (m)

- malêze (m) malêzî (m), malêzi (m)
gewele (m) gewel (m), gewel (n)
- ağzından salya akmak:** gilêze/şorike/
malêze/gewelete fek ra şiyene
- salyalı:** gilêzin, -e gilêzgin, -e; gilêjin, e; gilêjgin, -e; gilêjkin, e; gilejin, -e;
şorikin, -e şorigin, -e; sorikin, -e
malêzin, -e
gewelin, -e
lêşkin, -e
- ağrı salyalı:** fekgilêz, -e fekegilêj, -e
fekşorik, -e, fekmalêz, -e, fekgewel, -e
- sandviç:** sandvíç (n)
- sarma:** pel (n)
pelê dekerdeyî (zh) pelê dekerdey (zh)
sarme (n) salme (n)
aprax (n)
- sarmışak:** sîr (n)
- sarmışaktan yapılan bir çor-**
- ba:** sîrawe (m) sîrawî (m), sîrawe (m), sîrawi (m)
- sarmışaklı:** sîrin, -e
- sayma-I:** hûmaritiş (n) hûmartiş (n), amordiş (n), amortiş (n), ûmaritiş (n), ûmartiş (n), mordiş (n), mardiş (n), maritiş (n)
- sayma-II:** qedrzanayış (n)
qedrdayayış (n)
hesibnayış (n) hesebnayış (n)
- saymak-I:** hûmaritene hûmartene, amartine, amordene, amortene, ûmaritene, ûmartene, mordene, mardene, maritene
- saymak-II:** qedr zanayene
qedr dayene
hesibnayene hesebnayene
say kerdene
- sebze yemeği:** sewzî (n), werdê sewzîyî (n)
- sevilme:** ... râhesbîyayış (n)
ameyîşheskerdiş (n) amayîşheskerdiş (n), ûmayîşheskerdiş (n)
sîniyayış (n) sîneyeyayış (n)
ameyîşsînayış (n) ûmeyîşsînayış (n), ûmayîşsînayış (n), omeyîş sînayış (n)
- sevilmek:** ... ra hes bîyene ra hes bîyayene

ameyene heskerdene amayene heskerdene, ameyîne heskerdeni, ûma-
yîne heskerdene

sînîyayene sîneyeyîne

ameyene sînayene ûmeyîne sînayene, ûmayîne sînayene, omeyîne sîna-
yene

sıcak: germ,-e; germin, -e

aşrı sıcak: kele (m) keli (m), kel (m)

kelekel, -e kelakel, -i

kelegerm, -e

çok sıcak olan (yemek, içecek

v. b.): keledaya (m) kelidaya (m), keldaya (m)

keledayîye (m) kelidayîye (m), keldayîye (m)

keledaye (n) kelidaye (n), keldaye (n)

kelegerm, -e

kelobel, -e

girênaya (m), girênayîye (m)

girênaye (n)

sûr, -e sur, -e

çok sıcak olmak (yemek, içecek

v. b. için): keledaye bîyene, kelegerm

bîyene, kelobel bîyene, girênaye bîye-

ne, sûr bîyene

sıcaklık: germî (m), germîye (m) germey (m), germê (m), garmey (m)

germinî (m), germinîye (m) germiney (m), germinê (m), garminê (m)

germinenî (m)

sigara: cixara (m) cexra (m), cixare (n)

simit: simît (n) sîmîte (m), simîti (m), sîmît (n)

sindirme: hemilnayış (n) hemelnayış (n)

hezmkerdiş (n)

sindirmek: hemilnayene hemelnayene

hezm kerdene

sırke: siske (m) siski (m)

sîrke (n) sirke (n)

sırke hazırlamak (sırke yapmak):

siske degirewtene siski degirotene

sîrke degirewtene sirke degirotene

soğan: pîyaz (n)

- yeşil soğan:** pîyazo teze (n) pîyanzo teze, pîyûnzo tezi (n)
pîyazo qeysî (n) qeysê pîyazî (n)
- soğutmak:** serd kerdene sard kerdene
serdin kerdene sardin kerdene
- somak:** b. **sumak**
- somun:** somune (m) somine (m), somîye (m), suamûn (m)
- sos:** sorxaç (n) soxraç (n), sorxas (n), sorxaz (n)
sos (n)
- sosis:** sosîs (n)
- soyadı:** peyname (n)
- söyledenme-I:** vajîyayîş (n) vacîyayîş (n)
ameyîşvatiş (n) amayîşvatiş (n), ümeyîşvatiş (n)
- söyledenme-II** (kendi kendine konuşma): va-
jirîyayîş (n) vajerîyayîş (n), vacirîyayîş (n), vajorîyayîş (n)
başîyayîş (n)
vajorbîyayîş (n) vacorbîyayîş (n), vajuerbîyayîş (n), vajêrbîyayîş (n)
vitvitîyayîş (n)
witwitîyayîş (n)
vit-vitkerdiş (n)
wit-witkerdiş (n)
pitpitîyayîş (n)
pit-pitkerdiş (n) pite-pitkerdiş (n)
xobixovatiş (n)
xobixoqlâkerdiş (n) xubixuqlâkerdiş (n)
xobixoqiseykerdiş (n)
xoxodeqiseykerdiş (n) xoxodegesikerdiş (n)
xobioxoberîdayîş (n) xobioxebêrdayîş (n)
vîracekerdiş (n)
- söyledenmek-I:** vajîyayene vacîyayîne
ameyene vatene amayîne vateni, ümeyîne vatene
- söyledenmek-II** (kendi kendine konuş-
mak): vajirîyayene vajerîyayene, vacirîyayene, vajorîyayene
başîyayene başîyayêne
vajor bîyene vacor bîyayene, vajuer bîyayene, vajêr bîyayene
vitvitîyayene
witwitîyayene

Vate

vit-vit kerdene
wit-wit kerdene
pitpitayene
pit-pit kerdene pite-pit kerdene
xo bi xo vatene
xo bi xo qalî kerdene xu bi xu qalî kerdene
xo bi xo qisey kerdene
xo xo de qisey kerdene xo xo de qesi kerdene
xo bi xo xebêrî dayene xo bi xo xebêr dayene
vîrace kerdene

söz: 1)vate (n), qisa (m)

xebere (m) xewere (m), xevere (m)
qale (m) qali (m), qal (m)

2)perse (m)

qewl (n) qowl (n), qol (n)
soz (n) suez (n)
wad (n)

söz vermek: perse dayene, qewl da-
yene, soz dayene, wad kerdene

sözünü kesmek: qisaya . . . birna-
yene, qala . . . birnayene

su: awe (m)

su ve yiyecek: aw û werd aw û wer

sucuk-I (kıyma ve baharattan yapı-

lan): sucux (m) sucux (n), sincoqe (m), sincoqi (m), sincûqe (m),
sincûqi (m), sincûq (m), sincuqi (m), sinciqi (m),
sincixi (m), suncoqi (m), suncuqi (m), suncûqe(m),
senciqi (m), senuqi (m), sicûqi (m), sicoq (n)

sucuk-II (bandırma): meşlûre (m) meşlule (m), müşlul (m), meşlûl (m), meşlûli (m),
mışlûli (m), müşlûl (m), meşlûr (m)

sucux (m) sucux (n), sincoqe (m), sincoqi (m), sincûqe (m),
sincûqi (m), sincûq (m), sincuqi (m), sinciqi (m),
sincixi (m), suncoqi (m), suncuqi (m), suncûqe(m),
senciqi (m), senuqi (m), sicûqi (m), sicoq (n)

kome (n)

orcîke (m) orcîk (m)

kefsucux (m) kefsicûqe (m), kefsicûqi, kefsicûq (m)

sumak: simaq (n) simax (n)

susak (susamış olan): têşan, -e tîyşan, -i; têşani (m); teyşan, -i; teyşon, -i; teyşûn, i;
têşûn, -i; têyşan, -i; têşan, -e; têsa (n), tîesa (n)

susama: têşanbîyayîş (n) tîyşanbîyayîş (n), teyşanbîyayîş (n), teyşonbîyayîş (n),
teyşûnbîyayîş (n), têşûnbîyayîş (n), têyşanbîyayîş (n), têşanbîyayîş (n), têşabîyayîş (n), tîesabîyayîş (n)

susamak: têşan bîyene têşan bîyayene, tîyşan bîyayene, teyşan bîyayene,
teyşon bîyayene, teyşûn bîyayene, têşûn bîyayene, têyşan bîyayene, têşan bîyayene,
têsa bîyayene, tîesa bîyene

susuzluk-I: bêawî (m), bêawîye (m) bêawê (m)

susuzluk-II (susamış olma durumu): têşa-

nîye (m), têşanî (m) tîyşanê (m), têşaney (m), têşûnî (m), têşûnê (m),
teyşanîye (m), teyşaney (m), teyşanê (m), teyşoney (m), teyşonê (m), teyşûnî (m), têyşanê (m),
têsanîye (m), tîesanîye (m)

têşanêñî (m) têsanêñî (m), têsanêñ (m)

2)têş (n) teyş (n), têş (n)

Susuzluktan öldük! (Ma têş de merdî!)

3)teşne (m)

Biraz susuzluğunumu gidereyim. (Ez bi-
neyke teşna xo bisikknî.)

sümük: çilane (m) çilani (m), çiloni (m), çilûni (m), çilanti (m), çilon-
tí (m), çilonti (m), çilonç (m)

çilme (m) çilmî (m), çilmi (m), çilm (n)

çil (n)

lîke (m) lîki (m), lîk (m)

xirrike (m) xirnik (m)

pilxe (m) pilx (m)

zux (n)

sümüklü: çilanin, -e çilonin, -e; çilûnin, -e; çilantin, -e; çilontin, -e; çi-
lonçin, -e

çilmin, -e

çilminok, -e

çilo (n)

lîkin, -e

xirnikin, -e

süt: şit (n)

süt emmek: litene liteni, lutene, lewtene, lowtene

şit werdene

süt ürünlerı: qatix (n)

sütlac: şitênî (m)

sütlü: şitin, -e

süzme-I (sıvıyı süzmek): parzunkerdiş (n) parzûkerdiş (n), parzûnkerdiş (n), perzûnkerdiş (n), perzunkerdiş (n)parzumkerdiş (n), parzimkerdiş (n), perzimkerdiş (n)

parzunrodayış (n) perzûnrodayış (n)

sefênnayış (n)

nesilnayış (n) neselnayış (n), neslnayış (n), nasilnayış (n), nasalnayış (n), nezelnayış (n)

ropiroznayış (n)

awguznayış (n) awgijnayış (n), agoznayış (n), aguznayış (n)

raguznayış (n) ragoznayış (n), ragojnayış (n)

parzunayış (n) paruznayış (n), pariznayış (n)

siznayış (n) sizeynayış (n)

süzme-II (inceleyerek bakma): balaxo-dayış (n)

süzmek-I (sıvıyı süzmek): parzun kerdene ... parzû kerdene, parzûn kerdene, perzûn kerdene, perzun kerdene, parzum kerdene,parzim kerdene, perzim kerdene

parzun ro dayene perzûn ro dayene

sefênnayene

nesilnayene neselnayene, neslnayene, nasilnayîne, nasalnayîne, nezelnayene

ropiroznayene ropiroznayêne

awguznayene awgijnayeni, agoznayeni, aguznayeni

raguznayene ragoznayeni, ragojnayeni

parzunayene paruznayîne, pariznayîn

siznayene siznayeni, sizeynayeni

süzmek-II (inceleyerek bilmek): bala xo dayene

süzülme(sıvı için): ameyîsparzunkerdiş(n) ... ameyîsparzûkerdiş (n), ameyîsparzûnkerdiş (n), ameyîsperezûnkerdiş (n), ameyîsperezunkerdiş (n), ameyîsparzumkerdiş (n),ameyîsparzimkerdiş (n), hameyîsperezimkerdiş (n),

parzunbîyayış (n)
 parzunroginayış (n) perzûnrogunayış (n)
 sefêniyayış (n)
 ameyışsefênyayış (n)
 nesiliyayış (n) neseliyayış (n), nesalîiyayış (n), nasaîiyayış (n), nasalî-
 yayış (n), nezelîiyayış (n)
 ropirozîyayış (n)
 awguzîyayış (n) awgujîyayış (n), agozîyayış (n), agozyayış (n), aguzî-
 yayış (n), aguzyayış (n)
 raguzîyayış (n) ragozîyayış (n), ragojîyayış (n), ragojyayış (n)
 parzunîyayış (n) paruznîyayış (n), pariznîyayış (n)
 siziyyayış (n) siziyayış (n)

süzülmek (sıvı için): ameyene parzunker-

dene ameyene parzûkerdene, ameyene parzûnkerdene,
 ameyene perzûnkerdene, ameyene perzunker-
 dene, ameyene parzumkerdene, ameyene parzim-
 kerdene, hameyîne perzimkerdene
 parzun bîyene parzun bîyayene
 parzun ro ginayene perzûn ro gunayene
 sefêniyayene
 ameyene sefênyayene
 nesiliyayene neseliyayene, nesalîiyayene, nasaîiyâ-
 ne, nezelîiyayene
 ropirozîyayene ropirozîyayene
 awguzîyayene awgujîyayeni, agozîyayeni, agozyayene, aguzîyayene
 raguzîyayene ragozîyayeni, ragojîyayene, ragojyayeni
 parzunîyayene paruznîyâ-ine, pariznîyâ-ine
 siziyyayene siziyayene

şampanya: şampanya (m)

şap: şeb (n) şib (n)

şarap içen: şerabwer, -e; meywer, -e

şehirye: şerîye (n) şeîre (n), şîre (n), şêri (n), şêhre (n), şahre (n)
 şahîri (n), şehîle (n), şehrîya (m), şeyra (m)

şeker: 1)şeker (n)

2)(çocuk dilinde) keka (m) kaka (m)

şekerli: şekerin, -e şekirin, -e

şekerpare: şekerpare (n)

şekersiz: bêşeker, -e bêşekir, -e

serbet: şerbet (n) şarbet (n), şarwet (n), serbet (n), servet (n), sarvet (n), sarvete (m)

sey: 1)çî (n), teba (n) 2)ewk, neha, emin, nim, rim (n)

Şeyi getir. (Ewkî/nehayî/eminî/nimî/rimî bîyare.)

bir sey: teba (n) taba (n), tava (n), tawa (n), teva (n), tewa (n), tiwa (n), towa (n), toa (n), tuwa (n), tua (n), çiba (n), çîva (n), çîwa (n)

tebayê tabayê, teway, tiway, tawê, tawey, toyê
tebayék

çiyêk, çîke, çiyê, yew çî

hiçbir sey: çiyekî çiyek, çikî, çîkî, çîk
qet çîke qe çîke, qet çîkik
qet çiyê qe çiyê
qet teba qet tiwa, qe tewa
qet yew çî

seyh: şêx, -e şex (n), şîx (n), şîyex (n)

seyhlik: şêxî (m), şêxiye (m) şêxey (m), şêxê (m), şexê (m), şîxiye (m), şîyexê (m)
şêxênî (m)

seytan: seytan, -e seyta (n), seytan, -e; seyta (n), şeyton, -i, şeyto (n),
seytûn (n), şeytû (n), şêtûn (n), şêtû (n)

îblîs (n)

seytanlık: seytanî (m), seytanîye (m) şeytaney (m), şeytanê (m), seytanîye (m), şeytoney (m), şeytonê (m), şeytûney, şeytûnê (m), şêtûnê (m)

şeytanêni (m)

îblîsi (m), îblîsiye (m) îblîsey (m), îblîsê (m)
îblîsêni

singl: b. **çingl**

şıra: şîre (n)

Şii: şîî, -ye şîî, -ye

Şiilik: şîîyiye (m) şîîyey (m), şîîyê (m)

şîîti (m) şîîti (m)

şîâ (m) şîya (m)

- şirin:** şirin, -e şérîn, -e; şîrên, -e ; şîrê (n), şîren, -e; şirîn, -e; şîrîn, -e
- şirinlik:** şirinî (m), şirinîye (m) şîrîney (m), şîrînê (m), şîrînîye (m), şîrînîye (m),
şîrînîye (m), şîrîney (m), şîrînê (m)
- şîrinêñî (m) şîrînêñî (m)
- sis:** şîşe (m)
sêxe (m) sêxi (m)
- şışkebabı:** kebabşîş (n)
- şışman:** qelew, -e qelaw, -e; qilow, -e
ganûgoştin, -e gonûgoştin, -i
goştin, -e
şîşman, -e şoşman, -e
- şışmanlamak:** qelew bîyene qelaw bîyayene, qilow bîyayene
goşt girewtene
şîşman bîyene şoşman bîyayene
- şışmanlatmak:** qelew kerdene
şîşman kerdene şoşman kerdene
- sokola:** şokola (m)
- şölen:** ziyafet (n) jafete (m)
- şölen çekmek: b. ziyafet çekmek
- şölen vermek: b. ziyafet vermek
- şurup:** şurub (n) şurib (n), şîrûb (n)
- tahıldan yapılan sulu sıcak yemek:** ger-
mî (m) germe (m), germi (m), garmî (m), garmi (m), gér-
mî (m), gêrm (m), gemi (m)
- tahin:** tahîn (m)
- tahin helvası:** helwaya tahînî (m)
- tarhana:** keşk (n) keşka (m)
- bir çeşit tarhana çorbası: keşkek (n),
keşk (n)
- tat:** tehm (n) tâhm (n), tam (n), tom (n), tûm (n)
lezet (n) lezzet (n)
- tadına baki mak:** b. tatmak
- tatlı-I (s):** şirin, -e şérîn, -e; şîrên, -e ; şîrê (n), şîren, -e; şirîn, -e; şîrîn, -e
helawin, -e
- tatlı-II (nm) (tatlı yiyecek):** şîranî (m), şî-
ranîye (m)
çîyê werdî yo şirin çîy werfî yo şîrin
çîyê werdişî yo şîrin

(bağ bozumu sırasında) bağ ürünü

tatlılar hazırlamak: şîrane kerdene şîrine kerdene, şîrne kerdene

bağ ürünü -pestil v. b.- tatlı yiye-

ceklerin genel adı: şîrane (n) şîrine (n), şîrne (n)

tatlıcı: 1)şîranîrotox, -e 2)şîranîviraştox, -e

tatlılık: şîrinî (m), şîrinîye (m) şîriney (m), şîrinê (m), şîrenîye (m), şêrinîye (m),
şîrinîye (m), şîriney (m), şîrinê (m)

şîrinêni (m) şîrenêni (m)

tatmak: tehm kerdene tahm kerdene, tam kerdene, tom kerdene, tûm
kerdene

tehmnayene tâhmnayene, tamnayîne, tomnayene, tûmnayîne

tatsız: bêtehm, -e bêtahm, -e, bêtam, -e; bêtami (m), bêtom, -e; bê-
tûm, -e; bîyetom, -e; bîetom, -e

bêtehmûtuj, -e bêtamûtuj, -e

tehmserd, -e tomserd, -e

tehmsar, -e tamsar, -e

tehmkor, -e tomkor, -e

bêlezet, -e bêlezzet, -e

tatsızlık: bêtehmî (m), bêtehmîye (m) bêtamî (m), bêtamîye (m), bêtamê (m), bêta-
mey (m), bêtûmî (m), bêtûmê (m), bêtomî (m),
bêtomîye (m), bêtomê (m)

tehmserdî (m), tehmserdiye (m) tomserdiye (m)

tehmsarî (m), tehmsarıye (m) tamsarî (m), tamsarıye(m)

tehmkorî (m), tehmkorîye (m) tomkorî (m), tomkorîye (m)

tehmkorêni (m) tomkorêni (m)

bêlezetî (m), bêlezetiye (m) bêlezzetey (m), bêlezzetê (m)

tava: tawe (n), miql (n), miçilik (n), qanzik (n)

tava (yemeği): tawe (m)

tayın (asker ekmegi): tayîne (m) tayîni (m), tayîn (m)

tehlike: tehluke (n) tahlûke (n), taluke (n), taluki (n), talûke (n), talî-
ke (n), talike (n), tehlike (n), talke (n)

xeter (n)

tehlikeli: tehlukeyin, -e tahlûkeyin, talukeyin, talukiyin, talûkeyin, talîkeyin,
talikeyin, tehlikeyin, taluka (m)

xeternak, -e

tehlikesiz: bêtehluke (n) bêtahlûke (n), bêtaluke (n), bêtaluki (n), bêtalû-
ke (n), bêtalîke (n), bêtalike (n), bêtehlike (n), bê-
talke (n)

- bêtehluka (m), bêtehlukîye (m) bêtalkîye (m), bêtalukîye (m)
 xeternak, -e
- tekrar:** b. **yine**
- temel:** binge (n), bingeyêن, -e
 binaşे (n)
 bin û binaşе
 binyat (n) bînat (n), bînayet
 hîm (n) hêm (n)
 esas (n) asas (n)
- temiz:** pak, -e pank, -i; ponk, -i; pûnk, -i
 temîz, -e
- temizlemek:** pak kerdene pak kerdeni, pank kerdene, ponk kerdene, pûnk kerdene
 temîz kerdene
- temizlik:** pakî (m), pakîye (m) pankey (m), pûnkey (m), pûnkê (m)
 temîzî (m), temîziye (m) temîzey (m), temîzê (m)
- tepe:** qil (n), gil (n), tepe (n), tum (n), pul (n)
 til (n)
 lewe (n) lewi (n)
 gir (n)
 tirp (n)
- dağın tepeşi:** gilê koyî (n)
- küçük tepe:** pulik (n), qot (n)
- tereyağı:** kele (n)
 rûno kele (n) ruweno kele (n), rono kele (n), rûno keli (n)
- tohum:** 1)bezre (n)
 2)toxim (n) toxum (n), tuxum (n), tuexam (n)
 tov (n)
- tok:** mird, -e
- topak:** gude (m) gudi (m), guid (m), gud (m)
hamur topağı: guda mîrî (m)
- toplama:** komkerdiş (n)
 pêserkerdiş (n) pîyeserkerdiş (n)
 ardişpêser (n) ardişpîyeser (n)
 arêdayîş (n)
 arêkerdiş (n)
 cemkerdiş (n)
 topkerdiş (n)

ardışyewca (n)

bolkerdiş (n) buelkerdiş (n)

toplamak: kom kerdene

pêser kerdene pîyeser kerdene

ardene pêser ardene pîyeser

arê dayene

arê kerdene

cem kerdene

top kerdene

ardene yew ca

bol kerdene buel kerdene

toplanma: kombiyayış (n)

pêserbiyayış (n)

ameyîspêser (n) amayîspêser (n), amiyayîspêser (n), amyayîspêser (n), omeiyîspêser (n), ümeyîspîyeser (n)

arêdîyayış (n)

arêbîyayış (n)

cembiyayış (n)

topbîyayış (n)

ameyîsyewca (n) omeyîsyewca (n), ümeyîsyoca (n)

bolbîyayış (n) buelbîyayış (n)

toplanmak: kom bîyene

pêser bîyene pêser bîyayene

ameyene pêser amayene pêser, ameyîne pêser, amiyayîne pêser, amyayîne pêser, amyayeni, omeyîne pêser, ümeyîne pîyeser

arê dîyayene

arê bîyene

cem bîyene

top bîyene

ameyene yew ca omeyîne yew ca, ümeyîne yo ca

bol bîyene buel bîyayîne

turşu: tirşî (m) tirşî (n), tirşo (n), turşî (n), turşî (n)

solawe (m) solav (n)

turşu kurmak: tirşî ronayene tirşo ronayîne

tirşî viraştene tirşî virastene

tirşî degirewtene tirşî deguretene, tirşî degurotene, tirşî deguritene,
tirşo degirowtene, tirşo degirotene

- turta:** torta (m)
- tutam:** qevde (m) qevda (m), qevd (m)
- tutmac:** tutmac (n)
- germîya tutmacî (m) germîya tutmajî (m)
 - şorbaya tutmacî (m) şorbeya tutmacî (m)
- tuz:** sole (m)
- tuzlama:** solekerdiş (n) solkerdiş (n), solikerdiş (n), sualkerdiş (n), suelkerdiş (n), suwelkerdiş (n)
- tuzlamak:** sole kerdene sol kerdene, soli kerdene, sual kerdene, suel kerdene, suwel kerdene
- tuzlanma:** solebîyayayîş (n) solbîyayayîş (n), solibîyayayîş (n), sualbîyayayîş (n), suelbîyayayîş (n), ameyîşsolekerdiş (n) ameyîşsolkerdiş (n), hameyîşsolikerdiş (n), ameyîşsualkerdiş (n), ameyîşsuelkerdiş (n), ameyîşsuwelkerdiş (n)
- tuzlanmak:** sole bîyene sol bîyayene, soli bîyayîne, sual bîyayîne, suel bîyayîne, suwel bîyayîne
ameyene sole kerdene ameyene solkerdene, hameyîne solikerdene, ameyîne sualkerdene, ameyîne suelkerdene, ameyîne suwelkerdene
- tuzlu:** solin, -e
şorr, -e sorr, -e
- tuzluk:** soledane (m)
- hayvanlara tuz yedirilen yer:** so-
- leca (n) solca (n), sualca (n)
 - tehta sole (m) tahta sole (m), tata soli (m)
 - solesana (m) solesen (n), soloşe (n)
- tuzluluk:** solinî (m), solinîye (m) soliney (m), solinê (m), sualinî (m), sualinê (m), suelinê (m), suwelinê (m)
şorrî (m), şorrîye (m) şorrey (m), sorriye (m)
şorrêñî (m) sorrêñî (m)
- aşırı tuzlu:** sola mergî (m) sola mergî (m)
sola sûre (m) sola sure (m)
borge (m) buerg (m)
şorrin, -e sorrin, -e
- aşırı tuzluluk:** borgeyî (m), borgeyîye (m) buergî (m), buergê (m)

şorrinî (m), şorrinîye (m) sorrinîye (m)

şorrinêni (m) sorrinêni (m)

tuzsuz: bêsol, -e

tuzsuzluk: bêsolîye (m) bêsolê (m)

tükürme: tukerdiş (n) tûkerdiş (n), tufkerdiş (n), tifkerdiş (n), tifikerdiş (n)
pukerdiş (n) pûkerdiş (n), pikerdiş (n), pîkerdiş (n)

tükürmek: tu kerdene tû kerdene, tuf kerdene, tif kerdene, tifi kerdene
pu kerdene pû kerdeni, pi kerdeni, pî kerdeni

tükürük: alî (m), alîye (m) alû (m), allû (m), allî (m), alwi (n), alwu (n)
tu (n) tû (n), tuf (n), tif (n), tifi (n)

tükürüklemek: alîkerdiş (n) alûkerdiş (n), allûkerdiş (n), allîkerdiş(n), alwiker-
diş (n), alwukerdiş (n)

alî . . . sawitiş alû . . . sawitiş, allû . . . sawutiş, allî . . . sawitiş, al-
wi . . . sawitiş, alwu . . . sawitiş (n)

tu . . . sawitiş tû . . . sawitiş, tuf . . . sawitiş, tif . . . sawitiş, tifi . . . sa-
witiş

tükürüklemek: alî kerdene alû kerdene, allû kerdene, allî kerdene, alwi ker-
dene, alwu kerdene

alî . . . sawitene alû . . . sawitene, allû . . . sawutene, allî . . . sawitene,
alwi . . . sawitene, alwu . . . sawitene

tu . . . sawitene tû . . . sawitene, tuf . . . sawitene, tif . . . sawitene, ti-
fi . . . sawitene

ufalama (ekmek v. b. için): hurdîkerdiş (n) ... werdikerdiş (n), wirdikerdiş (n), wurdikerdiş (n)
leteyîkerdiş (n) leteykerdiş (n)
feriknayîş (n) ferekknayîş (n)
piroşnayîş (n) pirosnayîş (n)

ufalamak (ekmek v. b. için): hurdî kerdene ... werdi kerdene, wirdi kerdene, wurdî kerdene
leteyî kerdene letey kerdene
feriknayene ferekknayene
piroşnayene pirosnayene

un: ardî (zh)

un, tuz ve yağdan yapılan bir ye-

mek: dijne (m) dijni (m), dicni (m)
dijnike (m) dijníki (m), dijgi (m)

ürün: eser (n)

ber (n)

mehsul (n) mehsûl (n), masul (n), mosil (n)

üstüne dökme: piro kerdene

- era ser deverdayene, era ser verdayene
- üzerine dökmek:** piro kerdene
era ser deverdayene, era ser verdayene
- üzüm:** engure (m) enguri (m), engur (m), engûri (m), engûr (m),
engurî (m), hengure (m), henguri (m), hengu-
ri (m), unguri (m), inguri (m)
- tirî (m) tirî (m)
- bir çeşit yabani üzüm:** silule (m)
- engura mîlçikan (m) engura milçikan (m), engurey milçikon(m), engurê
mîrçikûn (m), engurey mîrçikûn (m), ungura mîçi-
kan (m), ungura mîçikan (m)
- salkımdan koparılmadan kurumuş**
- olan üzüm tanesi:** miseyte (m) miseyti (m), biseyte (m), bisetyi (m)
xijike (m)
- salkımı dalından koparmadan**
- üzüm tanelerinin bazılarını kopa-**
- rıp yemek:** gilliyeye kerdene giliyeki kerdene
- üzüm çeşitleri:** cisane (m) cisani (m), cisan (m), cusane (m), cusani (m), cusan (m)
çulbeyte (m) çulbeyti (m), çilbeyte (m)
engura balcanî (m) engura balicanî (m)
engura şîrî (m) engurê şîrî
gildane (m) gildani (m)
hesenî (m)
mazirma (m) mazilma (m), mezronî (m)
qabqaline (m) qabqalini (m)
qereke (m) qereki (m)
qerî (m)
qirmızî (m)
sûrî (m) surî (m)
şekerî (m)
şerabî (m)
tehlîyike (m) tahlîyiki (m), tehlîyik (m)
tehnebî (m) tahnebî (m), tanebî (m)
temmuzî (m) temmûzî (m), temûzi (m), temuzî (m)
- üzüm tanesi:** gillî (m) gilî (m)
- hebûbe (m)

üzüm tanelerinin tek tük olgunlaş-

maya başlaması: gillî dekewtene gilî dekewtene
belate bîyene, belate dekewtene

üzüm yerken salkımdan sadece

bazı taneleri yemek veya bazı

üzüm tanelerini salkımdan ko-

parmak: gillî kerdene gilî kerdene

üzümün sıkılıp sırasının çıkarıl-

düğü yer: kerge (n)

mahsere (n) mahsire (n), mehsere (n), masere (n), masire (n)

vanilya: vanîlya (m)

yağ: rûn (n) ruwen (n), ruwe (n), riwen (n), riwe (n), ron(n), ro (n), rû (n)

yağ katılmış hamurun yine yağda

kızartılmasıyla yapılan hamur işi: na-

nê taweyî (n) nonê tawa (n), nônê tewa (n)

yağlı: rûnin, -e ruwenin -e; riwenin, -i, ronin, -e, ronên, -e

yağsız: bêrûn, -e bêruwen -e; bêriwen, -i; bêron, -e

berîl, -e berrîl, -i; berêl, -i

anculî, -ye onculî, -ye; ünculî, -ye

rijî, -ye

yakılma: 1)ameyîşveşnayîş (n) ameyîşveyşnayîş (n), ameyîşvêşnayîş (n), ameyîşvêş-

nayîş (n), hameyîşveşnayîş (n)

ameyîşsotîş (n) ümeysotîş (n)

2)ameyîşkijkerdiş (n) ümeysikjikerdiş (n)

ameyîşkijikekerdiş (n) omeyîşkijikkerdiş (n), ümeysikjikkederdiş (n), ha-

meysikjikkederdiş (n), amayîşkizikkederdiş (n)

3)panîyayîş (n) ponîyayîş (n), pûnîyayîş (n)

ameyîşpanayîş (n) omeyîşponayîş (n), ümeysipûnayîş (n), hameyîşpa-

nayîş (n)

yakılmak: 1)ameyene veşnayene ameyene veşnayene, ameyîne vêşnayene, ameyîne

vêşnayene, ameyîne vêşnayêne, ameyîne vêşna-

yêne, hameyîne veşnayîne

ameyene sotene ameyîne sotene

2)ameyene kij kerdene

ameyene kijike kerdene ameyîne kijiki kerdene, ameyîne kijik kerdene, ha-

meysîne kijik kerdene, amayene kizik kerdene

3)panîyayene ponîyayene, pûnîyayene
 ameyene panayene omeyîne ponayene, ûmeyîne pûnayene, hameyîne
 panayene

yakılmış olan: 1)veşnaya (m), veşna-
 yiye (m) veşnayê (m), vêşnayê (m), vêşnayîye (m)
 veşnaye (n) veşnaye (n), vêşnaye (n), vêşnaye (n)
 2)kijikekerda (m), kijikekerdîye (m) kijikikerda (m), kijikkerdê (m), kijikkherda (m), ki-
 zikkerdîye (m)
 kijikekerde (n) kijikikerde (n), kijikkerde (n), kijikkherde (n), kizik-
 kerde (n)
 3)panîyaya (m), panîyayîye (m) ponîyaya (m), pûnîyayê (m)
 panîyaye (n) ponîyaye (n), pûnîyaye (n)

yakma-I: 1)veşnayış (n) veşnayış (n), vêşnayış (n), vêşnayış (n)
 sotış (n)
 2)kijkerdiş (n)
 kijikekerdiş (n) kijikikerdiş (n), kijikkerdiş (n), kijikkherdiş (n), ki-
 zikkerdîş (n)
 3)panayış (n) ponayış (n), pûnayış (n)

yakma-II (katı yakacak için): tanayış (n)
yakmak-I: 1)veşnayene veşnayene, vêşnayene, vêşnayêne, vêş-
 nayêne

sotene
 2)kij kerdene
 kijike kerdene kijiki kerdene, kijik kerdene, kijik kerdene, kizik
 kerdene
 3)panayene ponayene, pûnayene

ateş yakma: adirwekerdiş (n)

adirkerdîş (n)

ateş yakinmak: adir wekerdene

adir kerdene

yakmak-II (katı yakacak için): tanayene

Bu yıl iki ton odun yaktık. (Ma em-
 ser di tonî îzime/kolî tanay.)

yandırma: b. **yakma**

yandırmak: b. **yakmak**

yanık: veşaya (m), veşayîye (m) veşsaya (m), veyşayîye (m), vêşayê (m), vêşayîye (m)
 veşaye (n) veşayı (n), veyşaye (n), veyşayı (n), vêşaye (n), vê-
 saye (n)

Vate _____

- veşata (m), veşatîye (m) veşatê (m)
veşate (n)
sota (m), sotîye (m) sotê (m)
sote (m)
kij, -e
kijik, -e kijik, -e; kizik, -e
- yanma:** 1)veşayîş (n) veşiyayîş (n), veşayîş (n), vêşayîş (n),vêşayîş (n)
2)kijbîyayîş (n)
kijikebîyayîş (n) kijikbîyayîş (n), kijikbîyayîş (n), kijikbîyayîş (n), kizikbîyayîş (n)
- yanmak:** 1)veşayene veşiyayene, veşayene, vêşayene, vêşayêne, vêsa-yene, vêsayêne
2)kij bîyene
kijike bîyene kijiki bîyene, kijik bîyene, kijik bîyene, kizik bîyene
- yarma** (iri ve gelişigüzel kirilmiş tahlil): ker-
- kote (m) kerkotî (m), kerkoti (m), kerkot (m), kerkûti (m),
kerkuet (m)
simîdî (m) simîdî (m)
simîrî (m) simêrî (m), sumîr (m)
- köfte v. b. yapmakta kullanılan in-**
- ce yarma:** mîyandar (n) mîyondar (n), mîndar (n), mîyûndar (n), mûndar (n), mîyoncar (n), mîyûncar (n)
mîyangil (n) mîyongil (n)
- yas-I:** serre (m) serr (m)
emr (n) emir (n), amr (n)
- Kaç yaşandasın?** (Tİ çend serre yi/ya?
Serrê to çend i?/Emrê to çend o?/Emrê
to cıqas o?)
- yas-II:** tern, -e terni (m), terrn, -e
- yaşlı:**pîr, -e
kokim, -e kuekim, -i; kokum, -e
kal, -e kali (m)
extîyar, -e exter, -i; îxtîyar, -e, ixîtîyar, -e, êxtîyar, -e
şikita (m), şikitîye (m) şikta (m), sikitîye (m)
şikite (n) şikte (n), sikite (n)
- yaşlılık:** pîrî (m), pîriye (m) pîrey (m), pîrê (m)
pîrêni (m)
kokimî (m), kokimîye (m) kuekimî (m), kuekimê (m), kokumî (m), kokumîye (m)

- kokimênî (m) kokimên (m)
 kalî (m), kalîye (m) kaley (m), kalê (m)
 kalêni (m)
 extîyarî (m) îxtîyarê (m), ixtîyarê (m)
 extîyarîye (m) exterey (m), îxtîyarey (m), ixtîyarey (m), êxtîyariye (m)
 extîyarêni (m) êxtîyarêni (m), êxtîyarêni (m), îxtîyarêni (m)
- yayık:** meşke (m) meşki (m), meşk (m), meske (m)
- yayık yaymak:** meşke nîritene meşke nîridene/nîrdene/nîritene
 meşke şanayene meşk şûnayîne
 meşke şanitene meske sanitene
- yedirilme:** fekanîyâş (n) fekranîyâş (n)
- yedirilmek:** dîyayene werdene
 fek ra nîyayene feka nîyayene
- yedirme:** dayışwerdiş (n)
 fekrakerdiş (n) fekakerdiş (n)
 fekranayâş (n) fekanayâş (n)
- yedirmek:** dayene werdene
 fek ra kerdene feka kerdene
 fek ra nayene feka nayene
- yem:** 1)alef (n) alaf (n), alif (n)
 2)êm (n) yem (n), yêm (n)
 3)(tavuk, kuş v. b. için) qut (n)
- yemek-I:** 1)werd (n), nan (n) 2)(çocuk di-linde) epe (m), epo (n), heme (m)
- yemek çıkarmak:** werd vetene wer vetene
 nan vetene non vetene, nûn vetene
- yemek peşinde olmak** (çıkar peşinde olmak):
 piranan dima bîyene pironon dima bîyayene, pirûnûn dima bîyayene
 loqman dima bîyene loxmon dima bîyayene, loqmûn dima bîyayene
 loqman gîrayene loqmon geyrayene, lûxmûn geyrayene, loqmey
 geyrayene, lûxmey geyrayene
- yemek vermek:** werd dayene wer dayene
 nan dayene non dayene, nûn dayene
- yemeden içmeden kesilmek:**
 werd ra birîyayene wer ra birîyayene
 werd ra kewtene wer ra kowtene, wer ra kotene
 nan ra birîyayene non ra birîyayene, nûn ra birîyayene
- iyemez olmak:** werd ra birîyayene wer ra birîyayene

werd ra kewtene wer ra kowtene, wer ra kotene
nan ra birîyayene non ra birîyayene, nûn ra birîyayene

yenilmek (iyicek v. b. için): werîyayene werîyayini
ameyene werdene omeyîne werdene, ûmeyîne werdene, hameyîne
werdene

Burada akşam yemeği saat kaç-

ta yenir? (Tîya şamî saete çend de
werîyêna?)

Bu ot yenir mi? (Gelo no vaş verî-
yêno?)

**yenilebilen semizotu v. b. otsu bit-
kilerin genel adı:** tarr (n), pincar (n)

yenmek (iyicek v. b. için): b. **yenilmek**

yıkamak: şutene şitene
(kendi) **kafasını yıkamak:** sereyê xo şu-

tene sarê xwi şutene, serey xwi şitene, serê xu şitene
sereyê xo ver de şutene serey xwi ver di şutene, sarê xu ver di şutene

yıkanmak: 1)xo şutene xwi şutene, xwi şitene, xu şitene
sereyê xo şutene sarê xwi şutene, serey xwi şitene, serê xu şitene
awe xo ro kerdene aw xwi ro kerdene, aw xu ro kerdene
2)şuwîyayene şîwîyayene
ameyene şutene amayene şutene, ameyîne şitene

yılan derisi: b. **kav**

yılan gömleği: b. **kav**

yıldız: estare (n) estari (n), astare (n), astari (n), astere (n)

yine: reyna rayna, rana, rêna, rêyna

fina

hewna howna, hona, honê, hûnê, hûney, heyna, hêfna,
hêna

gilangna gilana, gila, gina, geringna, girana

donimna donumna, dunimna, dûnimna, duenimna, dorimna,
durumna, dûrimna, duerimna, dolimna, dûlimna

derbna

şopna şuepna

qorna qona

defana defêna

tepîya tepya, têpîya, têpya, tipa

ancî hancî, hanc, hûncî, hûnc, huncî, oncî, onc, ûncî

ancîna	oncîna, ûncîna, ancîya, anca, oncîya, onca, ûncîya, ûncîa, ûnca, wuncîya
newe ra	newi ra, newerna
newede ra	newde
tekrar	
yiyecek: 1)çiyê werdişî (n)	
çiyê werdî (n)	çiy werî (n)
2)(mecazi) nan û awe, nan-awe, nan û sole, nan-sole	
3)(çocuk dilinde): epe (m), epo (n), heme (m)	
yiyecek maddesi: zad (n)	
çiyê werdî (n)	çiy werî (n)
yiyecek ve içecek: 1)çiyê werdiş û şimitişî (n)	
2)aw û werd	aw û wer
3)(mecazi) nan û awe, nan-awe, nan û sole, nan-sole	
yogurma: elawitiş (n)	alawitiş (n) mîştekerdiş (n)
yogurmak: elawitene	alawitene mîşte kerdene
yogurt: mast (n)	most (n) qatix (n)
süzme yogurt: mastê pêlekî (n)	mastî pêlekî (n) mastê avrencî (n) mastê parzunî (n) masto pêlekdekerde (n) qatixê pêlekî (n) qatixo pêlekdekerde (n)
yolma (tüy v. b. için): ruçiknayış (n)	rûçiknayış (n) purtkerdiş (n)
pirçiknayış (n)	pûrtkerdiş (n) pirçiknayış (n)
yolmak (tüy v. b. için): ruçiknayene	rûçiknayene purt kerdene
pirçiknayene	pûrt kerdene pirçiknayêne
yufka (ekmeği): nano yowxe (n)	nano yewxe (n), nono yoxe (n)

- yowxe (n) yewxe (n), yoxe (n)
nanê tîrî (n) nanê tîre (n), nanê tîr (n), nonê tîre (n), nonê tîrî (n), nûnî tîr (n)
nanê tewqe (n) nûnî toq (n)
nanê sacî (n) nonê sacî (n), nanê socî (n)
yufka yürekli: zerrîtenik, -e zerretenik, -e; zerrtenik, -i; zertenik, -i
zerrînerm, -e zerrenerm, -i; zerrnerm, -i; zernerm, -i;
zerrnemr, -i; zernemir, -i

yuka: b. **yufka**

yumurta: hak (n)

yumurta katılmış hamurun

yağda kızartılmasıyla yapılan ha-

- mur işi:** zingile (m) zingili (m)
bîşî (m) bêşî (m)
yumurta sarısı: zerdikê hakî (n) zardikê hakî (n)
zerdê hakî (n) zerdî hakî (n), zêrd hakî (n)
giloka hakî (m) gulikê hakî (m)
gilolika hakî (m) gilolikê hakî (m), gulolikê hakî (m), gulalikê hakî (m)

yumurtlamak: hak kerdene

- yumuşak:** nerm, -e nemr, -i; nemir, -i; lerm, -e
zahire: zexîre (n) zexîri (n), zaxîri (n), zixre (n), zixêra (m)

qutare (m) qutari (m)

- zayıf:** zeîf, -e zaîf, -e; ziîf, -i; zihîf, -i; zeyîf, -e; zayif, -e
zar, -e jar, -e
weza, -ye

şehtîyaya (m), şehtiyayîye (m) şatîyaya (m), şatyaya (m), şatîyayê (m), şaetyayê (m)
şehtîyaye (n) şatîyaye (n), şatyaye (n), şaetyaye (n)

- zayıflama:** zeîfbîyayîş (n) zaîfbîyayîş (n), ziîfbeyîş (n), zihîfbîyayîş (n), zeyîfbîyayîş (n), zayîfbîyayîş (n)

zarbîyayîş (n) jarbîyayîş (n)

wezabîyayîş (n)

şehtîyayîş (n) şatîyayîş (n), şatyayîş (n), şaetyayîş (n)

- zayıflamak:** zeîf bîyene zaîf bîyayene, ziîf bîyayîne, zihîf bîyayene, zeyîf bîyayene, zayîf bîyayîne

zar bîyene jar bîyayene

weza bîyene weza bîyayene

şehtîyayene şatîyayene, şatyayene, şaetyayene

zayıflatma: zeîfkerdiş (n) zaîfkerdiş (n), ziîfkerdiş (n), zihîfkerdiş (n), zeyîfkerdiş (n), zayifkerdiş (n)

zarkerdiş (n) jarkerdiş (n)

wezakerdiş (n)

şehtnayîş (n) şatnayîş (n), şaetnayîş (n)

zayıflatmak: zeîf kerdene zaîf kerdene, ziîf kerdene, zihîf kerdene, zeyîf kerdene, zayif kerdene

zar kerdene jar kerdene

weza kerdene

şehtnayene şatnayene, şaetnayene

zayıflık: zeîfi (m), zeîfiye (m) zaîfê (m), ziîfey (m), zihîfey (m), zeyîfê (m), zayıfi (m), zayifye (m)

zeîfêni (m) zayıfêni (m)

zarî (m), zarîye (m) jarî (m)

zarêni (m)

wezayî (m), wezayîye (m)

wezayêni (m)

şehtîyayeyî (m), şehtîyayeyîye (m) şatîyayeyey (m), şatîyayeyê (m), şatyayeyey (m), şatayeyê (m), şaetyayê (m)

zencefil: zencefil (n)

zengin: dewletî, -ye doletin, doleti (n), dolet (n)

dewlemend, -e

pêtî, -e pêtî (m)

zengîn, -e

bîyaya (m), bîyayîye (m), bîyaye (n)

maldar, -e

Ne borçluyum ne zengin. (Ez ne
deyndar a ne maldar a.)

zenginlik: dewletîyi (m), dewletîyîye (m) doletinê (m), doletê (m)

dewletenî (m)

dewlemendî (m), dewlemendiye (m)

dewlemendêni

pêtî (m), pêtîye (m) pêtey (m)

zengînî (m), zengînîye (m) zengîney (m), zengînê (m)

zengînenî (m)

bîyayeyî (m), bîyayeyîye (m) bîyayeyey (m)

maldarî (m), maldarîye (m) maldarey (m), maldarê (m)

Vate _____

zeytin: zeytune (m)

zeytin ağacı: zeytunêre (m)

zeytinyağı: zeyt (n)

rûnê zeytunan (n) rûnî zêtunû, rûnê zêtunûn (n), ruwenê zeytinan (n), riwenê zeytinan (n), ronê zeytinan (n)

zeytinyağlı dolma: dolmeya zeytine (m)

zeytinyağlı fasulye: fasulyayayê zeytinî (zh)

ziyafet: ziyafet (n) jafete (m)

ziyafet çekmek: ziyafet dayene zîyafet dayêne, jafete dayene

ziyafet vermek: ziyafet dayene zîyafet dayêne, jafete dayene

VATEYÎ...

J. Îhsan ESPAR

1

Ti hiş û aqilê mino şiyaye
zerrîya mina serewedarita ya
Ti sondê mino nêwerde
xemgîniya mina newebîyaya ya

2

Ez bi qalanê xo xeyalanê to
bi aramîya xo hêrsê to sînena
Ez bi tenayîya xo venganeyê to
bi deyîranê xo vengê to sînena

3

Zimrud ti ya keskê to ya ez
Felek ti ya çerxê to ya ez
Zerence ti ya vengê to ya ez
Xaliq ti ya evdê to ya ez

KITABÊ ROŞAN LEZGÎNÎ “HALÎN”Î SER O

Selamî TEMIRÎ

Vernî de ez seba nuştişê kitabê “Halîn”î Roşan Lezgînî tebrîk keno. Na xebate seba kirmancî yew keda pîl a. No kitabê Roşan Lezgînî yê hîkayeyan ê dîyin o. Kitabo verên, “Binê Dara Valerê De” bi.

Halîn nê hîrêş hîkayeyan ra yeno meydan:

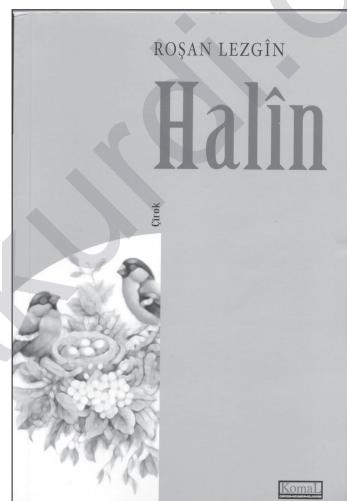
Wayîrê Zimbêlan, Hêrsê Sitûna Mermere, Tena Estarey Şahid Bîy, Kema Hewirsi, Mergê Yew Kutikê Esîlî, Elametê Qiyameti, Birîna ke Çareyê Mi de Ya, Pêrodayîşê Kutikan, Perşe, Xayîn, Serkewtena Zerencan, Ziwano Mehellî, Halîn.

Hîkayeya peyêne “Halîn”î, nameyê xo dayo kitabî.

Ez wazeno nê hîkayeyan ra behsê çend heban biko.

Problemê ke nê hîkayeyan de behs beno, ma cuya (heyato) rojane de raştê ïnan yenî. Mavajîme “Ziwano Mehellî” nînan ra yew o. Na hîkaye de, kurdî çiqas dejenere bîyê/benê, biney aseno. Xortî ziwanê kurdkî ci wext gurenêni, ci wext kurdkî û tirkî têmîyan kenî, çiqas asîmîle bîyê û miletê ma çiqas bîyo vengêr (peygoşkerda), ma eşkenî hîkaye de bivînî.

“Mergê Yew Kutikê Esîlî” hîkayeyêka enteresan a ke wexto ke mi wende ez zaf şâ biya. Tesîrê na hîkaye mi ser o zaf bibi ke, wendîş de, cayo ke behsê ey bînî ameynî çimanê mi ver û mi yew qirne ra temâşeyê bîyayîşanê hîkaye kerdinî. Wayîrê xo ra heskerdiş, wayîrê xo ra ciyamendiş, wayîrê xo dimaşîyayîş, qezakerdiş û merdişê kutikî zaf weş teswîr bîyo û bi zerrîweşî wanîyêno.

Ma bêrî hîkayeya peyene, “Halîn”î ser. Roşan Lezgîn bi xo qehremanê na hîkaye yo. Qehremano bîn û cinîya xo yew dewe de ciwîyênî û çîyê ke ïnan sere ra vîyartê, nêameyê nuştiş.

Hîkayeyê ke wina yenê nuştiş, seba averşîyayışê kirmancık zaf baş û. Kirmancık de heta nika zaf çîyî nêameyê nuştiş. No sebeb ra nuşteyi zaf muhîm û. No kitab no het ra zî zaf muhîm o û hetê gramerî ra ez mird kerda.

Eke ma hîkayeyanê “Binê Dara Valerê de” û yê “Halîn”î bidî têver, muqayese bikî, mabênenê ïnan de tayê ferqî asenî. Halîn de çekuyê standardî hîna zaf ameyê gurenayış û tesîrê kurmançık hîna kêmî yo. Labelê tede tayê çekuyê xerîbî estê ke mi nêeşka manaya ïnan biyîno. Seba nê çekuyan eke yew ferhengeko qijkek peynîya kitabî de bibînî hîna baş bînî.

Hêviya mi a ya ke wexto ameyox, bibo wextê averşîyayış û serkewtişê ziwanê kurdî.

XELATA ŞÎİR Ü HÎKAYANÊ KIRMANCKÎ

SERRGÊRA HEWTAYINE DE DERHEQÊ YADKERDİŞÊ SEY RIZAYÎ Ü HEVALANÊ EY DE HAYDARÎYE

Institutê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza)-ÎKK, serrgêra hewtayine ya şehîdkerdişê Sey Rizayî û hevalanê ey, bi çalakîyêda kulturî yad keno. ÎKKyî, no sebeb ra musabeqayêda şîir û hîkayan kî (zî) amade kerda. ÎKK wazeno ke kesê eleqedarî, bi şîir û hîkayanê xo na çalakîye de ca bigêrê û eseranê xo biruşnê (bişawê).

Nê şîir û hîkayan ra êyê tewr başî/rindî, goreyê qaydeyanê edebîyatî, hetê yew grûbe ra ênê weçînitene (vîjnayış) û ÎKK xelate (halête) dano nuştoxanê ïnan.

Şertê beşdarbîyayîşî (katılma koşulları) nê yê:

SEBA ŞÎİRAN

- 1-Ziwanê şîire ganî (gerek) kirmancî bo.
- 2-Na şîire gani hetanî nika cayê de nêro çapkerdiş.
- 3-Şîire ganî di (2) rîpelanê kaxita daktîloyî (A4) ra dergêr nêbo.
- 4-Şîire ganî hetanî 15.10. 2007 bikewo (bikuwo) ra ma dest.
- 5-Heqê organîzekerdoxan esto ke nê şîiran bi xo neşr bikerê yan kî bidê neşrkerdene.

SEBA HÎKAYAN

- 1-Ziwanê hîkaye ganî kirmancî bo.
- 2-Na hîkaye gani hetanî nika cayê de nêro çapkerdiş.
- 3-Dergîya hîkaye ganî hewt (7) rîpelanê kaxita daktîloyî (A4) ra vêşêr nêbo.
- 4-Hîkaye ganî hetanî 15.10. 2007 bikewo (bikuwo) ra ma dest.

5-Heqê organîzekerdoxan esto ke nê hîkayan bi xo neşr bikerê yan kî bidê nêşrkerdene.

Înstîtutê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza)-ÎKK

Adrese:

Vate

Postfach: 302107

107 52 Berlin/GERMANY

e-mail:

ljandil@web.de

munzurcem@aol.com

KAMCÎ ÇEM NÊRESENO DERYAYÎ

Akman GEDÎK

vaje delal vaje
kamcî awe nêresena çemî
kamcî çem nêreseno deryayî
rayêde derg û dûrî
rojê xelisîna bi şiyayene
bicê ke
serê koyê ra vêrena ra na raye
linga însanî ginena piro ancîya
kamcî derd bêderman o
kamcî hesrete
ax û zarîye
têşanîye
vêşanîye
nêna birîyayîş bi heskerdiş
kamcî birîne
bi huyayîş nêxelisîna
zereyê xo bi heskerdiş pirr ke
rayê rindîye zereyê to ra bivêrê ra
tarî, roştîya to de şoro xo ra
vaje delal vaje
emrê însanî sey darêde teynamendî yo
ke serê gilê koyî ra
dare çiqas derg bena bibo kî
koka xo handayê xurr
şona binê hardî
xo vîr a meke delal
fekhuyayî vinde timî

XECÊ BÊ, HENDE PAYE NÊBENO

Sîyamend MÎRVANÎ

Ti rind a, sey gul a
Ti zerrîya mi de yew kul a

Hesretê to mi de yew çileya sûr
Behrê zerrî de ez yew maseyo kor

Cîyamendiş, asmên de sey yew hewrî yo
Binî kerran d' nimite yo, sey marî gewrî yo

Eşqê to hêş mi sere ra vet, berd
Dima zere de mend kul û derd

Xecê, ci ti rîy xo mi ra açarnena?
Ina zerrîya birîndar xo dima carnena

Zerrîya to de barê mi eşq nêmend
Ay re ke cîyamendiş kewt ma mabêñ d'

Ciwanîyê mi semedî to bîya eware
Qeseba mi semedî to bîya pare-pare

Ino kulo ke to devist mi zere
Ez yî ver bîyo xînt, bîyo bêçare

Mi dest eşt gul, telî piro şîy
Herindê telîyan roj ra roj bî xorîy

Sew to zerrî nêşikitîn se bînî?
Hêrsî xo mi ra nêvetîn se bînî?

Eşq esto kî fineno deşt û çolan
Eşq esto zerrî yî ver helîyen

Eşq esto fineno kî destan zel
Eşq esto finena kî destan qelem û pel

Eşq esto sey eşqê Mem û Zîn o
Eşq esto sey eşqê Ferhad û Şîrin o

Eşq sey eşqê xezal û nêçîrvana
Eşq sey eşqê bêrîwan û şiwana

Eşq sey eşqê Xec û Sîyamend o
Eşqê yîn ziwanan ser o mendo

Senî micmewl wegêna hebê xelî
Ez ha wegêno barî dilî

Inî eşqî ver sew to naz nêkerdinî se bînî?
To zî sew hendê mi hes bikerdinî se bînî?

Ina zerrî sew darbica nêbînî
Mi ci to ser o hende qalî kerdinî?

Sîyamend, qalan keno semedî yar
Zerrîya yî bîya kijik, gêreno seyê dar

Rind nîyo qale zaf cawitiş
Mi dest ra ke yeno rayîrî yar pawitiş.

07.10.2006

VILAWEKE

Murad CANŞAD

Xiz-gewrê destê şodirî dima cendirmeyan taldeyê tum û birrikanê Dowa Lepike ro sere dard we. Hayleme kewt bi kutikanê dewe. Cendirmeyî bi hîrê qolan ver bi dewe ameyî. Dormeyê banan de rep-tepa botan, şing-tinga tifangan û hewt-hewta kutikan kewtî têmîyan.

Telaşê kewt bi dewe. Camerdî ver û verarde ra gêrayî keye. Cinîyan dest û bazîyî pistan de bestî. Zar-zêç ancîya bi sitara pî û maye; xo best pira. Şarê dewe verê keyberan de, binê sivingan de ame pêser.

Cendirmeyî keye bi keye axme bîy. Qomutan û di-hîrê tenan ver şana bi meydanê dewe. Kutikî kewtî bi înan dima.

Muxtarê dewe Zeynel, taf de ame bi meydan. Şewqa sereyê xo ra naye ro û xo ver de girewte, selam da qomutan û cendirmeyan. Destê înan yew bi yew toqa kerd û “şima xeyr amê” vat.

Kutikan dorme bi qomutanî girewtbî lawayêne. Muxtar Zeynelî erd ra kemerêke girewte, “hoşt!” vat û este bi ci. Kutikan doçik kerd bi mîyanê şeqan û kewtî dûrî. Fînikêko sisiko vêrerêwike nêkewt dûrî. Xo şana bi verê çeperî, doçik nata-bota tada, bi qomutan û cendirmeyan ser de lawa. Muxtar Zeynel gêra bi ci, pêta-pêt “hoşt hoşt!” kerd. Fînik ancîna nêkewt dûrî. Qîj-wîj kerd.

Qomutanî awir da bi fînikî ser. Sebrê xo bî teng. Emir da bi cendirmeyêk ke pano.

Cendirmeyî qundaxê tifangî şana bi sêneyê xo, lulîye carnaye bi kutikî ser, saya zanîyî şanaye bi erd, dest eşt bi tifangî û nîşan girewt. Fînikî bi lawayîşe xo yê barî ya boyna galim kerd bi cendirmeyî ser. Pêdimâ-pêdimâ lawa.

Cendirmeyî bêçike naye bi linga tifangî ser. Xaftela cinîkêk xo eşt bi ci, fekê lulîya tifangî ver ra fînik girewt bi virarda xo:

-Pepo, pepo, nê amê fînikê ma kişenê!

Fînik hîna zî verarda cinîke de, bi cendirmeyî ser de lawayêne.

Cendirmeye vaşt ra, qundax çarna bi cinîke ser. Cinîke bîye barûd. Xo pey de dest eşt bi çeper, darêk xo destâ şikna, galim kerd bi cendirmeyî ser:

-Mi gî de gula pî û pîrbabê to ro rokerdênê!... Lajê kelpî, to gêna binê linganê xo, gî fek û pirnikanê to ra ana!

Cinîke û cendirmeyan şana bi têver. Muxtarî tebat nêkerd, xo eşt bi mabêñ. Hetê kenarî de qomutan bî adiro sûr û şana bi xeberan. Cinîke fam nêkerd ke se vano. Muxtarî xo çarna bi cinîke:

-De bes o Heqî kena!

-Nê bira! Nê qeda yê, nê bela yê... Na serê şodirî doza çiyî kenê? Fînikê ma ra çi wazenê?

-Qomutan vano “kutikî lawenê, xebere danê ïnanê koyî”.

-Çayê tîya de ïnanê koyî gêreno? Ci ra vaje “hayê cila maya to de!”

-De vinde Xizirî kena!... To fînikê xo xelisna, vengê xo meveje, bige şo.

Cendirmeyan keye bi keye cil û cor şana we, derûdorme kerd têser û têbin ra. Qulike bi qulike gêrayî. Teba nêvîna. Meydanê dewe de kom bîy. Qomutanî tekmîl girewt.

Qomutanî muxtarî ra vat ke xeylê rayîrê ïnan estê, wa muxtar ci rê rayberîye bikero. Muxtarî qebul nêkerd. “Karê mi esto”, vat. “Kesê ma çin o, keye bêwayîr o”, vat. Qomutanî se kerd, çitûr kerd; muxtarî qebul nêkerd û tede nêşî. Qomutanî didanî qırçnayî, nirra û kewt bi rayîr:

-Muxtar Zeynel Çiçek, bunu sana ödetmezsem anam avradım olsun!...

Da-des rojî vîyartî. Pate-pata helikopterî, ko û neqebanê Dewa Lepike ro gulbang da. Helikopter dewe ser o çerexiya, rasteyêk de nişt bi erd. Darik û çerîk û kesûpes kewtî bi vayê perwaneyî ver. Velgê daran xuşîya.

Qomutanî keyberê helikopterî ant û game eşte bi teber. O û cend teneyê bînî ameyî war. Desta-dest veng da bi muxtarî. Muxtar Zeynel lezkanî vejîya û ame. Hîna nêreşto ci dest toqa nêkerdo, qomutanî sîleyêk çîpa-çîp ant pira. Muxtar şeweşîya û gina war ro. Qomutanî erd de şanit bi paşkilan ver:

-Hani ulan şerefsiz, Daren Yaylasında terörist var, diyordun.

Qomutan ver de, êyê bînî dima, gêrayî bi helikopter. Reyêna pate-pate bîye derya. Helikopter peyê tepeyan ro vînd bî û şî.

Piste-piste kewte bi dewe. Dewijan binê çiman ra yewbînî ra nîyadayêne. Binê lewan ra qisey kerdêne.

Çar rojan ra dima na vilaweke dewe bi dewe vila bîye:

Şarê mayê şorişgêr û welatparêzî rê

Şarê mayo hêca!

Tarîxê ma hetêk ra tarîxê dilawerîye yo, hetêk ra tarîxe îxanet û xayînîye yo. Roja verêne ra heta ewro, qet rojêk îxanet û xayînîye giraneyê şare mayê cefakar û fedakarî ra nêginaya war ro.

Kes xo vîr ra mekerô ke, qilif û qilafetê na bêxûdîye derya yê. Ge kewena tonê ewladî ge kewena tonê birayı ge yê birazayî, datizayî, iqrarî, werêtî, cîranî... Împaratorîya Medan bi îxanetê Harpagosî riziyaye. Welatê ma bi îxanetê Îdrîsê Bîtlîsî kewt bi destê kolonyalîstîya Osmaniyyan. Şêx Seîd Efendî bi îxanetê Bînbaşî Qasimî pirdê Çarpûkî de kewt bi dewleta Tirkî dest û idam bî. Pirçoyî sereyê Şahan Axayî da piro. Zeynel Topî Tujik Baba de, Eskefta Palaxine de sereyê Alîşêr Efendî û Zerîfa Xanime da piro.

Wayênê, birayênê!

Îxanet û xayînîye qederê ma nîya. Şarê ma, welatê ma heta ewro bêwayîr û bêkes bî. Ewro rayberê ma esto, rayberîya partîya ma esta, ordîyê ma esto, cebheyê ma esto. Êdî îxanet û xayînîye bêceza nêmanena. Êdî na bexûdîye bêceza nêmanena.

Wayênê, birayênê!

Xeylê wext o ma şik berdo ci ke muxtarê Dowa Lepike Zeynel Çîçek ajanîye keno. Ma, no keso bênamûso bêşeref teqîb kerd. Vejîya meydan ke Zeynel Çîçek ajanê dewlete yo. Seba panc quruşan namûs û şerefê xo roşeno.

Edaletê Şorişgêrî dest eşt bi giraneyê Zeynel Çîçekî. Hesabê bênamûsîye, hesabê bêşerefîye ci ra pers kerd. Gerîllayanê ma 16.07.1985 de ifadeyê Zeynel Çîçekî girewt, cezaya ke heq kerda piro birnaye. No xayîn bi destê gerîllayanê ma ameyo kiştene. Çimê şarê ma yê şorişgêr û welatparezî roşn bê.

Wayênê, birayênê!

Şarê ma, welatê ma her çiyî ra raver o. Şarê ma, welatê ma namûs û

şerefê ma yo. Her kes naye bizano ke, bedelê bênamûsîyê, bedelê bêşerefiye merg o. Edaleto şorişgêr giraneyê bênamûsîye nêverdano ra. Edaleto şorişgêr giraneyê bêşerefiye nêverdano ra.

Biciwîyo raya sosyalîzmî ya roşne!

Biciwîyo welatê ma yo xoser û azad!

Biciwîyo edaleto şorişgêr!

Biciwîyo ordîyê ma!

Biciwîyo cebheyê ma!

Biciwîyo rayberîya partîya ma!

Biciwîyo rayberê ma!

STANDARD Û MODERNKERDENA ZIWANÊ DE ROLÊ

DÊNÇEKUYAN

Dîroke de verde dewletî peyê cû ziwanê dewletê resmî, standardî virazîyayî. Bêguman na nêna na mana, ke dewlete avakerdene ra ver seba standardkerdena ziwanî çiyê nîyamo kerdene. Labelê wuncîya kî merdim şikîno bivajo, ke ziwano standard, dewleta avakerdiye ser ro viraziyo.

Na derheq de ma verde xêlê mîsalî estê. Eke ma rîyê nê mîsalan de nîya bidîme, ma bi rehetîye şikînîme nê mîsalan ra îstîfade bikerîme, yan kî nê mîsalan ra, ê wê, ke ênê re karê ma, bigêrîme.

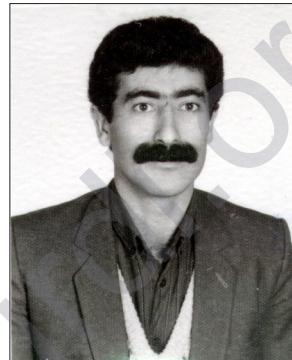
Dîroke de mîsalê yew ziwanê nenivisîyayî ra, yan kî ziwanê de niviskiyê nestandardî ra yew ziwanêde standard viraştene, sey sedsera 19. Fînkî, Tirkkî, sedsera 20. de Cuhudkî/Îbrankî, Suahelkî, Bahaza Îndo-nezkî, Hîndkî estê.

Dîroke de hetê ra yew zarava nenivisîyaye ra ziwanêde standard, sey Fînkîyo standard amo viraştene, hetê ra kî yew ziwanêde klasiko nivisîyayî ra ziwanêde şarîyê qesêkerdene, sey Îbrankî/Cuhudkî, viraziyo.

Wuncîya Afrika de welatanê Tanzania, Kenya û Uganda de dîyalektêde ziwananê Bantuan ra Suahelkî yan kî Hauza, Papua Neuguîna de Tok Pîsîn, yan kî mîsalo tewr newe Afrikaya Başûrî de sey ziwananê Zulu û Xhosa verê ma de vindetîyê.

Sebeta ke ez naca standardkerdena ziwanî ser ro nêvindena, ez na mesela derg nêkena. Teyna wazena bi hîrê Mîsalan problemanê, zahmetîyanê standardkerdena ziwanê bîyarê re ziwan û naye ra dime kî bêrî mesela xo ser.

Japonkî hetanî Restorasyonê Meijî (1867) ziwanêde feodal bî û

Lerzan JANDIL

nêmeyêde çekuyanê Japonkî Çînkî bî. Sedseranê 17î ra hetanî 19î, demê ïzolasyonî de Japonya teyna Hollandkî ra çekuyê dêni/dênekuyî sey bier=biiru (bîra), glas=gerasu (şuşe, cam), gom=gomu (lastik), kofie=köhii (qawa) girewtî.

Îzolasyon ra dime hurêndîya nê dênekuyanê Hollandkî çekuyanê Îngilizkî û Almankî girewte. Modernkerdena ziwanî bi tercumekerdena nivisna Rojavayî rolêde girse kaykerde. Labelê tercumekerdena Tekstanê teknîkî, dokumentanê huquqî wuncîya tekstanê edebî û îlmî de hênî zahmetî ancîyêne, ke ge-ganê zaf Japonî fikirîyêne, ke Japonkî seba ziwanêde modern musaît nîyo. Hama seke êno zanitene, Japonya nê problemî hal kerdî û ewro Japonkî ziwanêde standard û ziwanêde modern o.

Papua Neuguyîna sera 1975 de bîya azad û nê welatî de 700 angorê tayê vatişan 800 ziwanî estê. Ziwanê resmî Îngilizkî, Tok Pîsîn û Motu yê. Zagonê nê welatî bi Îngilizkî yo. Tercumekerdena nê zagonî hetanî nika zaf kêmî ama kerdene. Sebetake Tok Pîsîn hetanî nika huquq de nîyama xebetnayene, termînolojîyêde huquqî nê ziwanî de çîno. Tok Pîsîn de manaya bingeçekuyanê/termanê taybetîyanê cêrînana eks-akta, ke nêna zaf manayan, çîna.

Mord (Almankî), kasten cinayet (Tirkkî, Erebkî ra)

Todschlag (Almankî), kasten vurarak öldürmek (Tirkkî)

Raub (Almankî), gasp (Tirkkî, Erebkî ra)

Einbruch (Almankî), zorla giriş veya hırsızlık (Tirkkî)

Schuldig (Almankî), suçlu (Tirkkî)

Unschuldig (Almankî), suçsuz (Tirkkî)

Seke êno zanayene Sebetake mana çekuyanêke kodeksêde huquqî de ênê xebetnayene, defînitîv amê ronayene û manaya ìnan nêna vurnayene, yan kî zaf manayî nîyê, termînolojîyê huquqî termînolojîyêde tewr komplîsîrt/zahmet, giran/ o.

Mîsalo dîyin Îndoneziya ya. İşgalê Japonya ra dime Japonya sera 1942 de Îndoneziya de Hollandkî kerd qedexe û waşt, ke Japonkî bikerê ziwanê resmî. Labelê Japonya nîyada, ke nê armancî sîyayış rehet nîyo, qerar da hurêndîya Hollandkî de Bahaza Îndoneziya bixebtnê. Seba naye kî wuncîya na sere de yew komîsyonê ziwanî ava kerd. Armancê

nê komîsyonî gramerêde normatîv/kaîdevî, termînolojîyêde modernî û qurnalnayena ziwanê rojanî bî.

Nê komîsyonî çar seran mîyan de 7000 hezarî termê neweyî viraştî. Wuncîya nê komîsyonî beşê Perwerde, idare, huquq, tip û tayê zanayenê naturî de termê neweyî viraştî û nê sey lîsta yan kî ferhengan çap kerdi. Nê beşan ra beşê bînî amê. Hetanî sera 1975 nê komîsyonî 320 000 termê neweyî viraştî.

Naca ra çiyê vejîno. Ziwan standardkerdene de kaleka karanê bînan de dêncekuyî, yanê çekuyê ke yew ziwanê bînî ra ênê dênerdene, dênenmayî, dênviraştîyî (çekuyê ke angorê çekuyanê bîyanîyan ênê pabestîyene) rolêde taybetîye kay kenê.

Dêncekuye çek a? Dêncekuye ⁽¹⁾ yew çekuya, ke ziwanêde bînî ra ama dênerdene, wa. Duştê derekeçekuya/bîyanîçekuya ⁽²⁾, ke angorê koka xo ya derekeye şinasîna, dêncekuye nuştiş, vengnayîş û telqnayene/vurgu de hêni arda re armanciwanî (ziwano ke çekuye gêno), ke a qet sey yew derekeçekuya nêna dîyene/famkerdene.

Bi vatisêde bîn; çekuya, ke yew ziwanêde derekeyî ra ama dênerdene, û xo hem hetê vengî ra hem hetê nivisresim ra û hem kî hetê fleksîyonî ra (antişî ra), îmîşê ziwanê cayî kerdo, wa. Yanê merdim çekuya bîyanîye vengvetiş, nivisresim û fleksîyon de îmîşê ziwanê xo

1. Dêncekuye Almankî de Lehnwort; İngilizkî de Loan-word; Fransizkî de mot d'emprunt a. Çekuya "Lehn" yan kî demçekuye "lehen" Kirmankî de manaya ciozîyene, cioznayene û Tirkkî de yaslamak, yaslanmak de ra. Yanê yew çekuye ozîna re yew ziwanê bînî, ey ziwanî ra ama girewtene. Fransizkî de "emprunt" yanê dênerdiş, yan kî demçekuye "emprunter" dênerden a. "Yanê" çekuya ama dênerdene.

2. Derekeçekuye çekuya, ke yew ziwanêde bînî ra ama girewtene û xo huna vengvatiş (Lautstand) telqe û nuştiş de re armanciwanî nêdo, îmîş nêbîya, ke merdim aye yew çekuyêde derekeye fam keno, wa. Ferqa dêncekuye derekeçekuye ra a wa, ke dêncekuye cayê xo xebetnayîşê ziwanî de hêni girewto, ke dereketîya ayê nêna zanayene. Eke nê ziwanî de sînonumê dêncekuye çinê bo, no tayîna rehet beno. Derekeçekukan de vatiso dereke huna hesîno û aseno.

Labelê lingüstîko modern de na derheq de fîkrê cîyayî estê. Tayê vanê çekuyê ke hetê her kesî ra quesê benê û ênê famkerdene, derekeçekuyî niyê. Sey telefon, computer. Labelê çekuyê sey Phänomenologie, Thriller Almankî de sey derekeçekukan ênê famkerdene.

keno, ano re ziwanê xo.

Koka nê dêncekuyan teyna bi etîmolojîyê xo yan kî bi ziwantêverşanayîşî şikîna bişinasîyo. Prenzîp de dêncekuyî kî sey mîrasçekuyan⁽³⁾ binê tesîrê vurîyayîşê ziwanî de rê (sey manavurîyayîş û vengvurîyayîşî).

Merdim angorê şikl û strukturê vengan şikîno demê dênkerdişî tesbît bikero (ziwananê nuşteyan de). Tayê çekuyî zaf rêyan amê dênkerdene û ewro xo zarav û mana de yewbînî ra ferqnenê.

Ge-gane dêncekuye formê xo yê taybetî, ziwano ke ci ra ama de, vurnena hetanî bena vîndî, labelê ziwanê dênkerdî de manena.

Dêncekuye de mesela a nîya, ke bi taybetîye na dêncekuye kamcî ziwanî ra ama, tekabulê kamcî bingezîwanî kena, labelê mesela a wa, ke na dêncekuye kamcî ziwan ra kewta ziwanê dênkerdoxî (armancziwanî). Ü dêncekuyê sey çekuyanê bînan bi yew planê de ziwanî nîyama girewtene, demê verî de bê yew waştiş û mudahale ama girewtene.

Mesela çekuya “pîcama” Hîndkî ra sey yew dêncekuye kewta Îngilizkî, ey ra kewta Fransızkî, eyî ra kî kewta Tirkkî û Tirkkî ra ama dênkerdene. Manaya na çekuye “pea.ja.ma” eslê xo de “pantorê ke sey yew parçeyê qumaşî qalçe ra ênê girêdayene” wê.

Dêncekuya cîranî Erebkî ra kewta ziwanê ma û na çekuye sey yew çekuyêde biyanîye/derekeye (yabancı kelime) nêna famkerdene.

3. Mîrasçekuye çekuya, ke yew çekuya demanê verênanê yew ziwanî de estbîyaye ra, virazîya yan kî aye ser ro ravêr berda, wa. Etîmolojî demê virazîyen û koka xezinaya çekuyanê yew ziwanî kineno we. Mîrasçekuyî koka ziwanî ser ro raye musnena ma. Nê çekuyî ganî dêncekuyanê ke ziwanêde paralelî ra amê girewtene, bêrê cîya kerdene. Almankîyo modern angorê nuştişanê kanan bingê xo Almankîyê berzîyê mîyanî û Almankîyê berzîyê kanî ra gêno. Çekuyê ke bingê xo nê ziwananê kanan de esto, ïnan ra ênê, mîrasçeku yê. Mordem ke tayîna pêyser nîya bido Almankî İndogermankî ra êno û nê ziwanî ra gelê mîrasçekuyî girewtê. Mîsalî Sonne, Vater, Nase.

Seba mîrasçekuyan ziwanê Kîrmancî de merdim şikîno çekuyanê corênan name bikero: (çekuya verêne Avestkî ya diyine Kîrmancî ya) zavar=zor, zrvan=zaman, hazara=hezare, gaoş=goş, vafra=vare, rathî=raye, vîsatî=vîstî, vîrhka=verg, nâmân=name, çâşman=cîm, zym=zimistan, gâma=game, zâmâtar=zama, gav=ga, duşme=dışmen, vîra=vîrî, atar=adir, roşn=roşne.

Wuncîya kursî, dîk, xelesîyene, raxelesîyene, raxelesnayene ûêb. Erebkî ra kewtê ziwanê ma.

Puk, punc, kiran (kiran, kemera arayı kiran kerdene) ûêb. Armenkî ra amê girewtene.

Dschungel Hîndkî ra

Katamaran Tamîlkî ra

Yoga, Himalaya, Orange Sanskrîtkî ra

Kenguru, koala, Bumeran Aboriginkî ra

Bowlking, E-Mail, Lynchen Amerîkankî ra

Camping, Film, Saloon Îngilizkî ra

Aba, Admirâl, Alkohol, Andaluzîn, Beduîne, Bibraltar, Harem, Kaffee, Kismet, Tarîf, Ziffer, Zucker Erebkî ra

Antenne, Bank, Bankrott, Bilanz, Getto, Graffiti, Kapital, kasse, Kredit, Netto, Pizza, Rest, Riziko, Spaghetti, Îtalyankî ra

Banzî, Geisha, Harakiri, Judo, Kamikaze, Karate, Mikado, Origami, Samurai, Shogun, Sushi, Taifun, Tsunami, Japonkî ra

Soja, Tee, Sînîsmus ra Çînkî ra

Roboter Slawkî ra

Bistro, Bolschwîsmus, Duma, Glasnost, Hurra, Jurte, Kaftan, Kefir, Kolchose, Kosmonaut, Menschwikî, Prestoika, Samawar, Sputnîk, Tundra, Wodka, Ruskî ra

Sauna, Ombudsman, Slalom Skandînavkî ra

Akkord, Anekdot, Attaché, Billard, Billett, Budget, Büro, Chance, Charakter, Chauffeur, Chauvinist, Choiffeur, Dekolleté, Engagement, Ettikete, Garage, Gendarm, Hangar, Hotel, Jargon, Journal, Manöver, Massage, Menü, Migrâne, Rapport, Recherche, Regime, Renaissance, Reportage, Résistance, Sabotage, Sadismus, Saison, Salon, Visite, Zivilcourage, Zivilisation Fransizkî ra kewtê ziwananê bînan sey ziwanê Almankî.

Modern û standardkerdena yew ziwanî de kaleka dêncukyan de

1. dênmâna (Lehnbedeutung),
2. dênviraştiş (Lehnbildung),
3. dênasayış (dênzehahir) û

4. Xenismusî kî estê û bê nînan hacêtêde komunîkasyonîyêde modernî, yanê ziwano modern, ziwano standard mumkum nîyo.

1. Dênmâna de merdim manaya yew çekuyêde bîyanîye/derekeye gêno û na mana dano yew çekuyêde ziwanê xo.

Demçekuya Almankî “schneiden” bi Kîrmankî “cirakerdene” çekuya Îngilizkî “to cut a person”î ra manayêde bîne “kesê bi zanitene/mexsus neşinasnayene” gêna.

Ma şîkînîme manaya Almankî de “Betonnung”î Tirkkî de “vurgu”yî bidîme çekuya “telqe”.

2. Dênviraştişî de hîrê varîyantî estê:

2.1. Dêntercume (Lehnübersetzung): yew dêncekuya zafêrî pabestîye parça bi parça êna tercume kerdene. Yanê dêntercume yew bingeçekuya pabestîya, ke angorê yew derekecekuye virazîna, wa. Naca her dimîn parçeyê yan kî parçeyê derekecekuye pêro yew bi yew ênê tercume kerdene.

Bi na qeydeyî çekuyê “Großmutter” û “Großvater”, sey tercumeyê çekuyîkî Fransızkî ra “grand mère” û “grand père” (Tirkkî büyükanne, büyüğbaba) ra virazîyê. Nê çekuyan de her dimîn parçeyê çekuyanê Fransızkî amê tercumekerdene. Grand (girs), mère (maye); grand (girs), père (pî).

2.2. Dêndewrkerdiş (Lehnübertragung): Pêroyê derekecekuye nê, parçeyêde aye êno tercume kerdene.

Dêndewrkerdiş yew bingeçekuya pabestîya, ke angorê parçeyêde yew derekecekuye virazîna, wa. Mesela Almankî de çekuya “Wolkenkrazer” (bulut (ların) sıyırgı) çekuya Îngilizkî “skyscraper” (göksıyırığı) ra ama viraştene. Na çekuye de Almanan teyna parçeyo verên tercume kerdo û hurêndîya Asmînî de Hewrî girewtê.

Dêntercumeyî û dêndewrkerdişî imkanê rind ê, kê merdim bişikîyo yew ziwanî bikero zengîn. Bê ke merdim yew çekuye sey derekecekuye bişinasno yan kî derekecekuyanê, ke rêya verêne de nînê famkerdene, quesê bikero.

2.3. Dênafernayîş (Lehnschöpfung): Derekecekuye ra azad yew

çekuyêde taybetîye virazîna, ke wa hurêndîya derekekûye bigêro. Almankî de hurêndîya “Automobil” (otomobil) de “Kraftwagen” yan kî hurêndîya “Aquaplaning” de “Wasserglätte”.

3. Dênasayış (Pseudoentlehnug Scheinentlehungen): Çekuya ke hêni veng vejena, ke merdim vano qey na yew derekeziwanî ra ama. Labelê raştîye de nê derekeziwanî de na çekuye çîna. Mîsalo tewr şinasnaye Almankî de “Handy” yo. Na çekuye sey çekuyêde Îngilizkî asena, êna famkerdene. Labelê Îngilizkî de mana na çekuye “mobile phone” yo. Wuncîya çekuya Almankî “Frieseur” sey yew çekuyêde Fransizkî êna şinasnayene. Labelê na çekuye Fransizkî de “coifferu” a. Almankî Smoking, Îngilizkî de “dinner jacket” o û nê çekuyê Almankî Îngilizkî yan kî Fransizkî de nêşinasînê.

Pseudodên zaf rêyan derekekûyanê, ke rew de kewtê ziwanî ra, virazînê. Mîsal derekekûye Show û Master Almankî de rew de estê. Merdim nê her dimîn çekuyan ra “Showmaster” viraşto û seba moderatorê programanê kêfî (unterhaltungsprogramme) yê televîzîyonî êno xebetnayene. Îmkana bîne a wa, ke merdim çekuya bi yew derekevengî (klang) newe ra bivirazo. Yanê merdim pserudodênan sere ra newe vîneno. Nayê re mîsalo tewr şinasnaye çekuya “Handy” a.

Zafêrî êno fikiriyene, ke nê çekuyî reklamziwanî ra ênê, yan kî ziwanî taybetîye kenê xirab. Labelê Almankî de gelê beşçekuyî pseudodênî ra virazîyê: Telefon, Telegram, Neonatologie ûêb çekuyê Grekkî ya kî Latînkîyê rastikêni nîyê, labelê angorê derekekûyan Almankî de virazîyê. Çekuyê rojaneyê modernê, ke koka Grekkî ser ro virazîyê, ewro wuncîya hetê Grekkî ra amê girewtene û bîyê pseudoyê rastikêni.

4. Xenismus: (Grekkî xenos bîyanî, xerîb) yew çekuya yan kî çekuya papestî ya, ke yew derekeziwanî ra manayêde newîye derbazê caziwanî (ziwano cayî) kena, yan kî hurêndîya bingeçekuya xo ziwanî gêna yan kî bingeçekuya caziwanî vurnena. Mîsal “realisieren” Almankî de tim manaya “verwirklichen” (caardene...) gêna. Labelê binê tesîrê çekuya Îngilizkî “to resise” zafêrî manaya sey sînonume “bemerken” (ferqkerdene) gêna.

Xêca nê metodan ra metodêde bîn esto, ke nê ra kî vajîno bingeçekuye girewtiş.

Bingeçekuye girewtiş: Eke merdim ne ke çekuye bi xo, labelê yew bingeçekuya taybetîye bi manayêde spezîfike yew ziwanî ra bigêro zimanê xo, ci ra vajîno girewtişê bingeçekuyan. Naca derekebingeçekuye bi xo sey yew çekuye nêna girewtene, labelê yew çekuya caziwanî manaya na bingeçekuya semantikî gêna. Sebeta ke çekuya caziwanî mana xo ya taybetîye ra tayê dana bingeçekuya girewtîye, no kar prensip de hêni “temîz” nêbeno.

Bingeçekuya girewtişî zafêrî besê mîsyonê dînî de benê. Zaf çekuyê dêre bi Almankî bingeçekuyê girewtîyiyyê, ke Latînkî ra amê girewtene, wê. Nê kî Grekkî ra kewtê Latînkî û pêynîya nînan de zafêrî çekuyê Încîlê kanî bi Cuhudkî estê. Naca sebeta ke hetê ra vurîyayîşê manaya taybetîya bingeçekuye û heto bîn ra kî vurîyayîşê manaya çekuya rojanîye benê sebebê zortîya yewbînan famkerdene. Sey Rechtfertigung (Theologie).

Kaleka estbîyayîşê nê îmkanan de çiyêde bîn esto, ke ey kî koka xo Fransa û Fransizkî ra girewta. No kî purîzmê ziwanî yo, purîzmê bîyanîçekuyan o. Redkerdena bîyanîçekuyan a û parçeyêde purîzmê ziwanî yo, ke wazeno ziwanî çiyanê ke sistemî ra bîyanî yê ra durî bigêro.

Tradisyonêde kan o, Zaf komelî, kaleka ziwanê maye ra heskerdişî ra, sebeta ke wayirê bawarîyêde nasyonale bî, tim duştê bîyanîçekuyan de vejîyê.

Mesela Almankî de komela Fruchtbriçende Gesellschaft ke sera 1617 avan bîyo, waştene Almankî bîyanîçekuyan ra durî û azad bigêro. Nê ra tepîya kî gelê komelê ziwanî bi eynî armancî amê ava kerdene. Duştê bîyanîçekuyan vejîyayîşî nê komelan cayêde girs dîyêne. Nê komelanê welatparêzan waştene, ke bi nayê duştê xirab bîyena (xirab kerdena) ahlakî bivejîyê.

Komela Gelerîya Ziwanê Almankî serra 1885 de avan bîya. Na komele duştê bîyanîçekuyan de cengkerdene xo rê kerdbî kar. Û bingê nê armancî kî bi motîvanê nasyonalîstan no ro. Girewtena bîyanîçekuyan hetê nînan ra sey “koledarîya fikri” û sebebê kêm û xirab bîyena hîsê

nasyonalîstî û bawarîya şarî amo famkerdene.

Demê Nazîyan de kî na bawarîye dewam kerdo. Labelê heto bîn ra kî sereketîye bi qanûnê xoyê 19.11.1940î fikirîyê, ke beno ke purîstiyêde qewetine bibo sebebê pêyde mendena ziwanê Almankî.

Nê ravêrşîyayîşan merdim tim ziwananê dinya de şîkîno bivîno, zafêrî kî ziwananê standardan û modernan de. Mi naca teyna sey yew nimuneyî Almankî da. Labelê ziwanê bînî kî sey ziwanê Tirkkî, Japonkî yan kî Kreole Haîtî nê prosesan ra teber nîyo.

Naca de cayê ziwanê Kurdan, taybetî kî cayê Kirmanckî çek o?

Ma Kurdî hunakî wayîrê nê luksî nêbîme. Yanê wayirê ziwanêde standardî, wayirê ziwanêde modernî, wayirê ziwanêde şarî (nasyonî) nêbîme. Labelê wuncîya kî sey şaranê bînan ma Kurdî kî, yanê roşnavîrê ma, partîyê ma, organizasyonê ma nê karî, yanê standardkerdena ziwanî ser ro xebetînê, wazenê ziwanêde Kurdkîyo standard bivirazê.

Na hetê ra rind a, muhîm a, labelê hetê ra kî gelê talokan xo mîyan de hewênena, eke no kar bi zanitene, bi yew metodêde îlmî, bi quralanê ziwanzanayene mîro kerdene.

Na derheq de her kovare, her organizasyon û hama hama her kes angorê xo, ortografiyê xo, angorê bîr û bawarîya xoya siyasiye xebat keno, çekuyanê newîyan virazeno. Tayê tercumeyan virazenê, tayê pirtukan nivisnenê. Nînan pêrîne ser ro nivisnayene karêde zahmet o. Seke cor vajîya nê karî hetê ra rind ê, labelê heto bîn ra eke xeletî û şaşiyê nê karan zaf estbê, karê ma xêlê kenê giran, beno ke ma bine ra mevejîme kî. Seba nayê kî ez naca teyna karê grûpa Vateyî yan kî çekuyê, ke grûpa Vateyî viraştê ser ro vindena.

Grûpa Vateyî hetanî nika seba standardkerdena Kirmanckî waşto, ke xêlê çekuyanê Kirmanckîyê ke estê, bikero standard û çekuyanê newîyan bivirazo. Na grûpe nê karê xo kovaranê Vateyî de û pirtukanê rastnuştişê Kirmanckî (Zazakî) de vetî. Bêguman qedr û qîmetê nê karan nêno pêmitene. Labelê wuncîya kî nê karî de têmîyanîye, bêquralîye û her çî ra ver şaşiyî estê. Angorê bawarîya mi şaşiya tewr girse, û mi na bawarîya xo, fikrê xo kombiyayîşan de zaf rêyan ardo re ziwan, a wa, ke naca yanê na grûpe – sey grup û kesanê bînan - nê karan de xo rê ziwanê Tirkkî bingê gêna û bi nayê kî xeta û şaşiyê ke

Tirkkî de estê, kena ziwanê ma. Problemî zafêrî dêntercume û derekeçekuyan de estê. Eke ma yew çekuye tercume kerde, ganî no tercume mantiqî û rast bo. Eke ma yew derekeçekuye girewte ganî mana na çekuye rast bo.

Kovara Vateyî Nr. 22 wisar 2004î de binê nameyê “tayê çekuyê (kelîmeyê) neweyî” de gelê çekuyî amê nivisnayene. Ez wazena naca nînan ra tewr balkeşan ser ro bivinderî.

Ma vajîme çekuya “ahizeye”, “ahiz” ra êna û “ahiz” çekuyêde Erebkî ya û Tirkkî de mana xo alma, kabul etme û Tirkan kî na çekuye ra ahize yanê almaç viraşto. Ma ganî ma na çekuye Tirkkî ra dên bikeme?

Çekuya dolabê qeşayî, yan kî dolabê cemedî çekuya Tirkkî “buzdolabi” ra ama tercume kerdene. Labelê no tercume ne mantiqî yo û ne kî rast o. Buz dolabî werî buz nêkeno, o dolab werî keno honik, keno serdin, na rast a. Labelê o dolab bi xo werî yan kî ma vajîme awe cemed nêkeno. Nika bipersîme çira dolabê qeşayî? Kanê qeşa kotî ro? Dolabê qeşayî çîno? Bêguman esto, labelê no buzadolabîyo, ke vajîno, o nîyo.

Eke ma “buzdolabi” ra vat dolabê qeşayî, ma o taw ma dolabo ke tede wer cemed, qeşa gêno ra vanîme çî?

Çekuya “çamaşır makinesi” kerda makînaya kincutişî, makînaya cilşutişî. Ma qeyî no makîne puçan nêşuno? Riyê cilan nêşuno? No makîne her çî şuno, to çî eşt ci ey şuno. Çira nameyê ey teyna makînaya kincutişî bo? Bê naye kî eke ma çekuya makineyî makî girewte yanê makîna girewte, ganî izafeya na çekuye kî estbo. Çekuyê makîyê ke bi “a”ye qedînê bê izafe yê?

Çekuya Tirkkî “elektrik süpürgesi” kerdo geziyo elektrîkin. Her çî ra ver ganî merdim bizano gez, gezo çîk o? Gez yan kî gezo yew vaş o. Ê vaşî kenê huş yewbînî ra girê danê û kenê gezik û bi nê gezikî kî kê kenê temîz, pak. Nayê ra kî vanê “gez kerdene, gez pira/tira fiştene, gez re ci eştene, bi gez derutene ûêb”.

Ez bi xo sey çekuya “buzdolabi” de mantiqê hevalanê ke nê tercumeyî viraştê de zahmetîye ancena. Ma çî taw de bîyo, ke gezikê xo ra elektrîk girê do? No makînewo ke şima vanê kê nêruno de, nêfino ta. Na makîne tozo ke esto sipeno we. Almankî de vanê “Staubsauger”. “Staub” toz o, “Sauger” litox/lîtox o. Labelê Almankî de “saugen” manaya wesipitene

kî dana. Nika ma de yew demçekuyêde (fiil) taybetîya xosere esta, şima bi na çekuye tercume nêvirazenîme, hurêndîya naye de şaşîya Tirkan çeku bi çekuye gênê. Sebeb çeku o? Bi ci heqe?

Ma o taw şima seba “Kehrmaschine” Tirkan vato “sokak süpürme makinesi” saqolo elektrîkin gênê!?

Çekuya “gaz ocağı” sey “gazocaxî” ama tercume kerdene. Sey mîsalî Almanî na çekuye ra vanê “gaskocher, petroleumkocher”. Gas yan kî petroleum sey Kirmancî gaz o. “Kocher” êno mana keso ke, çîyo ke pojeno yî. Yanê No ci werî cîmîyanê bînan bi qazaxî pojeno. Ocaxe, adirca, adirgan nîyo!

Çekuya “elektrik ocağı” kî bi eynî mantiqî ama viraştene.

Çekuya “saç kurutma makinası” çeku bi çekuye amo tercume kerdene makînaya porziwakerdişî, makînaya gjikziwakerdişî. Gelê hevalan ez nêzana şima bawar ê, ke no yew makîne wo? Yan kî şima makîna bîyena nê hacêtî ra bawar ê? Çira her çîyo ke bi elektrîk/ceryan xebetîno otomatîk beno makîne/makîna?

Raşt a, no ci porî, gjikî keno zuya, labelê no yew makîne nîyo. Almankî de na “makîna” ra vanê “Haartrockner” yanê çîyo ke porî keno zuya, porzuyakerdox.

Çekuya “atlete” sey atlet ama girewtene, ti vana qey Kirmancî de hetanî nika pirên çînê bîyo.

Çekuya “shampuan”î sey şampuan ama girewtene. Labelê na çekuye Îngilizkî “shampoo”, Almankî kî “schampoo” ya. Kanê ma vatêne eke di herfê vengêni bêrê têlewe, yew herfa nêmvenge kuna mîyanê nînan. Sey maa mi, maya mi; piê mi pîyê. Ma nika no şamp-u-an kotî ra vejîya.

Nê tercumeyan de çekuya tewr balkeşe çekuya “Jilet”î ya. Jilet nameyê yew firma wo. Labelê çîyo ke naca fikirîno, na firma nîya. Çîyo ke naca fikirîno, yan kî vajîno kardîya rîterden a, kardîya herdişeterden a.

Tirkan na şaşîye kerda, yan kî kêfê xo hêni waşto, ma ma rê se bîyo?

Eke nê şaşiyî bêrê rexne kerdene kî, duştê rexneyî de na grupe ra tayê hevalî populîstîye kenê vanê “ma şarê ma na çekuye nîya vano, yan kî sebeta ke şarê ma Tirkkî zaneno, na çekuye nîya tayîna rind fam keno, coka ma kî na çekuye nîya girewte, tercume kerde”. Na rast

nîya. Maya mi nêvana “dolabê cemedî”, vana “buz dolabi”, nêvana “şampuan” vana “şapon” nêvana “geziyo elektrîkin” vana “elektrik süpürgesi”. Eke ma angorê şarê ma, seba maya mi bifikirîme, ez o taw vana “Eke hêni ro, şarê ma, maya mi bê ma kî şikînê xo rê Tirkkî ra çekuyan bigêrê, no kar bê ma kî beno”.

Seke mi cor kî nivisno, standardkerdena, modernkerdena, ravêrberdena yew ziwanî de dên viraştişî zaf muhîm ê. Hevalanê grupa Vateyî xo rê yew mîsyon no ro, no mîsyon biqedr o. Û ez kî demêde derg na grupe mîyan de bîya. Ez bi xo kî na derheq de purîst nîya û nêvana, ke ma çekuyan Tirkkî ra yan kî ziwananê bînan ra dên bikeme. Labelê naca de kî ganî sereyê ma zelal bo. Politikaya ziwanê ma rast bêro ronayene. Dênviraştişî ganî rind û rast bêrê kerdene. Eke ma sere ra nînan çiman ver ra bifîme durî, meşte bîro, tawo ke dorê amê termanê huquqî, tipî, idareyî, teknîkî ... ma binê nê karî ra nêvejîme.

Grupa Vateyî ganî karê xo tayîna cîdî, tayîna bi zanitene bigêro. Her keso ke na grupe de ca gêno, xebetîno kêmêrî 2–3, tayê xo kî hetanî 5-6 ziwanan zanenê. Problemê na grupe û zanitene çîno. Her kes qasê xo, zaf kesan ra zafêrî kî zanenê.

Ayê rê kî ez vana: Ganî na grupe, kesê ke na grupe de xebetînê, verê qerarê çiyê dayene, xo tayîna rind amade bikerê, tayîna seyde wekintenan bikerê peyê cû qerar bidêrê. Na grupe derheqê ziwanî de ganî fikrê xo, karê xo Tirkkî ra biffyo durî, bi Tirkkî mefikirîyo.

Berlin, 14.04.2007

ÇIBENOKÎ (MERTALÎ)

Mihanî LICOKIC

1

Nê erd o nê ezman o
Zey aling* o rewan o
Cûnê vewr û varan' o
De vaje, eno çi yo?

2

Gawo sûro bê nîre
Xete gêno zey tîre
Ro ci espar o mîre
De vaje, eno çi yo?

3

Zerîya bê das û tar
Çînena debr û debar
Ya (a) paleyka bi hezar
De vaje, ena çi ya?

4

Berz û berz meş kena
Koşk û seran de weş kena
Kê mest û bêheş kena
De vaje, ena çi ya?

*aling: halîn, halên

5

Daristanê ci bê dar î
Welatan kena barî
Bê aw ê derya û layê ci
Bi xet ê dirb û rayê ci
De vaje, ena çi ya?

6

Serepirç o, heş nîyo
Şaho xurt o, kûvî yo
Mêrxas fenê yê (ey) nîyo
De vaje, eno çi yo?

7

Waneno, derdgiran o
Aşiqê baxçey gulan o
Tilûr o, qijê biran o
De vaje, eno çi yo?

8

Derg û dila û xeter
Bê dest û pay keno şer
Hem bejik hem asneber
De vaje, eno çi yo?

9

Bi şew û roj şina ray
Bê fek û çim, dest û pay
Kesk û şîn o şopê ay
De vaje, ena çi ya?

10

Çarpa ya, manga nîya
Milderg a, deva nîya
Kedî nîya, kûvî ya
De vaje, ena çi ya?

11

Dimederg o, liw nîyo
Bizimbêl o, şêr nîyo
Nêçîrvanê nav malî yo
De vaje, eno çi yo?

12

Di babî û di tûtî
Qicêke û di hûtî
Hîrê heme serrût î
De vaje, enê çi yê?

13

Şew û roj nêvindena
Bi heme rengî neqiş kena
Çep û rast ro meş kena
De vaje, ena çi ya?

14

Şeşling a, şina meydanî
Destê cay kelbetanî
Na awî ya, bi nêçîrvanî
De vaje, ena çi ya?

15

Bi rûmetê kenê vay
Awî tede kenê kay
Keyan de la û deryay
De vaje, eno çi yo?

16

Kîlerê ci daristan
A kona heme destan
Qîmet gêna bi westan
De vaje, ena çi ya?

17

Tûta qij a, cêr de yena
Fistankesk a, kay kena
Aw bidî ci hewena
Teyşane bo mirena
De vaje, ena çi ya?

18

Nobedar a hergû hew
Hamî (amey) bajar, hamî dew
Ay vîr de w' herey û rew
De vaje, ena çi ya?

19

May kihêla kubarî
Pî melayê wesarî
Laj zîrek o qey barî
De vaje, eno çi yo?

CEWABÎ

1)hewr 2)traktor 3)bîçere 4)ala (beyraqe) 5)xerîta 6)şêr 7)bulbul 8)mar 9)awe
10)zurafa 11)pisîng 12)babî û laj û torn 13)qeleme 14)kerkince 15)akwaryum
16)kaxite 17)vile (çiçäge) 18)saete (sihete) 19)qantir

SEREWEDARITIŞO BÊVENG

Mehmud NÈŞITE

No çar-panc serrî yo, wexto ke hamnan yeno ma şinê mîyanê erdanê pîyazî. Ma ke şinê, karkerî fek karê xo ra veradanê û bi keyf û bi zerrîweşî yenê ma vera û sey mêsan ma ser o kom benê. Yewbînîpersayîşî ra pey derd û waştışanê xo yew bi yew ma rê vanê. Ma zî bi sebir goşdarîya ïnan kenê, goş nanê nê qalan û waştışanê ïnan ser.

Vernî de yewmîya ra lomeyî kenê. Ïnan ra tayê vanê:

-Biewnênê, hewt ciwalî pîyaz yew yewmîya ya! Ma ra kesêk zî nêeşkeno vera nê germî yew yewmîya vejo. Ma şefeq ra kewenê mîyanê erdî. Heta ke ma çînenê, qeşirnenê, dekenê pêlekan, şan yeno. Wext ra wext ma bi zor ançax bieşkê hewt pêlekan dekerê. Roje bi roje her çiyî rê zem yeno. Verê cû ma bi yew yewmîya yew tewre ardî erînayêne la ewro bi di-hîrê yewmîyayan zî yew tewreyê ardan nêerîyêno!

Tayê zî vanê:

-Ma nêzanê yewmîya ma çendêk a! Ê û Homayê xo, ci bikerê destê ma ê zanê.

Înan ra zafî zî qalê neheqîya elçîyan kenê:

-A tedaya ke nê elçî ro ma kenê xora qet nêvajîyena! Ma vêşan bê, têşan bê, xemê ïnan nîyo. Senî bibo ê heqê xo piştîya ma ra vejenê. Se ra desê xo yewmîyaya ma ra kişenê, heqê elçîtiya xo axayî ra gênê. Nata-weta zî çî-mî diznenê. Wina renca ma ser o bi peran kay kenê la reyna zî ro ma zaf heqaret kenê, sey axayê xo ma ra kar wazenê. Eke bê zerrîya ïnan bo, pêlekê pîyazê başî zî nêecibnenê. Gama ke nêro hesabê ïnan, yenê linganê xo kuwenê pêlekan, pêlekân fekûrû qelibnenê û pîyazan pêro deverdanê. Ma meçbur benê reyna ê pîyazan arê kenê û newe ra pêlekan pirr kenê. Wina bi ma xergelê xo kenê û qalanê nêweşan ma rê vanê. Nara gama ke roja dayışê pereyan zî yena, hetanî ke heqê ma danê ma, des qatî ma çiman ra anê. . .

Emser zî ma reyna da piro bi taksî şî erdanê pîyazî. Ma şî kamcîn erd, karkerî pêro sey serranê verênan reyna ma ser o kom bî û gerreyê xo kerdi.

Ma ke erdê çarine ra vejîyê, taksîya ma mîyanê yew rayîrê welinî ra ver bi erdê pancine şîne. Hetanî ke ma resê rayîrê asfaltî, toz û dumanê taksîya ma peyê ma de kay kerdêne. Zereyê taksî de seke adir bivaro, zaf germ bi. Ma ke mezelê Reyhanlî ra texerîyê, nijgêlêke sey hewayê wesarî hetê Binxete ra amîye û pacaya taksî ra debîye zere. Xeyrê na nijgêle ra boyâ ma bîney veradîyê.

Ma senî rayîrê asfaltî ra ro erdê pancine çerixîyê, reyna ê toz û dumanê wele taksîya ma ser o dest bi kaykerdişê xo kerd. Ma ke taksî ra ameyê war, toz û duman pêro tadiya ma ser û ma mîyan de mendê.

Ma ke taksî ra peya bî karkerî hema zî xebitîyênê. Erd hera bi. Înan wet ra dest bi çînayîşê pîyazan kerdibi. Çend rêtê pélekanê sûran dûrî ra eysênê. Karkeran ra nat erd kesk bi. Merdimî zanaynê ke hema karkerî nêkewtê uca.

Vîst roje verê cû, nê karkerî Adana ra ameybî erdê Reyhanliyî. Aşma temmuze bîbî nême. Sey zaf cayan Reyhanlî de zî temmuze û tebaxe de zaf germ bînê. A roje yewrey germ bi. Tîje amebî serê sereyê ma. Asmên ra çend tilpê hewranê sipîyan sey pemeyê Reyhanlî eysênê. Asmêno bîn bi rengêkê keweyê akerdeyî gîriyabi. Ê derûdoran de qandê Homa û pêxamberî darêka qurçîne zî çin bî ke merdim versiya aye de ronişo û xo na tîje ra bipawo. Erdêko rutûrepal bi. Erdanê bînan de qet nêbo çend încîrêrî estbî. Ê extîyar-mextîyaranê ucayî eşkênê na kelekela nêmroje de xo rê versiya înan de ronişê la nê erdî de, merdim geber zî bibiyêne qasê vîncewêke versiyêk çin bî ke merdim uca ronişo.

Her di hevalanê mi xo da versiya taksî. Ez zî ver bi karkeran şîya. Hetanî ke ez resaya înan, yew tewir vaş çaqanê mi wa zeliqîya. Vaşeko zaf bêar bi; kes senî ginayêne ey, sey dirrike kesî wa zeliqîyêne. Sereyê nê vaşî sey derzîne potanê kesî ra şîne war, resêne leşa kesî. To vatêne qey derzîne to ra şina, wina leşa to dejnênenê. Dûrî ra mi vatêne qey na keskî keskîya pîyazî ya. Ti mevajê ke no vaşo zeliqokin o wina kesk eyseno. Xora puşê pîyazî zî bibi huşk, binê nê vaşî de qet nêeysêne.

Erd sey kerra huşk bi. Ê vaşê zeliqokinî ra merdimî nêeskêne linge bierzo. Bi zor û ci qîyam mi xo resna înan. Peyê Mehemedê Huçî de yew

cinî derîyaybî pîyazî dayne arê. Beno ke cinîya ey bî. Kîşa ïnan de zî di hebî kênayanê xamayan tuncî daybî. Mihî xo dereynabi, bi qedum erd kendêne. Di müşagan zî ey ra dima, pîyazê ke bi fekê qedumî vejîyêne serê erdî, daynê arê. Riyê her di kênayan nîeysênê. Bi potan pîstîbî. Her di çimê ïnan tena teber ra bî. Vaşo zeliqokin, mîyane ra cêr qat-qat ïnan wa zeliqîyabi.

Mehemedî senî ke ez dîya, ca de werişt we. Ey zanêne ke ez serre de reyke-di reyî semedê çiyî Dortyol ra kewena rayîr û yena mîyanê erdan de ïnan persena.

Nê serranê peyênan ma wextê karî de şinê cayê karê ïnan, derd û kulê ïnan personê. Verê ke karê ïnan dest pêbikero ma parti de zî ameyne pêser, meseleyanê karî û heqê keda ïnan ser o qalî kerdêne. Ma vatêne:

-Axa û tucarî gonîya şima sipenê. Şima xebitîyêne, ê wenê. È xeyrê şima ra peran kar kenê û şima zî mîyanê erdî de gevizîyêne. Keda şima veng ra şina. Elçiyê şima ïnan ra zî wetêr ê û xora dişmenîya pîle zî nê elçî kenê. Nika ra pey ma heqê şima çimanê ïnan ra vejenê! . . .

Înan ma ra bawer kerdênenê û heme teda, neheqî, zor û zulmê nê karî ma ra vatêne.

Mehemedî zî sey karkeranê bînan ez baş şinasnêne. Ver bi mi ame. Mabênenê ma de qasê hîrê-çar metreyî ca mendbi. Ez senî ewnîyaya ey ra, ez qerifiyaya û cayê xo de bîya sey kerra, menda. Hinî mi nêaftana yewna game ro ver bierzî. Mi va qey yew dêwo canpola, yew pilingo bêters yan zî yew şêro har ho vera mi de vinderte! O merdimo sey qurçinî senî wina bibi! Dinya bî arêyê awe, mi ser a gêrê. Ez mat menda û bêhemdê xo zûq ewnîyaya ey ra.

Sereyê ey pîstebi. Şewqayêk zî sereyê ey ser o bi. Birûyan ra cêr tena zimburê ey teber ra bi. Fekê ey ê akerdî de qîçî beş kerdêne. Lewê ey, seke çirey yew dilopa awe nêdîya, ziwa eysênê. Dorûverê lewanê ey kepuş girewtîbî. Merdimî sîyayıya rîyê ey û erdişa ey cê ra nêvetêne. Goştê rîyê ey bibi tena poste û niştibi esteyanê rîyê ey wa. Belê, verê cû zî zeîf bi la wina nêbi!

Çimê ey, seke yew tifing biteqo û bi mîyonan guleyî tira biperrê; awirê ey, wina sey gulî ro mi ameynê. Nê guleyanê zafan ê awiranê ey ra her yew seke qalê yew derdî bikero, wina manadar bî. Germîya tîje,

têşanîye, vêşanîye, tayîya yewmîya, vaşo zeliqokin, erdo huşk, tedaya elçîyan, bêwayîrî û bêrêxistinî. . . Heme waştîşê ey mîyanê ê awiranê tujan de wanîyaynê.

Qedumo ke pê erd kendêne destê rastî de pît zeft kerdibi. Seke nika pê gala dişmenê xo bikero, winî tepîştibi. Destê çepî de, yew qevda pîyazî estebî. Bi ê awiranê sey guleyanê tifingî, ge ewnîya mi ra ge ewnîya erdî ra û ge ewnîya pîyazê destê xo ra. Seke ramojno ma heme însananê dinya û ma ser de biqîrro vajo “Qirrika şima ra senî şino war!”

Demêko derg û dila awirê ma her dîyine yewbînan ra nêvisîyê. Ne ey ê lewê ziwayî yê bi kepuş akerdî û vateyêk va ne zî mi cesaret kerd ke ez vajor bibî. Ne ey va “ti bi xêr ameyî” ne zî mi ey ra xatir waşt.

Ez peyser fetiliyaya û ver bi taksî şîya.

21.07.2001

XEBATA GRÛBA VATEYÎ SER O

Na hûmara Vateyî de şima yew nuşteyê Lerzan Jandîlî wanenî. Lerzan nê nuşteyî de, tayê çekuyanê kombiyayışanê Grûba Xebate ya Vateyî ser o vindeno. Zaf kesî estê ke bi qiseykerdiş xebata ma rexne (krîtîk) kenî labelê rexneyanê xo nênuşenî. Îhtiyaciya ma bi rexneyan esta, bi taybetî zî rexneyanê nuşteyan. Seke şima vînenî Lerzanî fikrê xo nuştî. Ez bi xo rexneyanê ey rast nêvîna zî ez qîymet dana nê karî.

Nê meseleyan ser o vindertiş, fikrê xo nuştîş bêguman lazim o labelê ci heyf ke çiyê ke bi nameyê rastkerdişî yenî nuştîş tim rast nîyî. Merdi-mo ke vano ez xeletîyan (şaşîyan) rast kena, tim wina nêkeno; rey-rey bi nameyê rastkerdişê xeletîyan, xeletîyanê hîna girdan zî keno.

Nê nuşteyî de, ez wazena fikranê nê nuşteyê Lerzanî ser o çend çekuyan vaja. Gelo çiyê ke nuşteyê ey de nusîyayı çiqas rast û maqul î?

Nuşteyî ra fam beno ke Lerzanî xo betilnayo (qefilnayo), hem fikrê xo nuştî hem zî çend çimeyan (kaynaklar) ra tayê malumat girewto û ma rê nusto. Ci heyf ke çimeyanê ke ïnan ra ïstîfade kerdo, nênuştê. Şima mi ra bipersî, merdim nuşteyanê winasîyan (inasarênan) de çimeyanê xo binuso hîna hol beno. Eke çime binusîyo wendox nuşteyî ra hîna zaf ïstîfade keno. Mavajî derheqê japonkî de yan zî ziwanê Avesta de malumat kam çime ra gîriyayo? Wexto ke neql bîyo çend rast neql bîyo? Tayê wendoxî wazenî nê çîyan bizanî.

Mavajî mi wina zanaynî ke çekuya “tayfun”î (taifun, typhoon) ziwanê

MALMÎSANIJ

çînkî ra dekewta ziwananê bînan⁽¹⁾, Lerzanî nuşto ke japonkî ra. Ez sey wendoxî meraq kena, çime? Yan zî ey çend çekuyê kirmancî (zazakî) û muqabilê ïnan de çekuyê avestakî (ziwanê Avesta) nuştî labelê goreyê zanayışê mi nînan ra tayê xelet (şaş) nuştî. Nimûneyî:

<u>nuştîşê Lerzanî</u>	<u>nuştîşê mi (goreyê telafuzî)</u> ⁽²⁾
<i>kirmancî</i> <i>ziwanê Avesta de</i>	<i>ziwanê Avesta de</i>
goş gaoş	geoşe
vewre vafra	vefre
name nâman	namen
çim çâşman	çeşmen
game gâma	gamen
duşmen/dişmen ... duşme	duşmeinyu
adir atar	aterş, ater
roşna roşn	reoxşne

Hetê ra zî eke merdim çimeyan nêuso, neheqî bi wayîrê çimeyî bena. Mavajî ke mîrik yan zî cinîke japonkî ser o yan zî Avesta ser o xebitîyayê, çimê xo vetê, ez zî roşena xebata ïnan ra neql kena labelê çimeyan nêusena. Gelo na neheqî nîya?

Tena na zî nîya; eke ez çimeyan binusa, beno ke sewbîna wendoxê ke nê çimeyan ra xeberdar nîyî zî nê çimeyan ra îstîfade bikî.

Lerzan nuşteyê xo de qalê karê Grûba Xebate ya Vateyî keno û vano:

“Labelê wuncîya kî nê karî de têmîyanîye, bêquralîye û her çî ra ver şaşiyî estê. Angorê bawarîya mi şaşîya tewr girse, û mi na bawarîya xo, fîkrê xo kombîyayışan de zaf rîyan ardo re ziwan, a wa, ke naca yanê na grupe – sey grup û kesanê bînan - nê karan de xo rê ziwanê Tirkkî binge gêna û bi nayê kî xeta û şaşiyê ke Tirkkî de estê, kena ziwanê ma.”

Seba ke xeletî nêbî çî destê ma ra yeno ma texsîr nêkenî, labelê goreyê fîkrê mi reyna zî karê ma de xeletî benî. Gama ke yew grûbe karêkê winasî biko, bê xeletî nêbena. Bê xeletî nêbena, labelê ez bawer nêkena ke sey vatişê Lerzanî karê grûba ma de “têmîyanîye, bêquralîye” bîya û

1. Wessén, Elias, Våra ord, 1988

2. Henrik, Samuel Nyberg, A Manual of Pahlavi, 1974

grûbe “nê karan de xo rê ziwanê Tirkkî binge” girewto. Rast a ke ma ganî ziwanê tirkî yan zî yewna ziwanî xo rê binge nêgîrî. No fikr tena fikrê Lerzanî nîyo, mi bi xo zî sewbîna embazan zî zaf rey wina vato. Hem zî Lerzanî ra ver û zafêr. Vatisê naye asan o. Çi heyf ke vatis bes nîyo. Helkerdişê nê problemanê kirmancî sey vatisî asan nîyo.

Eşkera ya ke hem şarê ma hem zî wendeyê ma binê tesîrê ziwanê tirkî de mendî. Tayê ziwananê xerîban ê bînan ra û tirkî ra zaf çekuyî dekewtî kirmancî mîyan. Bi yew-di kombiyayışan yan zî çend aşman û serrar, ziwanravetiş û pakkerdişê nê çekuyan asan nîyo.

Lerzan nuşteyê xo de tirkîbî yayışê tayê çekuyan ser o vinderto labelê ci heyf ke seba zafaneyê nê çekuyan pêşniyaz (teklîf) û alternatifê xo nênuştî. Mavajî ke behsê “gazocaxî” keno labelê nêvano ke merdim kirmancî de “gazocaxî” ra vajo ci/se?

Nika ma bêrî nimûneyanê Lerzanî ser.

1-ahîze

Herçiqas ke Lerzan vano “çekuya ‘ahizeye’, ‘ahiz’ ra êna û ‘ahiz’ çekuyêde Erebkî ya” zî “ahize” ya tirkî “ahiz” ra nîna, “exz”ê erebkî ra yena.

Lerzan perseno: “*Ma ganî ma na çekuye Tirkkî ra dên bikeme?*”

Grûba ma na çekuye deyn nêkerda, ma ra ver deyn bîya, şarê ma tirkî ra deyn kerda. Labelê ma herinda na çekuya newîye nêviraşa, ma sey xo verdaya. Eke qusurê ma bibo no yo!

Ma ecele nêkerd û tayê çekuyê ke ziwananê xerîban ra ameyê, sey vatisê şarê xo verday. Eke ma heme çekuyan leza-lez newe ra virazî, famkerdişê ziwanî de problemî vejîyênî. No kar ganî verra-verra, yanî bêecele bibo.

2-dolaba qesayî/dolaba cemedî

Lerzanî vato: “*Çekuya dolabê qesayî, yan kî dolabê cemedî çekuya Tirkkî ‘buzdolabi’ ra ama tercume kerdene. Labelê no tercume ne mantiqî yo û ne kî rast o. Buz dolabî werî buz nêkeno, o dolab werî keno honik, keno serdin, na rast a. Labelê o dolab bi xo werî yan kî ma vajîme awe cemed nêkeno. Nika bipersîme çira dolabê qesayî? Kanê qesa kotî ro? Dolabê qesayî çîno? Bêguman esto, labelê no buzadolabîyo, ke vajîno, o*

nîyo. Eke ma ‘buzdolabi’ ra vat dolabê qeşayî, ma o taw ma dolabo ke tede wer cemed, qeşa gêno ra vanîme çi?”

Tîya de Lerzan behsê mentiqî keno labelê semantîk de rayîrê mentiqî tena yew nîyo. No xusus de mentiqo qetî, qaydeyo mutleq çin o. Mentiqê ziwanî de rayîrê tewir-tewirî estê. Eke ez nimûneyêk bida; tayê cixara ancenî, tayê şimenî, tayê du/duman vejenî. “To smoke”ê îngilizkî “smoke” (du/duman) ra, “fumer”yê franskî “fumée” (du/duman) ra yenî. Nînan ra her yew wayîrê yew mentiqê ciyyayî yo.

Fariskî de “dolaba qeşayî” ra vanî “yexçal”. “Yex” manaya “qeşa”/“cemed”î de yo (bi tirkî “buz”). Erebkî de “dolaba qeşayî” ra vanî “sellace”. Na çekuye “selc” ra viraziyaya û “selc”a erebkî, manaya “vewre”ya kirmancıkî de ya.

Seke aseno, “dolaba qeşayî”ya farisan de zî “qeşa” esto! Yê ereban de qeşa çin bo zî “vewre” esta!

Lazim o ez naye zî vaja, ez bi xo iddiâ nêkena ke çekuyê ke ma viraştî yan zî tadayî (çarnayı) mukemel i. Eke alternatifê hîna maqlû estbîy ez ïnan tercîh kena.

3-makînaya kincşutişî/makînaya cilşutişî

Verê ke ez fîkrê xo binusa ez nuşteyê Lerzanî ra paragrafêk neql kena:

“Çekuya ‘çamaşır makinesi’ kerda makînaya kincşutişî, makînaya cilşutişî. Ma qeyî no makîne puçan nêşuno? Rîyê cilan nêşuno? No makîne her çi şuno, to çi eşt ci ey şuno. Çira nameyê ey teyna makînaya kincşutişî bo? Bê naye kî eke ma çekuya makineyi makî girewte yanê makîna girewte, ganî izafeya na çekuye kî estbo. Çekuyê makîyê ke bi ‘a’ye qedînê bê izafe yê?”

Rast a, na makîna puçan û sewbîna çîyan zî şuwena. Labelê reyna zî eke nameyo hîna munasib çin bo, merdim şeno (besekeno) vajo “makînaya kincşutişî” yan zî “makînaya cilşutişî”. Fariskî de naye ra vanî “maşînê lêbaşsûyî” û seke asena tîya de “maşîn”: makîna, “lêbas”: kinc/cile, “şû”/“şûy”: şutîş o.

Mavajî kitabxane de tena kitabî ney, rojname, kovare, band (kaset), CD, DVD ûsn estê labelê nameyê xo kitabxane yo. Yanî na çekuye nê çîyan ra tena “kitab” binge girewto. Tayê ziwanan de kitabxaneyî ra

vanî “bibliotek”/“bibliothek” û na çekuye zî “biblion” (kitab) ê yunankî ra yena.

Çekuyê makîyê ke bi “a” qediyênî bê izafe nîyî. Xora seba ke bê izafe nîyî ma zî vato “makînaya kincşutişî”.

4-geziyo elektrîkin

Lerzanî no name zî munasib nêdîyo. Wina vano: “Çekuya Tirkkî ‘elektrik süpürgesi’ kerdo geziyo elektrîkin. Her çî ra ver ganî merdim bizano gez, gezo çik o? Gez yan kî gezo yew vaş o. È vaşî kenê huş yewbînî ra girê danê û kenê gezik û bi nê gezikî kî kê kenê temîz, pak. Nayê ra kî vanê ‘gez kerdene, gez pira / tira fiştene, gez re ci eştene, bi gez derutene ûêb’.

Ez bi xo sey çekuya ‘buzdolabi’ de mantiqê hevalanê ke nê tercumeyî viraşte de zahmetîye ancena. Ma ci taw de bîyo, ke gezikê xo ra elektrîk girê do? No makînewo ke şima vanê kê néruno de, nêfîno ta. Na makîne tozo ke esto sipeno we. Almankî de vanê ‘Staubsauger’. ‘Staub’ toz o, ‘Sauger’ litox / lîtox o. Labelê Almankî de ‘saugen’ manaya wesipitene kî dana. Nika ma de yew demçekuyêde (fiil) taybetîya xosere esta, şima bi na çekuye tercume nêvirazenîme, hurêndîya naye de şâşîya Tirkan çeku bi çekuye gênê. Sebeb çik o? Bi ci heqe?’

Bêguman embazê ke yenî kombîyişan zanî gezî (tirkî de “süpürge”) ci yo. Ma ferhengê xo de, formê yew mintiqa ney, yê mintiqayanê bînan zî nuştî: gezi, geji, gez, gezik. Rast a, eslê xo de no yew vaş o, seba ke nê vaşî ra virazîyêno no name girewto. Labelê dima “gezî” êdî (hinî) tena manaya geziyê vaşraviraşteyî de ney, manaya umumî ya “süpürge”yi de vajîyêno. Seba ke hîna weş bêro famkerdene ez naye bîyara vîrê wendoxan ke ewro geziyê ke plastîk ra virazîyênî zî estê. Labelê nameyê nînan zî gezî yo. Eke plastîk ra gezi bibo, çira geziyo elektrîkin nêbo? Seke yeno zanayış fariskî û ziwanê ma kurdkî nêzdiyê yewbînan î. Fariskî de geziyî ra vanî “carûb”/“carû”. Na çekuye “ca” û “rûb” ra virazîyaya (rûbîden: kirmancî de rutene, ritene, derutene). Çiyêdo balkêş o ke kirmancî de zî na çekuye bi formê “carut”î (carit, carût) esta labelê manaya “faraş” û “ateş küreğî”yê tirkî de ya.

Ma reyna bêrî “carûb”/“carû”yê fariskî ser. Farisan zî “elektrik süpürgesi” ra vato “carûberqî”/“carûyê berqî”, yanî “geziyo elektrîkin”.

Seke aseno, herçiqas ke Lerzan vano “nêruno de, nêfino ta” zî farisan seba na haceta elektrîkine çekuya “carûb”/“carû”yî şuxulnaya, karê (fîlê) “rûbîden”î (rutene) munasib dîyo û bi vatisê Lerzanî carûb/carûyê xo ra “elektrîk girê do”.

Bingeyê her çekuye esto. Çekuye virazîyêna, merdimî aye gurenêni labelê manaya aye tim zey verêne nêmanena, serran û seserran dima yewna mana gêna. Wina bena ke ge-ge êdî manaya aye ya verêne vindî bena yan zî nîna vîrê kesî. Senî ke “gezî” verê vaş ra bi la ewro êdî şert nîyo ke vaş ra bibo, sewbîna zaf çekuyan wextî mîyan de wina manaya xo vurînaya. Seba ke xeletîya mentiqê Lerzanî hîna weş bêro famkerdiş ez çendna nimûneyan nusena:

Çekuya “sandale” a franskî (îngilizkî de “sandal”, tirkî de “sandal”) yunankî ra yena. Yunankîya kane de, solanê darênan ra vatinî “sandalon”. Labelê “sandal”/“sandalet”î ewro dar ra yan zî texte ra nêvirazîyêni, cerm yan zî plastîk ra virazîyêni; reyna zî ïnan ra vanî “sandal” labelê kes nêvano “Her çî ra ver ganî merdim bizano sandalon çik o?”

Eslê çekuya “porteqale” (tirkî de “portakal”) Portogallo/Portugal o. Portogallo/Portugal zî nameyê welatêk o (tirkî de “Portekiz”). Kîrmancî de formê cîya-cîyayê çekuya “porteqale” estê: pirtaqale, pirteqal, pirteqali, pirtqal, pirtqal, pûrteqali, firtiqali, fitqali.

Etîmolojî de nimûneyê winasi zaf î. Ez hîna derg nêkena.

Ma bêrî meseleyê “toz”î ser. Belê, “elektrik süpürgesi” tozî sipeno. Labelê eke ma bi mentiqê Lerzanî vajî, senî ke “makînaya kincşutîşî” tena kincan nêşuwena, na hacete zî tena tozî nêşipena, qîş û qale û sewbîna çî-miyê hurdiyî (kaxite, asinê hurdiyî, camê hurdiyî) zî sipena; nê almanan “bi çî heqe” bi nameyê tozî (Staub) çekuya “Staubsauger”î viraşa? Cewabe na perse asan o: Çunkî hîna zaf seba sипitena tozî êna şuxulnayene.

Yewna çîyî bala mi ante, Lerzanî karî (fîlli) ra vato “demçekuye”. Goreyê fîkrê mi, herinda “fiil”ê tirkî de çekuya “kar”î hîna munasib a, çekuya “demçekuye” munasib nîya. Kar (fîl) de tim dem (zeman) çin o. Mavajî mesder de dem çin o. Sey kerdene, berdene, werdene ûêb. Çekuyê demî yê sey vizêr, ewro, nika, meşte, par û ûêb kar nîyî, zerf û name yî.

5-gazocaxî

Lerzanî nuşto: “Çekuya ‘gaz ocağı’ sey ‘gazocaxî’ ama tercume kerdene. *Sey mîsalî Almanî na çekuye ra vanê ‘gaskocher, petroleumkocher’.* Gas yan kî petroleum sey Kirmancî gaz o. ‘Kocher’ êno mana keso ke, çîyo ke pojeno yî. Yanê No çî werî çîmîyanê bînan bi qazaxî pojeno. Ocaxe, adirca, adirgan nîyo!”

Herçiqas ke Lerzanî vato “tercume kerda” zî ma na çekuye tercume nêkerda, şarî mîyan de senî vajîyêna ma wina nuşta. Seba ke ma nika muqabilê aye de çekuyêka munasibe tesbît nêkerda, ma wina sey xo verdaya.

Eşkere ya ke na çekuye bi formê tirkî ya. “Ocak” zî, goreyê zanayışê mi çekuyêka bi tirkî ya. Labelê “ocak”, eslê xo de manaya adirgan/adircayî de bibo zî ewro seba tayê çekuyanê sey “gazocağı” filan yena gurenayene. Yanî cayo ke çekuya “ocak”î bibo êdî şert nîyo ke “adirca” bibo. Na çekuye kurdî de zî yena gurenayene (ocaxe/ûcaxi/wecaxe) û zemanî mîyan de sewbîna manayî girewtî. Mavajî gama ke merdim vajo “ocaxê/wecaxê ey kor o”, nîna a mana ke çimê adirganê ey nêvînenî. Na cumle yena manaya “lajê ey çin o”yî.

Erebkî û fariskîya “gazocağı” zî balkêş a. Fariskî de naye ra vanî “prîmûs”, erebkî de vanî “premiz”. Goreyê zanayışê mi “primus” eslê xo de yew markaya “gazocağı” ya, farisan û ereban na marka kerda nameyê “gazocağı”.

Reyna “gazocağı” ra, erebê Îraqî û kurdê Kurdistana Başûrî vanî “cermen” zî. Na çekuye bi xo “Germany”ra yena. Seba ke malê Almanya bîya, nameyê “cermen”î dayo aye.

6-ocaxa elektrîkine

Lerzan vano: “Çekuya “elektrik ocağı” kî bi eynî mantiqî ama viraştene.”

Seba ke ez cor ra çekuya “ocaxe” ser o vinderta, ez tîya tekrar nêkena. Tena ez ana vîrê wendoxan ke fariskî de “el feneri”ya tirkî ra vanî “çeraxê destî” yan zî “çeraxê qovve” û “elektrik lambası”ya tirkî ra zî vanî “çeraxberq” (tîya de “berq” elektrîk o). Manaya “çerax”a fariskî, bi

kirmanckî “çila” ya. Eslê xo de “çerax”/“çila” zaf rey bi fitîl a û bê elektrîk a labelê farisî vanî “çeraxberq”. Yanî mentiq tena yew nîyo.

7-makînaya porziwakerdişî/makinaya gjikziwakerdişî

Verê ez nuşteyê Lerzanî ra çend cumleyan neql kena: “Çekuya ‘saç kurutma makinası’ çeku bi çekuye amo tercume kerdene makînaya porziwakerdişî, makinaya gjikziwakerdişî. Gelê hevalan ez nêzana şima bawar ê, ke no yew makîne wo? Yan kî şima makîna bîyena nê hacêtî ra bawar ê? Çira her çîyo ke bi elektrîk / ceryan xebetîno otomatîk beno makîne / makîna?

Raşt a, no çî porî, gjikî keno zuya, labelê no yew makîne nîyo. Almankî de na ‘makîna’ ra vanê ‘Haartrockner’ yanê çîyo ke porî keno zuya, porzuyakerdox.”

Çekuya “makîna” yunankîya kane ra, çekuya “mêkhanê” ra yena. Manaya “mêkhanê” bi xo “hacete” (bi tirkî “alet, araç”) a (3).

Fariskî de “saç kurutma makinası” ra vanî “soşvar” ke a zî çekuyêka franskî “séchoir” ra yena (séchoir à cheveux).

8-atlet

Lerzan vano: “Çekuya ‘atlete’ sey atlet ama girewtene, ti vana qey Kirmanckî de hetanî nika pirên çînê bîyo.”

Bêguman kirmanckî de pirên rewna esto labelê ferqê “atlet” û pirênî esto, aye ra ma “atlet”î ra nêvato pirên.

Ez nimûneyêk vaja. Gama ke ma biwazî cumleya tirkî ya cêrêne tercume bikî, gelo ma sey vatişê Lerzanî bikî û “atlet”î ra vajî “pirên” beno?

“Yüz yıl önce köylerimizde **atlet** giyen kimse yoktu.” (Se serre ra ver dewanê ma de kesî **pirên** pira nêgirewtinî (xo ra nêdaynî).” Sayeyê pêşnîyaza Lerzanî de no tercumeyê ma xelet bi. Çunke se serre ra ver dewanê ma de pirên estbi, labelê atlet çin bi; kesî atlet pira nêgirewtinî labelê zaf kesan pirên pira girewtinî.

3. Nişanyan, Sevan, Sözlerin Soyağacı

9-şampuan

Lerzan vano: “Çekuya ‘shampuan’î sey şampuan ama girewtene. Labelê na çekuye Îngilizkî ‘shampoo’, Almankî kî ‘schampoo’ ya. Kanê ma vatêne eke di herfê vengênî bêrê têlewe, yew herfa nêmvenge kuna mîyanê nînan. Sey maa mi, maya mi; pîê mi pîyê. Ma nika no şamp-u-an kotî ra vejiya.”

Lerzan rast vano, çekuyanê kirmancık de di herfê venginî kêmî yenî têhet labelê mîyanê çekuyanê ke ziwananê xerîban ra yenî de tayê çekuyê winasî estê. Şampuan zî nê çekuyan ra yew o û no formê na çekuye telafuzê franskî ra (shampooing) ameyo girewtene. Ferhengê Grûba Xebate ya Vateyî ra, çend çekuyê bînî yê ke eslê înan ziwananê xerîban ra ameyo û tede di herfê venginî ameyê têhet nê yî: guatr, jaguar, Guatemala, Managua, Nîkaragua.

10-cîlet

Goreyê Lerzanî “Nê tercumeyan de çekuya tewr balkeşe çekuya ‘Jilet’î ya. Jilet nameyê yew firma wo. Labelê çîyo ke naca fikirîno, na firma nîya. Çîyo ke naca fikirîno, yan kî vajîno kardîya rîterden a, kardîya herdişeterden a.”

Lerzan vajo “tercume” zî ma çekuya “cîlet”î tercume nêkerda û sey vatişê şarî verdaya.

Rast a, no name nameyê “King Camp Gillette”î ra yeno. Ziwananê bînan de zî çekuyê winasî yê ke nameyanê taybetîyan ra yenî, estê. Mi cor ra qismê behsê “gazocağı” de çend çekuyî nuştibîy. Ez tîya çendna nimûneyan nusena: Îngilizkî de sandwich, magnet, lesbian û dollar (tirkî de sandviç, mîknatîs, lezbiyen, dolar) (4).

4. Seba tayê çekuyanê nê nuşteyî, mi çimeyanê corênan ra û nê çimeyan ra istîfade kerd:

Grûba Xebate ya Vateyî, Ferhengê Tirkî-Kirmançkî (Zazakî)/Kirmançkî (Zazakî)-Tirkî, 2004

Grûba Xebate ya Vateyî, Rastnuştişê Kirmançkî (Zazakî), 2005

Lazard, Gilbert, Ferhengê Farsî-Feranse, 1370

Dilbilim Terimleri Sözlüğü, TDK, 1980

Malmisanj, Ferhengê Dîmîlki-Tirkî, 1987

SERGOVENDÎ

Newzat GEDÎK

Sergovendî govende
Pêşkîra destî ez bî
Sey pirojine destê to de bêrî-şorî.

Kênan ke ereq da
Bi mi pak kerê ereqê sêneyê xo
Paleyî pê ereqê çareyê xo

Sergovendî govende
Ma bide xatirê Heqî, êdî vinde

Xwezî bi canê to
Çin ê derd û kulê to
Bê xem, bê keder kay kena
Ez muye bi myua canê to.

Mz-Kostheim, 13.08.2000

NÊWEŞÊ BEŞNA WEŞE

H. GIRAN

Ez nêweş a! Yew deyîra ma de vatinî:
“Day ti zana, ti zana
Dayey ti zana, ti zana
Day ti zana, ti zana
Dayey ti zana, Durdana.

Keko Feysel nêweş o
Nêweşê beşna weş o
Day ti zana, ti zana
Dayey ti zana, Durdana.”

Ez zî nêweş o. Kovarê ma ke vejîyî ez bena weş. Xebata kulturê ma ke aver şêro ez bena weş. Ziwanê ma keyan, kuçan, dewan û şaristanan de bêro qalîkerdiş ez bena weş. Deyîrî, estanekî û hîkayeyê ma bêrî vatiş, erf û edetê ma yê başî vîndî nêbî ez bena weş. Malim, avûkat, muhendîs, doktor û wendeyê ma kovar û kitabanê kurdîyan bierînî û biwanî, ziwanê xo bisuxulnî, pê binusî ez bena weş.

Însanî ke dinya xo bedilnay, ey ra pey ci maneno? Eserê ey? Lazim o ke ma bi ziwanê xo eseran gedeyanê xo rê verdî. Qalan, vateyan, meselan û hîkayanê folklorîkan ê şarê xo arê bikî, binusî, neşr bikî ke wa vîndî nêbî nêşêrî.

Mesela serra parî (2006) çend kitabê kirmancî (zazakî) neşr bîy? Qey hende tay? Eke eserê ma çin bîy, nameyê ma na dinya ra wedarîyêno. Gelo ma wazenî ke nameyê ma na dinya ra wedarîyo? Eke ney, tena bi vatişê “ney” sey ma nêbena. Xebate lazim a. Firêze lazim o! Ma xo ra bipersî, firêzeyê ma esto?

Vate _____

Merdimo ke asîmîle bi, beno merdimo nêmçet û kompleksin. Ez inahawa zana, inahawa vana.

Ez nêweş a. Ez ko (do) biba weş labelê na seserra vîst û yewine de ez nêzana ez key bena weş.

Dîyarbekir, 07.01.2007

MÎRAS

W. K. MERDIMÎN

Bê xaye û bê mana
Çi şimit û werd
Ha lola rûnine, ha nano veng
Ha pê xaşîye û galeyî kirişt,
Ha pê wirdêş û çeng
Ha sêm, ha zerd
To se kerd
û xo reyde ci berd
Sewbîna heme çî bêqîymet o.
Belê!
Se serre verê cû ma çâ bî?
Se serre cuwa pê ma hey çâ?
Seke estaneke bo
Cayek bîyo, cayek çin bîyo.
Herçend
Ma mîyînî xo kuwa
Linge şa erd ro
Ti vanî qey
Heta peynî
Derga-derg
Pê keyf û şayî ma ko biciwîyî
biramo na govende
bêmerg.
La,
Peynîya peyêne de
Zerrîya safî ra, pê qelbo selîm*

*“A roje de faydeyê mal û ewladî çewî rê çin o. Labelê kamo ke pê qelbê selîmî bêro Homayî het, o xelisîyaye yo.” (Qur'an, Sureyê Şuara, 26/88-89)

Vate

Kamî xo ra ver ci şawit
û xo dima ci verda
Zad û zewada,
Roşn û çila
O tede şino uqba
O beno vila.

Hezîrana 2006

HEZO Û HES⁽¹⁾

Arêkerdox: Recep DILDAR

Hezo, yew keyneka zaf rindi bena. Eslê ca Gêl ra Mehlada Cêrî ra yo. Hezo rojê şona êzimî. Êzimanê xo arê kena, şalaga xo beste-na; wexto ki şalagi wegîro, yew heşo nêrî peyê ca di vejîyeno. Hezo gêno, beno qulda xo. Pî û birayê Hezoy, maya ca, hetanî şan rayirê ca pawenî. Şan beno Hezo nîna. Ci ki Gêl esto, cilay panano ew (û) ko di, daristan di, Hezoy geyrenî. Hezoy ra yew xeber nêgênî.

Serre û serrî vêrenî. Hezo ay serran mîyan di heşî rê ceniyê kena, yew gedey cîn (inan) zî beno. Heş kura di yew fêkîyo rind esto, kura di hingimêno weş esto, şono Hezoy rê ano. Hezoy ra zaf hes keno ew (û) tim zî ca (aye) paweno, bêwayir nêverdeno. Tersê heşî o yo ki Hezo biremo, şêro kêt pêrdê xo. Wexto ki gede beno, Heş wano⁽²⁾ ki Hezo hinî nêremena, gedey xo ca nêverdena. Heş asan-asan, bêxem şono geyreno.

Hezo rojê hewnêna ki Heş dûrî kewt, hema gedey xo ca verdena, ew bi lez û bez şona key pêrdê xo. Ma û pîy Hezoy zaf keyf kenî.

Hezoy, ci serî ser de amoy se, pêro wato. Temamê Gêlî şaş mendo. Şan bîyo, Heş ameyo qulda xo, dîyo ki gede bermenô, Hezoy çin a. Zanayo ki Hezo remaya. Gede giroto ameyo vera Gêlî, Qoqê Pilî ser o veyn dayo, wato: “Hezo! Çêle bermenô, çicik wazeno.”

Heta nêmeydê şew veyn dano, hewnêno ki Hezo nêewtona şêro gedî bigîro. Heş gedî yew kerra ser o roneno û şono. Hezoy û çend hebî merdimê bînî dar û çiwayan gênî, şonî gedî anî. Heş dûrî ra cîn ra hewnêno; inî gedî anî, Heş şono.

1. Mi na sanike payîzê 2006î de, Diyarbekir de, fekê Barış Akolî ra arê kerda. Ey zî fekê pîyê xo ra eşnawita. Barış Akol zereyê Gêlî ra û 52 serre bi.

2. wano: vano.

Gêlijî “vatis” ra vanî “watis”.

Her şan di, badê mexrebî, vera Gêlî di yew veng yeno, wano:

“Hezo! Çele bermenô, çicik wazeno.”

Çunkî ay serrê ki Hezoy de (ey) rî ceniyê kerda, Heş inî qalan vêşêr qalê bonder nêbîyo. Çend serrî ino hawa şîyo, ti (ci) ra pey Heş nîyamo, nêveyndayo.

Hezo, zanayo ki Heş merdo. Hezoy zî ronişa bermaya.

KURDÎSTANO

Ercan SARIÇİÇEK

Çend hezar serrî yo, hey ez Kurdîstan
Bêwayir û bêkes, oy ez bêşan a
Mi ra nan tirenê, ez bi xo vêşan a
Awa mi tirenê, ez bi xo têşan a

Çimê dizdan tim pel-portê mi de
Aja mi dîne de, kok yo mi de
Derdê mi giran ê, hezar derdî mi de
Yewbîyene nêmenda, ortê gelê mi de

Gelê mi pey de mend, bî maşa şarî
Bî şîmşêrê şarî, balte ra dimê darî
Amê rijnayene dew û bajarî
Kermê mi der o, birayo gorî

Ti rameke Ercan, nê defterê mi
Bi hezaran qir kerdî, kerdibî wela mi
Wa biwurzê ra, vînd ï şehîdê erdê mi
Bêrê ziwan vajê, çi ame bêçare serê mi.

QUMANDAR

Serdar ROŞAN

Reya ewili bi cîpa eskerî ame û verê qereqolî de peya bi. Banê qereqolî geraxê dewe de banêko yew qat bi. Di eslê xo de ey waştene cîpa xo ya eskerî perrê dewe de bido vindartîş û mîyanê dewe de pîyase bikero ke temamê dewijan beşn û bala ey, şiyayîşê ey, bi kincanê ey ê eskerî û bi rutbeyê qumandarî ey bivînê. Waştene di roja ewili de xofêke bierzo zereyê ïnan... .

Di serra şestî û newî de mektebo eskerî qedêna; no cayê ey o ewilîn bi ke dest bi kar kerdêne. Zerrîya ey germinate, bi waştîş û kelecan bî. Ko bi şewq û sereberzî xizmet bikerdêne. “Şaristanîya Berze” ya ke di mektebê eskerî de musabi, ko dorûverê xo de, dewan de biriştayne, ko sey çilayêke di tarîyê newal û koyan de şewq bidayne.

Wexto ke berê hewşê qereqolî ro kewt zere, onbaşiyêke û des eskerî kewtibî rêze û hêvîya ey bî. Dimayê selam û teqdîmanê eskerî, derbasê binê çardaxe bi ku di hewş de bî. Ver bi şan bi, dewijî hema karê xo yê rojane ra nîyameybî keye. Aye ra, Qumandarî zereyê xo de meraq kerdibi ke cirê çimê ey nêkewtibi dewijan ra. Hema vaje serê rayîrê xo de kes nêdîbi, tenê çend tutî dîbî. Xo ra wexto ke tutan eskerî dîne, xo dayne kîste; xo peyê daran, sîyan û dêsan de nimnayêne û ewnîyayêne eskeran ra.

Badê çend rojan êdî hemîne zanayne ke qumandarêko newe ameyo. Dewe û dewanê derûdorî ra, êyê ke ameyne qereqol de çay şimitêne, amey xeyrameyiş da Qumandarî û çaya xo şimite, xo da naskerdiş û şî. Ey bi xo zî heme rapor û dosyayê derheqê dewe û dewanê derûdorî de wendî. Êdî zanayne ke kam yeno qereqol de çaya ïnan şimeno!

Nê çend rojî bî ke Filo û dezayê ey, di dewêka serê sînorî de, hêviya malê xo bî. Roja îneyî xebere amî, vat “malê şima emşo teslîm kenê û lazim o şima eynî şewe de sînor derbas bikerê, şérê”. Fil û Mûsa bi ardimê rêberan, esparê estoranê xo bî û bi bergîrêko Barkerde sînor ra derbasê hetê zereyî bî. Na reya çarîne ya Mûsayî la reya ewilîne ya Filî bî ke karê qaçaxî kerdêne. Filî hinî pereyî deyn kerdîbî hinî zî bi rotişê çend bizan û mêtinan kewtîbî ey dest.

Nê di hefteyî bî ke bi roje dewanê nasan û şikeftan de mendêne û bi şewe zî ver bi dewa xo şîne. Semedo ke veng simanê estoran ra nêro, ïnan kulav antibî serê simê estoran. Nika ameybî nêzdîyê dewe. Tena rayîrê çend saetan mendbi ke biresê dewa xo.

Fil zewicnaye û babîyê di tutan bi, tutê ey hema qij bî; semedê debara keyeyî, o mecbûr bi ke nanê çar merdiman peyda bikero. Cinîya Filî zanayne qaçaxî zehmet a, zaf merdimî amey kişîş û girewtîş yan zî birîndar bîyê; aye nêwaştene mîrdeyê aye şêro qaçaxî, la Filî reyêke qerar dabi ke şêro. Filî waştene bi karê qaçaxî hinî peran bido pêser û dima cû xo rê erdêke bigîro... Cinîya xo ra vatêne: “Sey şarî parçeyêke erdê ma zî bibo, qey xirab o?” Şewa ke Fil ka serê sibayî şêro, mîyanê cayan de aye rê lavayî kerdêne, waştene verê şiyayîşê xo zerrîya aye weş bikero; ey soz da aye, vat “Wexto ke ez agêrî ez ko to rê pazênêko erjaye bigîrî”. Cinîya ey hesirê xo bi goşeyê lihêfi kerdî ziwa û xo da nêzdîyê Filî... .

-Qumandarê min, min xebere girewta ke siba ko hin qaçaxçî di Newala Kûre ro derbas bibê. Zaf mimkin o ke barê ïnan çîko erjaye bo; Mecî bi tirkî vatêne.

Qumandarî keyfan ver nêeskayêne cay xo de vindero, fek ey ro bes bîne, binê zimbêlan ra huyayne.

Eskerêkê nobedarî Qumandar û mêmânê ey rê çay arde. Qumandarî mêmânî ra vat: “Zaf baş o, wa tim çimê to wina akerde bê. Ez nê ardimê to nêkena xo vîr a. Aferim to rê.”

Ereyê şewe Mecî xatir Qumandarî ra waşt û da serê rayîrê dewa xo. Qumandarî û hewt eskeranê bînan roja bîne verê xo şâ a newala ke

Mecî salûx dabî. Amey di newale de cay xo girewt, kewtî kozikan û hêvîya qaçaxçîyan vindertî. Ereyê şewe çend qeretûnî vejîyay; hinî zerrîya esker û Qumandarê ïnan leze dayne piro. Wexto ke qeretûnî amey nêzdîyê ïnan, verê işaretê Qumandarî, semedê rehetkerdişê linga xo ya çeve -ke tevezîyabî- yew eskerî linga xo derg kerde. Bi lingderkerdişê ey ra sîyêke verê linga ey ra gêr bî. Veng şî Fil û Mûsayî, ê kewtî mîyanê tevdîrê xo; bi vengê “teslîm bibê, dorûverê şima ameyo girewtis!” i tifingî ïnan ra nîyay; estorê ïnan veceneqîyay. Fil û Mûsayî verê estoran da kîsta rayîrî û waşt mîyanê lem û daran de bibê vinî. Di ay gelemşeyî de bergîr destê ïnan ra filitiya û aver şî...

Fili û Mûsayî mîyanê qorrî de rêça xo kerde vîndî la bergîrê ïnan kewt destê Qumandarî û eskeranê ey.

Ereyê şewe aşme gelek bîbî berz. Dinya binê roşnê aşme de bî. Badê çend saetan ê risay qereqol. Bi fermanê Qumandarî eskeran barê bergîrî na ro; bar hewtêş mawzerî bî. Qumandar, keyfan ver tay mend ke bifiro. Eskeran ey rê aw arde, ey bi awa serdine rîyê xo şut. Binê çardaxe de nişt ro û hêvîya qeweyî vindert.

Sebrê ey nêameyne, fikrî hişê ey de şîne û ameyne, nêeskayne serê yew fikrî de vindero, bifikirîyo. Ti rastî vajî fikran ra wet hin parçeyê fikran ameyne hişê ey û ê şîne, hinê bînî ameyne vîrê ey. . . Badê ke qeweyê xo şimit, wişt xo ser, binê çardaxe de şî û ame, fikirîya; da piro şî serê banê qereqolî û uca pîyase kerd. Ewnîya asmên ra, verê xo da rojhelatî, zereyê xo de vat “No roj cirê ewro nêvejîyêno?”, hêrs bi, nengêke çînaye. Hetêkî ra bi serfirazî û malê destê xo sermest bibi, nêwaştene na serfirazîya xo yewî de pare bikero hetê bînî ra waştene keyfweşîya xo rê şirîkan peyda bikero; waştene dinya alem heme pê bizano, bêrê nê karê payeberzî bivînê û ey pîroz bikerê. Ewnîya koyê peyê dewe ra, ko mîyanê tarîye şewe de bi xof û heybet bi. “No ko zî nêverdano roj leze vejîyo” vat, hînke vindert û bi vatisê xo huya. Vat “Ez zî çiqas bîya pitpitok!” û hînkena huya. . . Şî verê qûçeka sîyan de vindert. Qûçe verê qereqolî de bî, linga xoya çeve naye serê qûçe; binê roşnê aşme de ewnîya versîya xo ra. . . Cêba xo ra paketa cixarayan vete û cixarayêke kerde mîyanê lewanê xo, viste ta; sereyê xo hînke kerd berz. Nika piştîya ey tîk, sêne nepixnaye û pîze antbi zere; reyna ewnîya versîya xo ra, bi keyfweşî çend nefesî cixaraya xo ra antî. . . Reyna vejîya serê banê

qereqolî, şî sifirneyî ser o vindert; cor ra ewnîya sîlehanê verê berî ra, bîbikê çimanê ey bereqîyay; eger baskê ey bibayne ka bifiro û sey teyrêke penceyanê xo serê seydê xo de binoro. . .

Serê banê qereqolî ra ame war, şî binê çardaxe; fîkrêko balkêş ame vîrê ey, vat “Wa bivînê, wa ïnan rê bibo derse!” Veng da nobedaran, ïnan ra vat: “Enî sîlehan verê qereqolî de hîrê bi hîrê sey sêdaran ronê.”

Eskeran sêdarî viraştî. Qumandar wişt we, şî mîyanê rayîrî –yê ke verê qereqolî ra derbas bînê- de vindert; uca ra ewnîya sîlehan ra, nîecibnay. Vat “Sîlehan verê dêsî de bikerê rêz”. Eskeran sey vatisê ey kerd. Reyna şî dûrî ra ewnîya sîlehan ra, na rey zî emir da va “Wa hînke firq bê!” . . . “Temam, na rey temam o, muhteşem eysenê!” vat û ame binê çardaxe de ronişt.

Hinî şefeq bi. Roj peyê koyî ro bi şewq bîne berz, tîrêjanê ey asmênê dewe rew ra roşn kerdbi. Sey her roje dewijî dimayê nimaj û arayîya xo, semedo ke şêrê mîyanê hêgayanê xo, ameyne verê qereqolî ro şîne. La sibayê a roje çiyêkê balkêşî xo verê awiranê ïnan de dayne mojnayîş; lulîyê sîlehan verê qereqolî de, di rêzêke de bereqîyayne û di binê çardaxa qereqolî de linge serê linge de, cixaraya Qumandarî ra dûman bîne berz. . .

WA VAJÎ

WISIF HÊLINIJ

Wa vajî Grûba Xebate ya Vateyî werdo beng
Bi kaxite, qelem û çekuyan şona ceng
Qoçê dinya de weniştâ boça Wiking
Xo tada welat, perr da se hing
Paytextê kurdan de ronay ling
Rojhelat mij o, gonî resena gozeka ling
Kurdîstan de pêşmergî polayo tifing
Deşt û robar gêreno se şêr û piling
Xo ver şaneno luwî û vergê çimzeng
Burca Hewlêr ma rê bî veng
Zaf ca ra asaynî kuf û ceng
Her sere ra vejîyaynî yew veng
Qefleyê ma pîya mend yew veng
Sey rêzê refê quling
Felekedîn Kakayî şibi Kanada o hing
Erd û asmên ma rê bîy teng
Qefleyê dejayî, ma bîy leng
Reyna ma cemâtî dîy reng bi reng
Demeyê dima rewşî bîy zeng
Camêrdan tewreyê xo kerdî veng
Medya kirmanc û hewramî zî ardî veng
Biney veradîyay bîna maya teng
Zagros de bilikan ro pêşîyaynî yew veng
Bextîyar, lur û lekî ra çin o veng
Heqê feylîyan reyna kewt bin ling
Kam eşnaweno? Helebçe hesran rişnena bêveng.

29.12.2006

CEWER

Huseyîn KARAKAŞ

Koyanê Dêrsimî ra bigîre heta Gimgim, Gimgim ra heta koyanê Çewlîgî, Çewlîgî ra heta Pîran û deşta Sêwrege, uca ra kî heta Erzingan û Qerebêl yew name vajîya... Fek bi fek, ziwan bi ziwan, goş bi goş o name vajîya û bî sey sanikanê şewan. Bî îtîbar û îtiqadê camêrdan.

Dîyarê koyan de pîl û qijan, cinî û camêrdan pêrune fek de o name bî. Tayê fêlxirabanê neyaran o bi ters ardêne xo ziwan. Labelê zîyadeyêrî kesan bi eşq û hewes, bi ziwano weş, bi zerrîya pake, şewe-şodir nêvatêne, hemû wext xecelê xo o name bî.

O name, nameyê xebera xeyre bî. Hewnê şewan de bî. Gixê pîzejanê derguze de, cilaya keyeyan de, roştîya çiman de, pozxinîya xerîban de, şabîyena xoseran de, xewfê bêbextan de; omidê bêwayîran de tim o name bî. Sey mîsa hingimênî gureyînê. Gul û çîçegan ra fetilînê. Fêl û fikrê xobîyene ramitênê. Hazê xo sereyê xo re, karê xo welatperwerî bî. Bejna xo hurdîkek, çim, birûy û porê xo siya bî. Pirnika xo sey nukîliya helî, zimbêlê xo qoce qevda qere. Veracêr şane kerdêne û fekê xo zimbêlan ra temînê. Rîyê xo viraşte, sêne û harmeyê xo hîra, mîyane ra barî bî. Dest û payê xo esteyin, her yew girmika xo gurzê bî. Kincê xo korlax bî; ci bidîyêne o pira girewtêne. Tim mîyê xo mîyane ya girê dêne û şeşadirê xo kî tim ver ra bî. Yew merdimo xurt bî. Game bieştêne erd tede lerzêne. Hemû rayan û celxan de rêça xo, hemû koyan û gêrisan de meterîsê xo, hemû çalan û çengelinan de vengê çekanê xo, binê hemû dar û leman de berzînê xo bî. Doşkê xo herra serdine, lihêfê xo estareyê şewan, banê xo eşkeftê koyan bîyay.

Kesêko biaql bî. Xo qayîl bî. Hîra fikirînê. Heta ke hol tedarik medînê dest ro kar nêkerdêne. Malê dinya de çimê xo çin bî. Zewaj, doman û keyekerdeney ey ra dûrî bî. Çeka xo waştîya xo, turikê piştî çuliskê xo bî. Vewre û varitiş, serd û sextan nêzanenî. Genco tern, merdimo zerrn, çîko sûr, pêt û çeleng, têde polat bî.

Dakilan verê lojinan de ey ser o kilamî vatêne û xo xo de nornêne. Veyvekan nameyê ey derguşanê xo rê kerdibe lorîke. Pîyan lajanê xo rê o goynêne û karê ey salux dêne. Mayan wexto ke porê kênayanê xo şane kerd û guleyî mûnitî, o ardêne xo vîr, qalê ey kerdêne. Hewnê kêneganê ezeban de tim o bî. Neçe rindekan eşq û xeyalê ey kerdibe dirbeta zerrîya bele. Neçe kî çimê xo rayîrê ey de, sey pepûkî nalay, sey çila veşay. Serrîya kesî ey ra serde nêbî. Çike o, neqîşê cêzan, sêmê fesan, goşareyê goşan, merdimo xaso weçînîte. O kes, Cewer bî. Ey ra Cewero Har vatêne.

Cewer, lajê Mexsê Murtî bî. Kalikê xo Murt, mîrdekêde hewlo namedar bîyo. Yew pêrodayışê kurdan ê vera dewleta tirkan de, serqolê elâ xo o bîyo. Tayê merdimê verêni vanê ke Koyê Munzirî ra heta Koyê Gurlevîkî, kalê ey rê cayê cengî bîyo. Dewleta tirkan kamcîn ordîyê xo rusno ey ser, Murtî ey ra zaf esker kişto. Êyê ke weş mendê kî çek û cepxaneyê xo eşto, çitür ke kergî helî ver her yew purtikê xo nişeno ro cayê ya, winî bîyê û remayê.

Kerdenê Murtî, Anqara de sey hewran gimenê. Pilê dewlete tewatur hêrs benê. Xo mabênen de weranayış kenê. Dinya de çi mixeneti û çi fêlxirabî esta, anê xo vîr. Tayê vanê:

-Alayanê Hemîdiye ra piştî biwazîme. Ê yewbînî hol nas kenê. Semedê elewîyêni û sunîyêni ra kî gir eşto yewbînî, kes kesî ra hes nêkeno. Sey kutikan pêverdîme û kenar de ronişîme. Kamcîn het ke derbe biwero ma rê kar o.

Tayêna vanê:

-Winî nêbeno. Wextê, mabênen ïnan de, yewbînî de sereantene bî labelê ewro milletîye zîyade aver a. Ma biwazîme kî ancîna Alayê Hemîdiye nêşonê ïnan ser.

Tayê bînî vanê:

-Kirmancanê elewîyan pêrune sere nêdarito we ke! Nêyê ke bî har û kewtê ra koyan, pêro pîya lepê kes ê. Ê kî kinc-kol ser a çin ê, pêro vêşan, têşan û cahîl-cuhela yê. Hona besenêkenê pîzeyanê xo mird bikerê, na fa kî vostê ra dewaya dewlete kenê. Qaydeyê ïnan qaydeyê kerga vêşan o. Kerga vêşane hewnê xo de ciwalê qutî vînena. Hay re ci nîyê ke adir de kay kenê. Mîyan de merdimê ma esto. Ïnan ra yew Mirad Paşayê Ginizon o. Ey rê silayî bikîme, bêro tíya. Temê keme

rusneme. Bawer nêkeme destberê ey ra zaf çî bêro labelê se bikero kî ma rê kar o.

Tayê kî vanê:

-Ca verderê ê kutikê Ginizon! Rojanê nîyanênan de wendena zerence, karî ra zaf zerar dana. Xo vîr ra mekerê ke bêbext kata şero bêbext o. Ancîna kî şima zanê. Goş nanê ro mi, ci rê silayî mekerê. Guvanê şima bi ci mebo. Harê ke vejîyê koyan tenê xo ver dê, o kutiko zalim herbî het vurneno. Aye ra tepîya bê ke ti yaxe bireynê. Yê ma xora ci ke ameyo ma sere rîyê sîyasetê xeletî ra ameyo ma sere. Xeletîya verêne reyna mekîme. Hesabê ma, na kergane çitûr bin ra birnenîme, aye ser o bo. Nê karî rê kî merdimê sey Osmanê Çaluxî gerek o...

Nîya fîkr kerdo û peynî de Çeteyê Osmanê Çaluxî de qerar dayo. Dima kî Osmanî rê xebere rusnaya:

-Kewtîme bextê to! Se kena bike, rew de çeteyê xo pêresne. Kirmancanê qizilbaşan sere darito we. Ma kam rusna nêşkîyay ver bigêrê. Nê kafiranê bêîmanan rê yew loko sey to munasib o. Yemû yemû mevinde! Merdimanê xo arê dê, sere bibirnerê, bipisqnerê û ma nê derdî ra bireynê, vato.

Osmanê Çalux yew gonîwerê tirkan bîyo. Înan o seba gonîrişnayene kerdo weyî. O bi xo û merdimê xo zafane lazî bîyê labelê hebinê xo Anqara dest de bîyo. O dem demê miletan bîyo. Miletê ke binê bandora tirkan de bî, têdîma sere darito we. Yê tayêne organîzekerdena xo xîf û piştîya xo xurt bîya. Nê miletî ser kewtê, yew bi yew binê bandora tirkan ra xelisiyê. Yê tayê miletan kî, xo mîyan de aştiya xo çin bîya, bêwayîr û bêpiştî bîyê. Semedê pîlanê xo ra bîyê kayê dewletanê gîrsan. Yewbînrotîş, xo mîyan de dişmenîkerdene û bêbextî, înan rê karo rojane bîyo. Şarê nê miletan, key ke fîrsend dîyo, nişto ro esteyê yewbînî kotê. Turiko dirriyayî yo, xo mîyan de pancas polik ê. Kam ke ameyo welatê înan, uca hukum kerdo û dewletiyî anta berda, înan kî welat û dewletiyî ra bêxeber qulqulik kerdê. Şarê nê miletan ra di kesî têlewe de nêbenê, şanenê pê. Nê miletan ra yew kî miletê kurdî yo. Tim xapîyo, roşîyo û qir bîyo. Verê cû hetê pîlanê xo ra, dima kî hetkar û piştîdayoxanê xo dest ra.

Lokê sey Osmanê Çaluxî rê kurdî loqmeyo qij bîyê. Waştena Anqara ser, wextode kilmek de çiqas dizd û bêxeyrê lazan estê, pêrune dano

arê, ano têlewe; vera ïnan vindeno û wina vano:

-Şima hesîyay pê, kurdanê qizilbaşan ceng kerdo têra û xisê nêcayî-ucayî kerdo. Hukmatê Anqara mi rê xebere rusnaya, vano “Se kena bike, merdimanê xo arê de, xisê dewanê ïnan bikere; birijne, biveşne, xan û xirabe bikere”. Qisaya hukmatî guneyê vileyê ma yo. Bi ïzna Heqî şîme, hela qizilbaşî ci wazenê. Xora ke ma şiyayme talan û kelepîr heq o.

Tenê sekun maneno, dima vano:

-De rew amade bê! Erey mekewîme!

Osmano Çalux û merdimê xo, wextode kilmek de tedarikê xo vînenê û vejînê ênê Kurdistan. Nêzdîyê Koyê Çengelî de qolê Murtî verba ïnan vejîno. Mabêن de cengode giran beno têra. Çekdarê kurdan peşewe-peroj nêvanê tim danê pêro labelê Çeteyê Osmanî ezîyetkerdene û bêhlaqî de sînor nêzanê. Çek, cepxane û hûmara xo kî zîyade ya. Qolê Murtî ra çekdarî yew bi yew ginenê waro. Meterîsê xo kewenê dişmenî dest. Ver û virarde benê gola gonî. Meyîtî kewenê ra gonî ser. Axirî dormeyê Murtî de da-des hevalê xo manenê. O wext lajê xo Mexs kî uca leweyê ey de bîyo. Serrê ey çarês bîyê. Bejne ra jar û barî bîyo. Murt derûdormeyê xo de meyîtanê çekdaran de nîyadano, dima ra kî çimanê xo çarneno ra rîyê Mexsî, zereyê xo têde çizeno û beno çar leteyî. Xo xo de fikirîno ke para kurdan reyna binkewten a. Beno pozxin, beno bêomid û gineno xo zere ro. Hes û hewesê pêrodayene ey ra keweno dûrî şono. A saete xora hal hal nêbîyo, ey rê xebere sîyaye êna. Keno ke xo de taşele bo, bibacîyo. Hesîyêno pê ke Mirad Paşayî di serqolê kurdan Hesen Uşen û Zalim Çawuşî ya xapitê, pê girewtê, berdê teslîmê meqamanê dewlete kerdê. Meqamanê dewlete kî ê di merdimê welatperwerî qet mehkeme nêkerdê û her di eşte ra dare. Na xebere zaf tesîrê Murtî kena. Ti vana mezg ra ameyo şanayene û ruh ey ra vejîyo şîyo. Destê xoyê rastî keno girmike û dano serê zanîyê xo ro. Bêbextî û pîlanê kurdan rê milqanê giranan keno. Dima kî gilê çeka xo ano ra binê çenga xo û bêçika xo nano ro gaçik. Çeke peqena. Koyî tede zingenê. Murt winî bêgan gineno çeka xo ser. Hevalê xo taf de dorme ro ci gênê. Yew-di kesî kî lajê ey kaşê taldeyê kemere kenê ke halê pîyê xo mevîno. Kaş kerê se beno, hemû çî vera çiman bîyo. Mexs xo destê ïnan ra reyneno û vozeno xo erzeno meyîte pîyê xo ser. Çîkeno, bermeno,

jîbeno labelê fayde nêkeno. Kurd hezar serre ya ke bermenô û hesiranê xo keno çimayanê çemanê welatê xo; ci aver berdo?

Mîyanê qolê Murtî de çekdarêde çêro pêt bîyo, nameyê ey Cewer bîyo. Gama ke Murtî çeke mezgê xo de kerda tal, o kî uca de, nêzdîyê ey de bîyo. Hevaliya Murt û Cewerî qayîm bîya. Na kerdena Murtî ey rê sey merdene giran ameya. Ey kî kerdo ke sey Murtî çeka xo xo de tal kero labelê reyê çimê xo dorme de fetilnayê ke çî bivîno! Hevalanê ey pêrune seke qisa bikerê yewe, meterîsan ra vato: "Meke Cewer! Meke! Aya ke bi ma bîya xora bîya. Qet nêbo derbêke kî ti mene re ma."

Nê qisayan dima Cewer êno ra xo. Beno de çeka xo ro, xilê serê xo beno. Mexso fiqare hîna meyîtê pîyê xo ser o bîyo. Perreno şono beno harmeyanê ey ro û heredîno.

Dev-rîyê Mexsî binê laserê hesiran de bîyo. Xo xo de tiko, niqo, xorîn-xorîn keseret ardê we û veng ro xo nêbirno. Aye de Cewer çopalê daya binê goşî ro û vato:

-La-law vengê xo bibirne! Wextê bermayene yo? Heta ke ti bermenâ çeka pîyê xo bigêre xo dest, meterîsê ey kewe!

Na vatene ra tepîya Mexsî tenê êno ra xo. Şono çeka pîyê xo gêno û keweno meterîs. Cewer tey nîyadano û xo zere de vano: "Gonîya mi tira. Çiqas zaf şîyo pîyê xo!" Dima kî sereyê xo dano we, vera xo dişmenî de nîyadano ke merdimê Osmanî zaf-zaf ê, qet omid çin o. Destê xo erzeno ra harmeyê Mexsî, vano:

-Mexsê m', cîgera m'! Boverê xo de nîyade, teneyêna tepîya se beno bi çimê xo bivîne. Dişmeno teres qurnaz o. Guvanê xo bi ordîyê xo nêmend, dizdê lazan ardê verdayê ma. Êdî eşkera ya ke raxelisiyene çin a. Pîyê to camêrdo serdar bî. Kesê sey ey, ma de rew-rew nêvejînê. Ti mi rê wadê pîyê xo ya. Lazim o ke ti weş bimanê. Nika wurze, rade şo xo bixelisne. Yemû yemû xo mede ra dolê kafiran dest. Ti lajê Murtî ya. Se kena bike, weş bimane û nameyê pîyê xo rê wayîr vejîye.

Mexs virare fineno ra Cewerî, kelabermî beno, vano:

-EZ nêşona, EZ nêşona!

Cewer veremîno ci:

-Wextê herîne nîyo! EZ to ra se vana ti aye bike.

Hes û hurmetê Mexsî Cewerî rê zaf bîyo. Vileçewt rawurzeno, lewe nano dest ra, ci ra xatir gêno. O tewir çekdaranê bînan ra fetilîno, peynî

de kî xo zere de venga wayîrê zîyaran dano. Axirî birîno ya, keweno ra rayîr. Rew-rew vindeno, xo dima nîyadano. Cewer û hevalê xo kî ey de...

Mexs keweno ra dûrî, şono. Îyê ke dima manenê yew bi yew kewenê, kes weş nêmaneno. Teqî û reqîya çekanê xo birîna. Bi gonîya xo erdê welatê xo aw danê. Roje, bena roja Çeteyê Çaluxî. Virêniya xo heta peynî bena ra. Sey kutikanê vêşanan kewenê ra dewan; cinî, camêrd, doman nêvanê, kam ke kewt ra dest, ci rê ezîyet kenê. Kênekê ezebî bi destê xo ruhê xo gênê. Dişmen keweno ra mîyanê dewletîyi û mal-naxirê şarî, dano arê, talan keno beno.

Para kurdan derba girane bîya. Zaf merdimî qir bîyê, zaf. Îyê ke qirkerdene ra xelisînê, dest û payanê ìnan girê danê û sey malî şanenê xo ver; binê çu û qamçî de finenê ra rayîrê surgunî. Welat de xişim êno ra. Sîyayîya barutî soyîna hemû cayan. Adir û kile kewenê dar û berî, tezelenenê verdanê. Dewî xan û xirabe benê. Der û dorme de şenik merdimî manenê. Î merdiman ra yew kî Mexs o.

Seyo bêkes ko bi ko, birr bi birr, şewe-şodir tim xo dano we. Ge-gane vejîno seyd keno labelê ey kî zîyade besenêkeno. No semed ra gozan, vaman, belûyan, sungan, kenger û tayê vaşanê bînan dano arê, weno.

Serrî ênê, serrî şonê. Wext beno sey awa çeman, vêreno ra şono. Mijê koyan giran-giran vila beno. Derd û kulê binkewtene xo bi xo derman beno. Eyamê welatî yurîno. Rîyan ra pozxinî şona. Şarê kurdî cayêna herra merdene xo ser ra erzeno. Cayê ke çîkê cengî amebî şanayne, benê cayê gul û gulçinan. Dewijê ke surgun kerdê, dizdî ya gêrenê ya; ênê erd û waranê xo. Lojinan ra du darîno we, bertengî benê şen.

Çimê Mexsî tim derûdormeyî ser o beno. Agêrayena dewijan ey zaf şa kena labelê ancîna kî nêtoreno xo eşkera bikero. Tim mîyanê birrî de vindeno.

Rojê perojo pîl de vejîno ke bifetilîyo û xo rê tenê çiyê werdene arê bidero. Tenê şono, cayê de rastê yew kêneke êno. Terseno. Telaşe ro ey gêno. Keno ke biremo, besenêkeno. Bi qerqeley cayê xo de winî maneno. Rî ra gonî ancîna, rengê ey beno rengê leçege. Serran ra tepîya newe çimê ey gineno yew kêna.

Kêneke tey nîyadana ke kincê ko dirriyayî yê, kortkin o, por û erdişa xo bîyê derg. Xo xo de vana “No kam o mîyanê nê birrî de? Yew budela mebo?”. Aye de ters keweno serê zerrî, çîkena, “wîy dayê!” vana û kena

ke biremo, Mexs veng fineno ra xo:

-Meterse, meterse! To rê xirabîya mi nêbena.

Qêrrî û jîbene ro kêneke gêna, remena. O kî derdê xo ra keweno ra dima. A hîna da-vîst game nêremaya ke linga xo kewena ra şelê û firqoşê (firqasê) erdî bena. Mexs reseno aye, dano we ke dest û zanîyê xo gonî de mendê. Hetê ra bermenâ û jîbena hetê ra kî xo ancena, vana:

-Mi a ver de, mi a ver de ez şêrî!

-Şo, ez teba nêkena labelê to ra wastena mi esta: Kesî de qalê mi meke!

Wina vatene ra tepîya kêneke tenê bena sekun. Mexs kortikanê serê xo ra polê qurifneno û gonîya dirbetanê kêneke keno pak. A winî bêveng ey ver de vindena. Mexs perseno vano:

-Ti kam a? No birr de çi fetilîna?

Kêneke bi destê xo musnena:

-EZ na dewa cêrî ra ya. EZ ameyo cemeyê kolîyan arê dî, berî. Mi ti dîya, ez tersayo. Mi vat belkî ti xêx a.

Dima vana:

-Ma ti kam a? Erdîş û porê to çayê wina kewtê têmîyan?

Mexs xo xo de fikirîno, hetê ra zerrî keno ke xo eşkera bikero hetê ra kî çiyê xirabî ênê vîr û terseno. Peynî de zereyê xo de vano “Kotî de barî yo, uca de bivisiyo” û kêneke ra vano:

-Nameyê mi Mexs o. Ez kî sey to merdimê nê diyarî yo labelê kes mi nas nêkeno. Serranê Terteleyî ra nat ez tim koyan û birran a yo. Wexto ke şarê ma qir kerd û surgun kerd, mi xo darit we û ez reyêna nêbîyo eşkera. Ez tim merdiman ra dûrî vindeto. Esbeta mi pêro serra Terteleyî de qir bîye, kesê mi çin o.

Kêneke vana:

-Nameyê mi Sosin a. Ez kî to ra pirênê nat o. Yê mi kî maye û pîyê mi Tertele de qir kerdê. Na dewe de weratê mi estê, ez xo rê keyeyanê ïnan de maneno.

Gonîya Sosine û Mexsî yewbinî rê girîna. A roje qisey kenê, qisaya xo kenê yew û dima rew-rew birr de yenê têlewe. Sosine her rey xo de Mexsî rê çiyê bena. O kincanê xo tenê newe keno; xo şuno, qilêrê xo pak keno, por û erdîşa xo tereno. Binê qilêr û qertîşî ra camêrdode bav vejîno.

Sosine û Mexs winî zerrî danê yewbînî labelê her di kî dewijanê Sosine ra tersenê û nêtorenê heskerdişê xo kesî rê eşkera bikerê. Rojê dizdî ya, di rojî dizdî ya... Na dinya de ci dizdî ya mendo ke heskerdişê ïnan bimano. Karê zerrî û heskerdişî de goştenikî û fêlxirabî qanûnê merdimî ya. Hewt dugelan de, merdiman pérune de no qanûn esto labelê hemû cayan de sey yewbînî nîyo. Tayê şarî zanaye yê, aver ê, tayê şarî kî apey ê, edetê xo edetê hezar serran ê. Ê şaran de azadîya hes û eşqî çin a, hukmê edetan hebinê vileyê ezeban o. Wexto ke qalê cinî û camêrdî kenê, rişke kenê deva, keke û espixe kenê ga. Nê her dîyan kî şanenê hengazî û cite kenê. Ekinê xo kî zem û qulqulik ê.

Dewijê rojê Sosine ra vana:

-Kênê, verê cû yewî to ra vatêne “Şo kolîyan”, ti cayê xo ra nêlewinê, nika kî ti birr ra nîna. No wina çik o?

Riyê zergule beno sey silqa sûre. Qet vengê xo nêkena. Dewijî ci ra tayê çiyanê bînan vanê, a ancîna bêveng manena. Naye ser o ci ra guman kenê û dest pêkenê ero ci pînê.

Rojê dewijî kewenê ra dima, wexto ke a û Mexs amey têlewe, her yew cayê ra vejîno û dorme ro ci gênê. Hay û haylemin beno têra, her yew fekî ra qisayê vejîna. Tayê tu kenê rîyê aye tayê vanê:

-To na kî arde ma sere! Nê dela adirgine, no wina çik o?

Esteyanê Sosine û Mexsî de gonî bena ziwa. Kardî ke ci gino, dilopê gonî ci ra nêrişîna. Uca wina benê gunekar manenê.

Dewijî her dîyan gjigijnenê û şanenê xo ver, gênê benê rasteyê dewe. Xebere solixê de dewe de bena vila. Cinî-camêrd, pîl-qij, weş-nêweş, kor-çalux, dewe de kam esto pêro dêyînê arê, ênê raste û dormeyê ïnan de benê helqa. Tayê dewijî vanê:

-Nînan bi namûsê ma kay kerd. Ramerednîme her dîyan, çiritmîş kim!

-Nê bira, nê! Guneyê lajekê şarî çik o? Manga dim meşano, boxe dima nêşono. Ci ke vejîyo binê pêşê na delike ra vejîyo. Sewbîna vêşanê şarî ci toreno bêro dormeyê dewe?

-La-lawo eyb o, eyb o! A senê qisa ya şima vanê? Feqîra bêkese ci guneyê xo esto? Şîya ke xo rê cemeyê kolîyan bîyaro. No kam o? Hela ey ra pers bikerê noça de çik fetilîno, çayê amo dormeyê dewe.

Tayê nata ancenê tayê bota. Çenekerdene bena derg şona. Kes nêno

rêça kesî ser. Sey gayanê xaman her yew hetê xo ra anceno. Saetî vêrenê. Roj dêm dîyêno şono keyeyê xo. Siya şanî dewe temnena. Mexrebê şewe êno ra. Erdîssipî û tayê kesê bînî şonê keyeyê de nişenê ro, Mexsî kî anê xo ver de pay ra danê vindertene û ey ra personê:

-Ti kam a, çik a? Kotî ra ameya, kata şona? Niyetê to çik o, çayê kewta ra kêneka ma dima? Hemû çî hurdî-hurdî vaje. Zurî bika û çiyê bida we, serbê wayîrê zîyaran bo to meredneme, a tîya de weşa-wes çerme keme!

-Heya, vano Mexs.

Û dest pêkeno, sere ra ci viyarto, hemû çiyî hurdî-hurdî vano. Peynî de kî qisa çarneno ano Sosine ser û zerrîya xo keno eşkera.

Qiseykerdena Mexsî ra tepîya fîkr û fêlê dewijan vurîno. Tayê xo xo de ax-wax kenê tayê kî vanê:

-Helbet bira, helbet. Lajê cayî belî yo. Merdim cayê tey nîyadero fehm keno.

Venga Sosine kî danê. A kî êna kaleka Mexsî de pay ra vindena. Dewijî personê ke zerrîya xo Mexsî rê esta yan çin a. Sosine vileyê xo çewt kena û bêveng manena. Naye de fehm kenê ke zerrîya xo yewbînî rê esta.

Zewajê ïnan munasib vînenê û ïnan rê veveyêdo hol kenê. Dermal de hewt kelceyan sere birnenê. Bi rojan wenê, şimenê. Kay û reqsî ra kesî de hal nêmaneno. Vengê dawul û zurna roja verêne ra heta roja peyêne nêbirîno. Peynî de şenî û şerqîya çekan de veyleke û zamayî kenê pey perdan. Dewijî ancîyênê keyeyanê xo, Sosine û Mexs kî resenê miradê xo.

Veyveyî ra kilmek tepîya, dewijî mîyanê dewe de ïnan rê banê virazenê û yew hêga danê ïnan. Mexs û Sosine zaf zerrîwes benê. Hesê xo dewijanê xo rê, erd û warê xo rê, en zêde kî yewbînî rê nîjîno. Sosine kênekêda keyekere bena. A bena kebanîya keyeyê xo, Mexs kî beno kedkarê nanê xo. Xo rê çend bizan û mîyan gênê. Serrê di serrañ mîyan de nê benê da-vîst hebe.

Vext sey yayî vêreno şono. Rojê êna Sosine bena diganî. Mexs hacetañ peyda keno, derguşêda nexşêne virazeno.

Rojî benê temam û Sosine kewena birênan ver. Hîrê şewî û hîrê rojî birênan ver de manena. Dej û janan ver didananê xo şanena pê, çizena,

jîbena. Cinîyê dewe yê ke hesîyênê pê, kar û gureyê xo ca de verdanê, ênê aye het. Qêrrîya Sosine ra erd-asmên têde zingeno û qelişiyeno. Şewa hîrêyine xişim-xezeb dinya gêno. Hewrî gurrenê, biluskî şeqenê; varan sey laserî êno war. Kes nêtoreno cayê xo ra bilewîyo û gama xo bierzo berteng. Mexsî rê roniştene û vindetene çin bena. Musayîyê tutinî nêbîyo labelê a roje semedê sebrtengî ra cixara cixara ser o pîşeno, nano pira, xorîn-xorîn anceno û verê keyberê oda de reyê nata reyê bota êno-şono. Zerrîya bele goşan de kutena. Gurrîya asmênî û jîbayîşê Sosine kewenê têver.

Cinî nîyadanê ke doman nîno, her yewe goreyê xo rayê musnena. Peynî de Sosine cile ra vejenê, benê kenê zereyê pişke labelê qet faydeyê xo nêbeno. Gênen anê merednenê ra, wenke nanê pîzî ser û yewe vejîna ser, ancîna fayde nêvînenê. A, binê wenke de balmış bena. Sey laserî aye ra gonî şona. Axirî teselîya cinîyan kewena. Fehm kenê ke doman firqoşî nîyo, omidê xo birîno; venga Mexsî danê, vanê:

-Ma dest ra teba nîno, cinîya xo doktorî biresne!

Telaşe ro Mexsî gêno. Vozeno teber, şılışepelî nêvano tîranê erebeyî dano we, dîyax keno. Xil beno nîre û qayîşî ano nano pa, girê dano. Gêreno ya, keweno zere ke gayan teber bikero. Aye de vengê domanê êno goşê ey. Çik o, kotî ra yeno, ey hîna fehm nêkerdo ke keyberê oda ra cinîyê vejîna, çimê xo çitür ginene ra Mexsî, vana:

-Mijdanîya mi bide, mijdanîya mi bide! Lajêdê to bî!

Mexs cayê xo de xirm gineno zanîyan ser o û xo bi xo vano:

-Ya Xiziro Kokim! Ya şahê şêr ê Deşta Kerbelayî! Ya wayîrê Duzginî!

Ti esta...

Sosine, ti vanî ruhê xo ancîyo. Dest-payê xo benê serdin. Sumê xo vêreno. Dej û janê xo birînê. Teber ra kî gurrîya asmênî û şılı birîna. Hewrî benê vila şonê. Asmên estaran ra xemilîno. Cinî bazîyan semernenê we, nakê domanî birnenê, girê danê. Awe kenê piro, paçikan ra rindek qundax kenê û benê virana pîyî.

Mexs şâ beno, hesiran keno war; lewe nano pa û goş de vano:

-Xeyr ameya çilaya keyeyê mi, roştîya çimanê mi! Cewerê mi, Cewer!

BÊ TO YAR

Newzat VALÊRÎ

Tî hêvîyê mi
Ti şewqû tijê mi
Ez enka bê to ya
Tî mi ra ha dûrî
Ez to ra dûrî.

Ax lê yarê
Ez xo rê se kirî?
Bê to ez nêbena yar.
Ax lê yarê
Bê to wisarî mi bêreng
Omnûnî mi kilm o.
Şewî mi zaf derg î
Hem zî mi rê sey merg î.
Bê to roj nêşino yar!

Bê to yar
Yew pelo zerd a ez
Rîsyawa darê xo ra
Kewta ez erdî zuwayî ser.

Çewlîg, 10.11.2002

GUNEKAR

Tekîn AGACIK

Lîlikê ⁽¹⁾ mi deverdîyê ⁽²⁾
Ca to rê nemendo
Binê asmênî de
Ti bêwahîr menda
Acuz-macuzî pê to kay kenê
Ti xo nêlewnena
Ti gunekar a rîyê dîna de
Şarî rê şiliye bivaro
Zereyê çemî de
To rê adir vareno
Zereyê çolî de
Birayê mino dirbetin
Ma çira
Persa hezar serran
Mi ra pers kena?
Destê tu ku yo?
Zereyê tarî de
Bide mi
Perrî ma ra nişê.

02.07.2006

1. *lîlike*: bîbîke

2. *deverdîyayene*: (tîya de) rijîyayene, rijyayene; rişiyayene, rişyayene, rişayene; riziyayene

“ESTANEKANÊ SÊWREGI RA”

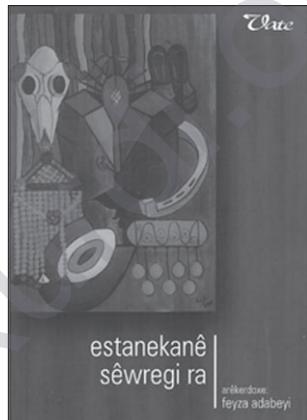
Sinan SUTPAK

Weşanxaneyê Vateyî serra 2005î de, bi kirmankî (dimilkî) ya, bi namedê “Estanekanê Sêwregi ra” ya kitabê Feyza Adabeyî neşr kerd. Heqdê vijîyayenda nê kitabî de ez qayîl a hîsanê xo wendoxandê Vateyî rê vaja.

Muhîmeya tewr verêne na ya ke, rewşa cemâtê Sêwregi de, bi destê kênayênda ma ya kitabên neşr bîyo. Giraneyâ na bîyayene, persêndê winasî de nimite ya: Cayêndê sey Sêwregi de cayê cinî çi (çiçî) yo?

Seke Feyza Adabeyî zî vateyê verêndê kitabdê xo de vato, Sêwregi de cayê cinêrî hendê ke biwetaro (bihewtano) vengê xo dekero band zî çin o. Hele ke namedê cinêr a kitab bivijîyo! Rewşa winasî de cefa û wetardena (cesaretê) Feyza, rasta şayanê ecibnayene yê.

Muhîmeya bîna ke zerrîyan kena weş, waredê kirmankî (dimilkî) de nuşten a. Nê serrandê peyênan de xeylêk eserê erjayeyî vijîyayê. Ê eseran ra tayê nêkewtê mi dest û mi rê nesîb nêbi ke ez biwana. La ez sayedê rojname û kovaran ra vijîyayenda nê kitaban ra xeberdar bîya û zerrîya mi bî weş. Bi taybetî zî, çend serrî Vate ra qutbîyayene ra dima, nuştayanê Îhsan Esparî yê ke nê eseran ser o vijîyayî, bi rengdê her yew (ju) eserî gulên mi zerrî ro akerda. Nê gulan ra yewe zî wexto ke mi kitabê Feyza Adabeyî wend, mi zerrî ro abî. (Qisa qisa akena. Nêzdî hîrê serran bî ke ez kovara Vateyî ra qut bîbîya. Yanî adresâ ci a mi dest nêkewtê. Qandê cû zî mi nêşayê na kovara erjaya a xo dest fina la tim ameyê hewndê mi!)

Feyza Adabeyî bi taybetî ziwandê tirkî ya şîr, hîkaye, ceribnayîş (deneme) nusena. Bi ziwandê ma ya xebatênda wina erjaya, arêkerden û pêserkerdenda Feyza, ez sey heme wendoxan û nuştioxandê ziwandê ma pîroz kena û vana ke: Şexsdê Feyza de dest û çimê nuştoxan û ziwanzanayandê şardê ma weş bê ke na xiznaya qedîme awda leymine ra çeku bi çeku vejenê û awguznenê.

Mi yew roportajê Feyza Adabeyî, İrfan Gazetesiyyê hefteyî yê ke Sêwregi de vijêno de wend. A, ê roportajî de vana: "Ez arizî bi tirkî xebatandê hîsî ser o xebitêna. La qandê ke ez nêşena komputurên (bilgisayar) a xo dest fina, mi mecbûrî xebatê xo taloq kerdê." Mi waşt ke na lebayena Feyza, kénayênda ma ya nuştoxe, wendox û nuştioxandê Vateyî rê vaja.

Kitabê Feyza Adabeyî, bi ziwanêndê şenik (sivik) û herikîyayeyî ya nusîyayo. Çekuyî senî ke ziwandê dayikan ra rijiyayê, wina nusîyayê.

Eke ca-ca rastnuştiş de xeletî estibê, ma no ware de serovindertene û rexnekerdene ziwanzanayandê ma rê verdanê.

Vatena min a peyêne; seba kirmancınuştene ez heme nuştoxanê ma rê, bi taybetî Yekta Lezgîn, Feyza Adabeyî, Rojda û Xezala Şarikî rê, yanî nuştoxanê ma yê cinîyan û kénayan rê sipas kena, vana wa destê şima weş bê.

VATEYÊ VERÊNAN

Arêkerdox: Sîyamend MÎRVANÎ

Ardimê cîranan, cengara didanan.

Biza gerrin fekê çimê hanî (hêni) ra aw şimena.

Bûnderbîyê harbîyê ya (ra) zorêr a.

Çarey ahmaqî çun (çin) o, ahmaq tim ahmaq o.

Dijmenê bawûn, nêbeno dostê lawûn.

Dîjî dest kerdo lîr (leyîrê) xo ra, vato “Çehend nemr o!”

Ga kewt se kardî benî zaf.

Gişt giştî resay, ga kîst ⁽¹⁾.

Her ginay çares, va “Ez hema beno xişn, bar wegîrana”.

Her teber a vana “Ez hewt hebî esnawan zana”, xo erzena zerey gole, xeneqêna.

Heş ke bi pîr, luw pê kay kena.

Homay vaco “Ez dana”, nêvano “Ti gaharij î, geytij î” ⁽²⁾, dano.

Kerg hewnê xo de veynena ke ha qut wena.

Kergê eyro mede qûnzê meşte.

Kesa nêawtena herri bûra, vana “qedêna”.

Key aşikî vindertiş ra xeripîyo.

Keyna vato “bext”, dayk vato “text”.

Kelî (kêl) gan girewt, quesabî vaz (vezd) girewt ⁽³⁾.

Keye de werdox lîr, axur de werdox golik.

Kî kerra erzenî kutikî, kî wayîrê yî (ey) ra şermîyenî.

1. “Gişt giştî resay, ga kîst” mana vateyê tirkî “Damlaya damlaya göl olur” de ya.

2. *Gahar û Geyt* (Gêt) dewê Mîyaranî yê. Mîyaran (Mîyarûn) zî qezaya Xarpêtî ya.

3. “Kelî (kêl) gan girewt, quesabî vaz (vezd) girewt” mana vateyê tirkî “Koyun can derdinde, kasap et derdinde” de ya.

Kîran (kêran) ha çimê yî d' o, ti (ci) ra nêaseno; qirşek ha çimê ombazî d' o, ti ra aseno.

Kurd bi zengîn se ya newe ra zewicîyêno ya zî keye newe ra virazeno. Lîrê marî bêjehr nêbeno.

Luw yena binê mehşêr ke engur bûra, nêşkena bûra, vana “Hema xag a”. Malê nekesî, werê (werdê) her kesî.

Margirewte resnî ra terseno.

Mase bi xişn se xo erzeno behr.

Melşe kewto goşê devî, vato “Ez ha şûna”; devî vato “Ti key imey ke ti ha şûnî”.

Mînderê kî (kesî), doşekê şarî ra rindêr o.

Murê (xuyê) şîrey (qijey), hetanî pîrey.

Mûnî pîyanzî de verra şîrîn nêkuwena.

Pey pers, kî (kes) reseno Qers.

Pîrê m' memir wesar yeno, kalê m' memir puncar yeno.

Qeyserî pey (pê) hesab virazîyeya.

Telî ra welî, welî ra zî telî kuwenî.

Ti kar nêzanî se biewnî cîranî, ti merg nêzanî se biewnî goristanî.

Wa'dey mijmol ke ime (ame), şûna şomê gawanî wena.

Wayîrê kutikî murê (xuyê) kutikê xo ra zano.

Xatirê kutikî çun o, [xatirê] wayîrê kutikî esto.

Xozî ra post, ûrusî ra dost nêbeno.

Ya her bar ver ya zî bar her ver.

ROJ BENO TARÎ

Mehmudê DÎYARBEKIRÎ

Roj ancîna bi tarî
Zurrayena vergan yena dûrî ra dûrî
Vewre varena pacâ verî
Ti kewtî mi vîrî

Maya to dî mi vizêrî
Resmê to daliqnayo xo serî
Çimî aye pirrê hesirî
Tasa nanê to hema erd de bî

Fanîleyê to hema daliqnaye bi
Beno ke serdan ra agêrî
Cila to hema erd de bî
Beno ke bêhewn agêrî

Roj ancîna beno tarî
Maya to vejîna verê berî
Waye, bira, pî, pêro pabeyê to yê
Solê to fekê berî de hazirkerde yê

Roj ancîna bi tarî
Vengê lingan yeno vewre ser de
Kutikî lawenî beran ver de
Ancî ti kewtî mi vîrî.

KAMAXA XERÎBÎYE

Wusênê GESTEMERDE

Xerîbîye feqîran rê bêkesî ya, tenabîyen a, hêşîrî ya, belengazî û bindestî ya. Xerîbîye sey (zê) derdê bêdermanî ya. Xerîbîye dilopa hesira çimanê dayîkan a. Tawo ke va xerîbîye, mezgê mi ra sey duyê cixareyî duman darîyêne we. Royê mi can dêne. To vatê belko dinya rîcîyêne mi ser. A saete de çimî sereyê mi de bîyênê tarî û perr û baskî re mi şikîyênê. Hiş û aqil nêmendênê, bîyênê sey ker û gêjan. Ziwan (zon) fekê mi de, lingî binê mi de nicêrênê. A saete de ne qudim ne kî taqete mendêne. Hînî rehete nêbîye şiyene û amayena xerîbîye. Şiyena xo bîye, peydeamayene kî Xizirê Kalî ser ro mendibî. Xatirwaştene rê kezebe lazim bîye, cîgere lazim bîye... Ma ke Gimigim ra vecîyênê kewtênê raya Mûşî ser, ma zanitê ke êndî raya xerîbîye naca ra dest kena ci. Ma ebe vileçewtiye reyê çimê xo ko û tuman ra çarnênenê. Koyê Hazir Babayî û Goşkar Babayî sey tasa qilaykerdiye çimanê ma ver asênê. Kelê xo re ci birnêne, kewtê re ra û dirban. Santîm bi santîm, metre bi metre, game bi game... Gimigimî ra kewtênê dûrî. Gimigim, wertê kewetîya víyalan û qawaxan de mendêne.

Her yewê (juyê) ma nişt re cayê, sey gilanê daran ma pijiqitîme. Kerdîme lete-lete, hurdî-hurdî; ewlad maye û pîyî ra, cîran cîranî ra fîştî dûrî. Tayê ma zulm û zorbazîya dewleta Tirkîya ver, tayê feqîrî û hêşîriye ver şî, tayê kî welat ra surgun kerdibî. Xerîbîye sey çemê bêvengî ya. Mordemî fina ro xo ver, bêveng şuna, bena. Ti ajnî bizanê kî raxelesîyena to nê çemê bêvengî de çin a. Miletê ma rê xerîbîye tenabune bîye, welat ra gelê dûrî şîbî. Rojhelat ra kewtibî rayan, şîbî rojawan seba rizqê zav-zêçê xo. Ko û deştî eştî ra pê xo şî. Rayî derg û nîyamênê xelesîyene, welatî eştî ra pê xo şî kamaxa xerîbîye. Înan nêwaştênê welat ra şorênenê xerîbîye, destê xo welat ra nêbîyênê, destê xo cîranan ra nêbîyênê. Qet nêwaştênê welat ra şorênenê xerîbîye. Û feqîriye û hêşîriya xo ver, zulum û zorbazîya dişmenî ver û nana (nona) xo dime şî.

Zengîn û zulumkaran xo mîyan de mal û milkê na dinya pare kerdbî. Ci hêf ke para ma feqîr-fiqareyî rê xerîbiye kewtibî. No semed ra kî feqîr-fiqareyî xerîbiya kamaxe xo rê sey keyberê omidî (çêberê hêvîye) zanitênê. Omidê xo nê cayan de cêrayî. Seba ke muhtacê mixenetî mebê, kewtî kar û roja xo ește şewe ser, şew û roje xebetîyayî. Rind-xirab roje bi roje cuya (hayat) xo ramite. Û êndî wayîrê letikê nana xo bî. Rizqê zav û zêcê xo bi ereqê çareyê xo qezenc kerdênê. Înan êndî Xizirê Kalî ra dot, kesî ra minete nêkerdênê. Omidê înan Xiziro Kal bî. Heto bîn ra kî hesret û bêriya welatî emanîye re ci berdibî. Demî vêrdibî ra, serrî vêrdibî ra, hesret û bêriya welatî roje bi roje can û cîgeranê înan de sey birîna bêdermane jan û hukim kerdene. Labelê ewro kî welat ra dûrî kewtîme. Bîme xerîbê welatê xo. Ax û waxa welatî sey kermê qota dare zereyê ma werd. Kamaxa xerîbiye de bîme wayîrê derd û qotikan. Ma kamaxa xerîbiye xo rê qeder zanite. . .

Çimê mayanê zerevesayan hertim rayan de bî. Caran leweyê mayanê zerevesayan de ne qalê xerîban ne kî qalê xerîbiye bikerê! Çike hesira mayanê zerevesayan hertim mana ser ro wa. Hem lornenê hem berbenê. Çimanê dayîkan de hesiran mecal nêdêne yewbînî (jubînî), sey dilopanê cemedî, cor de dilope bi dilope palakîyênê. Kam ci zano, belko sebebê merdene û nêweşîya mayanê ma, na kamaxa xerîbiye wa. Zaf mayî û pîyî, na hesreta xerîbiye ver şî. Xerîbiye sey nêweşîya bêderman a. Ne dermanê xo ne kî çareyê xo esto.

15 Çele 2007

ESKERÎ

Arêkerdox: H. GIRAN

Keynê, koy ma kodo honik o
Zerancê, koy ma pel tenik o
Destê to bîgo bero doxtorê Suko ⁽¹⁾
Çay to dejeno wa daru ko
Wa daru ko, teslîmê mi ko.

Eman, hewar, la se bena?
Puta ma, sey to nêbena
Sey Homay serênî bena
Sey Ellay serênî bena
Yazmîş bîya, bozmîş nêbena.

Koy Şarikî ⁽²⁾ kodo duz o
Pa hamewo vaşo nêrizo
Werê Eskerî goşt û riz o
Goştê gandê mi birizo.

Eman, hewar, la se bena?
Puta ma, sey to nêbena
Sey Homay serênî bena
Sey Ellay serênî bena
Yazmîş bîya, bozmîş nêbena.

1. *Suke / Suki*: Manaya na çekuye eslê xo de çarşî (çarşu) ya la tîya de Dîyarbekir ra vajiyêno Suke.

2. *Sarik* (Şarik-Şivan), leweyê berzê Koyê Sipî ra yew zîyaretgeh o. Koyo Sipî nêzdîyê qezaya Palî de yo.

BÊKES

Heydo KEÇANIC

Ez serê yew koyî de verda
Teba verga, teba derda
Ez bêkes a bêderman a
Ne kes êno ne kes şono
Ez bêkes maneno.

Teber serd o, zere teng o
Hewrî gurrenê, vergî zurrenê
Ne kes o ne veng o
Ne kes êno ne kes şono
Ez bêkes mireno.

Bira berbeno, waye zîbena
Ez zaf vêşan a, zaf tersena
Ez meraq kena
Ne kes êno ne kes şono
Ez bêkes mireno.

ÇÊNA APÎ (¹)

Arêkerdox: **Tekîn AGACIK**

-Astorê mi nalê xu çîn û
Serê xo de cilê xu çîn û
Tûrik de alefê dî (²) çîn û
Ma meşîme çêna apî!

-Astorê to rê nalvîr
Serê dî de cilvîr
Tûrikê dî de alef vîr
Urze şîme lazê apî!

-Maya tu heşîna pê
Piyê tu hesar benû
Aspor finû ma dime
Asporo ke yenû
Qêmîşê canî benû
Ma meşîme çêna apî!

-Maya mi biheşîyû pê
Piyê mi hesar vû
Pê ma ra aspor birusnû
Asporo ke yenû
Qêmîşê canê mi vû
Bê ma şîme lazê apî!

1. Mi na lawike (deyîre), 10.11.2005 de, goreyê vatisê Yeme Mosê (Erzingan ra) arê kerde.

2. *dî:* ey

XURBET ÇETIN O

Huseyîn BURKE

Xurbet çetin o
Rindê dewê ma
Xeylêkî durî yo
Kêna se bi ma?

Day welatê ma
Rindê dewê ma
Keno ma víro
Kêna se bi ma?

Bayê nîyaro
Rindê dewê ma
Derdî yi zaro
Kêna se bi ma?

Êmo Ewropa
Rindê dewê ma
Bû xizmikaro
Kêna se bi ma?

Baro girûn o
Rindê dewê ma
Aşmûn serrûn o
Kêna se bi ma?

Feqîrî ma rî ba
Rindê dewê ma
Belay serûn o
Kêna se bi ma?

Ez nêşken bêrî
Rindê dewê ma
Îta zaf durî yo
Kêna se bi ma?

Waştê mina delal
Rindê dewê ma
Kota mi vîro
Kêna se bi ma?

Şewî ma rî derg î
Rindê dewê ma
Ma ranêkenî
Kêna se bi ma?

Welato xerîb
Rindê dewê ma
Ma nêsînenî
Kêna se bi ma?

HAWTEMAL Û KOMBİYAYİŞÊ “ÎKK”YI

Wusêنê GESTEMERDE

Institutê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza)-ÎKKyî bajarê (şaristanê) Almanya Berlîn de, 03.03.07 de ziwan (zon) û kulturê ma ser o kombiyayışê amade kerd.

Seke êno zanitene kulturê ma de rojê taybetî û muhîmî estê. Nê rojanê muhîman ra yewe (juye) kî Hawtemal o. Nê kombiyayışî ra dime, bi na wesile ma Hawtemalê xo kî firaz û bimbarek kerd.

Kombiyayışî saate 14: 30 de dest pêkerd. Bi nameyê Înstîtütê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza) ra Munzur Çemî bi kilmekîye selam û xeyrameyenê dê meymanan û dîwan ame weçînitene. Karê idareyê dîwanî mameste (malim) Mehmet Alî Ateşî kerd, Wusêنê Gestemerde kî tutanaxa kombiyayışî nuşte. Silamkerdiş û weçînîtişê dîwanî ra dime, M. Alî Ateşî, heqa qeseykerdene girewte (gurete) û bi kilmekî xo da naskerdene. Waşt ke kesê ke ameybî kombiyayışî, raver xo biderê naskerdene. Her kesî bi rêze xo da naskerdene. Nêzdiyê 40 kesî ameybî.

Naskerdene ra dime M. Ali Ateşî qese da Munzur Çemî. Munzurî, bi kilmekîye armancanê kombiyayışî ser o qesey kerd û ìformasyon da. Goreyê rêza programê rojeva kombiyayışî M Alî Ateşî dewam kerd.

Rojeva Kombiyayışî bi rêz nîya bîye:

1.Ede Kirmancî de persa wendîşî û nuştişî û no derheq de kar û gure,

2.Derheqê rojanê taybetîyan (Gaxan, Xizir, Sernewe, Newroze û eb.) de kar û gure,

3.Amadekerdişê kitabanê domanan/gedeyan,

4.Amadekerdişê kitabanê derse,

5.Almankî çarnayışê meqale, broşur û kitabanê kirmancî,

6.Înternet û CD,

7.Serra 2007îne de xebata lobî, konferans, semîner û programê kulturi.

1.Ede Kirmancî de persa wendişî û nuştîşî û no derheq de kar û gure

Bêguman dîskusyonê qeseykerdoxanê kombiyayîşî ziwanî ser o bî. Qeseykerdoxanê kombiyayîşî giranîye dê ziwanê ma û ziwanî ser o xeylê dîskusyon kerd.

Qey? Çinay rê? Sebeb çik o? Senî? Ci wext? Persî têdime bî rêze û amey. Qeseykerdoxan ra yewî (juyî) va: "Ziwanî ser o kamî se kerdo, kamî ci kar û gure kerdo ma nêzame. Xebera ma nê kar û gureyî ra çin a." Qeseykerdena qeseykerdoxan nîya dewam kerd û va: "Ma gere ziwanê xo de kursê ziwanî biderîme û ziwanê xo rind bimusîme. Yewo (juyo) ke wazeno kulturê xo rê, ziwanê xo rê wayîr vejîyo, gere raver ziwanê xo bimuso. Ma qey keyeyanê (çeyanê) xo de ziwanê xo qesey nêkenîme? Ma domananê xo qey roja ewroyêne de ziwan û kulturê xo ra mehrum verdê? Mordemê ke ziwan û kulturî ser o xebitîne, gere ma piştî ci dîme ke wa kar û gure raver şoro."

Ziwan û kulturê ma ser o her kesî fîkrê xo eşkera vatî û xo mîyan (werte) de dîskusyon kerd.

2. Derheqê rojanê taybetîyan (Gaxan, Xizir, Serrnewe, Newroze ûêb.) de kar û gure

Derheqê rojanê taybetîyan de Munzur Çemî va: "Ganî ma nê rojanê taybetîyan yew bi yew bidîme naskerdene û kulturê xo re wayîr vejîme."

Naye ser o yew qeseykerdoxî va: "Mi yew keyepela Înternetî de yew nuşteyê xo de şarê ma ra 'hawtemal çik o?' pers kerdbî. Ci hêf ke qet kesî no derheq de çîye nênivisna."

3. Amadekerdişê kitabanê domanan/gedeyan

Amadekerdişê kitabanê domanan de kî ganî komîte bêrone weçînitene û nê karî raver berone.

5.Almankî carnayîşê meqale, broşur û kitabanê kirmancî

No derheq de Munzur Çemî, yew nimûne (misale) dê. Almankî carnayîşê yew broşure, heşt hazarî euro pere girê dano. Na kî seba ma reqemêda zafberz a. No semed ra kî kesê ke ziwanê almankî û kirmancî (zaza) rind zanê ganî nê karî ser o bixebitîye.

6. Ênternet û CD

Munzur Çemî va: “Demêde kilmî de keyepela Ênternetî ganî bêrone viraştene û ma na keyepela Ênternetî ziwan û kulturê xo ra bixemelnîme ke wa zê kitabxaneyî bo.”

7. Serra 2007îne de xebata lobî, konferans, semîner û programê kulturî

Programê serra 2007îne ser o Munzur Çemî va: “Serre de reyê bone kî, ganî konferans, semîner yan kî şewêda kulturî bêrone amadekerdene.”

Nayê ser o Suleyman Ateşî agahdarî daye va: “Ma wazeme emser payîzî Dêrsim de, rewşa ziwanê kirmancî (zazakî) ser o yew konferans biderîme. Ma wazeme ke kesê ke ziwan rind zanê beşdarê na konferansî bê.”

Kombî yayîş de çend cumleyê ke Erdogan Ozmenî derheqê xo de vatî, ez baver kena seba ma pêroyîne zaf balkêş ê. Erdoganî bi kilmekîye wina (nîya) va:

“Mi ke dewe terk kerde ez çar serre bîya. Ez Anqara de bîya pîl. No dem de mi hema-hema ke kirmancî xo vîr ra kerd. Peyê cû ez fikirîya, mi va nîya nébeno û ez reyna cêra ra zonê xo ser. Nika çê mi de zonê pî û kalikanê mi êno qeseykerdene...”

Tayê nuqtayê ke Munzur Çemî nuşteyê xo yê Ênternetî de nuştîbî, ez wazena ïnan ra kî tayêne neql bikerî:

“Kesê ke amade bîbî, nînan ra tayê cîya-cîya dezgeh û sazgehan de xebitînê. No semed ra kî çiqas ke nê embazî bi nameyê sazgehan ra néamebî kî, derheqê fîkr û karê sazgehanê xo de haydarîyê dê. Mavajîme:

Dersim Neueaufbau (Newe ra Viraştişê Dêrsimî),

Sindelfingen Internasyonal Merkez,

Kurdische Gemeinde Rhein-Ruhr (Civata Kurd Rhein-Ruhr),

Komela Kultur û Hetkarîye-Varto,

Tunceli-Nazimîye Sarıyayla (Civrak) Köyü ve Çevresi Kalkındırma, Kültür ve Dayanışma Derneği nînan ra panc hebî bî. Nê komeleyan ra her çarê verênî Almanya de, ê pancine kî İstanbul der a. Dersim Wiederaufbau, di-hîrê serrî yo projeyêda taybetîye ser o xebitîno. Na proje,

Mamekîye de rakerdişê firinêda nanpewtişî ya. Eke proje şêro ser û firine bêro rakerdene, vîst ra vêşêrî cinîyê feqîrî tede gureyênê, yanî benê wayîrê karî. Goreyê haydarîya endamê Komîta Rayîraberdişî S. Ateşî, komele no ro xo ver ke demo ameyox de ziwan û kulturî ser o dahîna intensif bixebeitîyo. Derheqê Civata Kurd Rhein-Ruhrî de Dr. F. Zengînî agahdarîyê dê. No sazgeh newe ameyo sazkerdene û wazeno ke o bi ÎKKYî ra pîya kar bikerê. Dr. Zengînî têkilîya ziwan û psîkolojî ser o diyayîşê balkeşî vatî. Goreyê haydarîya M. A. Ateşî, Tunceli-Nazimîye Sarıyayla (Civrak) Köyü ve Çevresi Kalkındırma, Kültür ve Dayanışma Derneği, sifte ke saz bîya, endam û sempatîzanan ra tayêne kîrmancîqeseykerdiş de zehmetî dîya labelê nika ìnan na tenge derbaz kerda. Bi taybetî kî cinî komele de zaf aktîf ê, mîyanê xo de kîrmancî qesey kenê, xover danê ke bi kîrmancî wendiş û nuştîş bimusê. Bi nameyê ‘www.civrak.com’î keyepela komele kî newe bîya aktîfe.

Hem fîkr hem kî kar û gureyê her di komeleyanê bînan (Sindelfingen Internasyonal Merkez û Komela Kultur û Hetkarîye-Varto) eynî çerçewe de devam keno. Derûdorê Stuttgartî ra R. Altıntaş, A. Guler û T. Tekîn amadeyê kombîyayîşî bîbî...”

Kombîyayîşî heta saete 18:00 dewam kerd.

Saate 18:00 ra dime dest bi zerfetîyanê hawtemalî kerd. Ciqas ke zerfetî serê sala adirî û binê sacîye de nîyameybî potene kî, hewt zerfetîyan ra eserê nêmend, xêca kirtik ra. Werdişê zerfetîyan ra dime, senetkara muzîkî Sevgî yew zîyafetê muzikî da. Bi saz û vengê xoyê weşî veng û reng da hawtemalî. Her kes bi keyfweşîye şî.

Bawerîya mi kî a wa ke nê çîyê muhîmê ke kombîyayîş de qesey kerdî, ganî (gere) qeseykerdene de nêmanê. Gamî bêrênê eştene. Ma ganî nayê kî rind bizanîme ke no kar û gure girêdayîyê destek û ardimanê ma wo. Ma zafine heyânî nika şarî rê xizmet kerd. Ewro kî ganî ma ziwan û kulturê xo rê xizmet bikerîme.

Berlîn, 11.03.2007

ÇEND VATEYÊ VERÊNAN Û ÎDYOMÎ

Arêkerdoxe: Aysena KURDÎ

VATEYÊ VERÊNAN

Adir pê kilê adirî nêşeno hon a.
Astor vazdeno, wayer helononê xwi donû.
Aşik kelivîya (kelibîya), def dirriya.
Aw arî berdo, wayer gêreno çemçepon.
Beher pê fekî kutikî nêherimîyeno.
Belaş aqît (dims) rind o zê engimînî.
Bêdîn re lazim o bêîmon.
Birê (birayê) werî, hertim herdon.
Birînê şarî merdimî re (rê) monena qulê dîyesî (dêsî).
Biza gerrin yenon re aw (awk) nêwena.
Bize lingê xwi re bena dar di, mîşna lingê xwi re.
Comerdî dostê lingon, dijmenî sarî wa.
Comêrdî pê qisey nêbena, pê comêrdî bena.
Çalonîyê kutikî re non (werd) nêno werî (nêwerîyêno).
Daro valîyer, xîyaro sipi, hero beşe pê amel (emel) nêbeno.
Dewlemendî (doletê) perînî eyvon (pirênenê eyban) a ⁽¹⁾.
Diyêsi ver rema, kuware gina pero (piro).
Do (dû) waştîş û kod (kued) nimitîş nêbeno.
Dur o nur o, nizd o dizd o.
Ez vona (vana) “Heş hunî (honî) yo”, yi vanî “Rêç hunî ya”.
Golikê keyî gê (gayê) keyî re nêterseno.
Her têr (teyr) refî xwi.
Her kes keyê xwi sey xwi keno.
Hevalî ti derzîn ca ti de, ti gueçîn pe di cone.
Hevalî xwi di xayîn mebi wa xayîntî nêro vernîyê ti.

1. Dewlemendî (doletê) perînî eyvon (pirênenê eyban) a: Dewlemendî (zengînî) eyban nimnena.

Hezar lingê şarî dermon meker, yew lingê xwi derman biker.
Hol esta zerar a zê xirabî.
Ko çend berzi bo rojek teyr nişeno pa.
Kom çimî ti vetî? Merdimî ti vetî, cuerón (⁽²⁾) xuere (xorîn) vetî.
Kutik pê zuere (zor) nêşino seyd.
Kutikî pê kutikî xeneqnêni.
Lîyirî (leyîrê) marî bêjar nîveno (nêbeno).
Luya gêraye rind a zê şêrî vindetî.
Meke û mevîn.
Merdim nêzano kom xebitîyeno kom weno.
Merdim onîyeno wayerî re, çiwa (ço) erzeno kutikî.
Nengu cefa re beno derg, gjik sefa re.
Nê qiney (qonê) xwi bide gêjan nê zî yê gêjan c' a bigere.
Nono (nano) bêpere, derdo bêdermon (⁽³⁾).
O ku arcele (acele) bikero ercelî xwi re beno nizde.
Pê nonî vêwî (veyvî) kutik nêbeno xurt.
Pîsî pê pîsî pak nêbena.
Qelem xincer re tujerî ya.
Qiso xirav (xirab) gêreno, gêreno, beno yê wayerî qiseyî.
Qîmetî cewherî cewhercî zano.
Qîmetî zanayîşî zone di nê, famkerdişê d' o (di yo).
Rojo weş serê sibe belu wo.
Sa (say) onîya say re resa.
Saro keçel binî kilaw di nimito.
Saro keçel rind o binî kilaw di.
Şeytanî ro (rew) hêviyê xwi cennet re birnawa.
Tuxtêk (⁽⁴⁾) tematî (temahkarî), lîterêk pîsî pê (bi) merdimî dona werdiş.
Vêrsiyê lu di ramekuwere, verdi wa şêr ti buwero (biwero).
Wa cînîyê mi kênê axê bû, wa aqilî yê yê kênê aşikî bû.
Wayerî hole tim sultan o, wayerî xirav (xirabe) tim poşman o.
Xêvêtî (xîybetî) şarî meker wa xêvêtî ti nébo.

2. *cuerón*: cuwe ra, cue ra, seba ey/aye ra, semedê ey/aye ra

3. *Nono (nano) bêpere, derdo bêdermon*: Belaşî dima gêrayene merdimî rê bela ana.

4. *tuxt*: yew peymeyê (mîqyasê) gîranîye

Yo dosto sexte, hezar dijmenî talukerî yo.

Zincîya pîs honî ya (⁵) ri re wa (⁶).

ÎDYOMÎ

Aqil defter nêyo (nîyo).

Arminî gûnî xwi re dî.

Awa vengi kerda hewene (hewane) kuwenî (⁷).

Çil û çatax, Qerehemzon (⁸).

Çimo beri vo (bo) (⁹), herr seri vo (bo).

Dedkêna onîyena dezê re, lajo çimçot ona (ana).

Deva rî bar lazim bo, milê xwi kena derg.

Dewêk menda di pîron ser, ser di pînêkenî.

Dî yeni, te re awe werde.

Dîk mireno, çimî yi suli (silo) di moneno.

Engimîn weş o, postê kutikî d' o (di wo).

Ercelê biz ome (ame), nonî şonî wena.

Ez bîya dizd/dizde, aşme bî roşne.

Feqîrî nêresna dewlemendî, dewlemendî resna felek.

Guro xirab, parê (bara) xalî dîyarî yo.

Hero ku barî merdimî tu nîyevo (wenaye nêbo), merdim ci te ra qisey bikero?

Homa roj nêdo bêrgîrê binî baron, sêwirê vêrî dîyeson (dêsan).

Kom xal, ti heval.

Homa zê (sey) xwi keno.

Keçeli nêbi, adiro sor (sûr) bi (¹⁰).

Keçelo, nomî te nomî mi, kilawê ti sarê mi.

5. *honî ya*: hanî ya, hanîk a, hinik a, ha wa, ha ya

6. *Zincîya pîs honî ya ri re wa*: Çîyo pîs rî (ru, rû) ra aseno.

7. *Awa vengi kerda hewene (hewane) kuwenî*: Karo/gureyo veng de meşxul benî.

8. *Çil û çatax, Qerehemzon*: tim şiyene û ameyene, veng (tal) ra gêrayene

9. *çimo beri vo (bo)*: çimo ke tim malê şarî de bo

10. *Keçeli nêbi, adiro sor (sûr) bi*: Zaf hêrsin/hêrsok/xulqteng/xuyteng bi.

Kek re hêridîya, aspij vêşna.

Kerka (kerga) vêşon, verî dindonî xwi di kurîyek (korek) vînena.

Kerra çote nîkuwena (nêkewena) dîyes (dês).

Kurd berd bixeneqinî, va “Wa kindirê mi sor bû, vayî bû”.

Kurîyekî wayeron o, heşî ser di donî pîyero (pêro).

Lu nêresa toren (terne), va “Çiqas solen (solin) o”.

Merri nîşka şiyero (şêro) dîyese (dêse), gezi pişte bueçê (boçê) xwi re.

Mi dî roje vejîya ez têna (tena) menda.

Mi va “Her çî parê mi”.

Nengu mi bibê mi pê sarê xwi kendê, mi pê nenguyê merdimanê bînan sarê xwi nêkendê.

Nî (nê) ti vî (bî) nî nomî ti bû.

Nonî raşton xênîmî çoton (çewton) bû.

Pirdî ser di manga gay donî ⁽¹¹⁾.

Pîlî kutikon tonzî wa ⁽¹²⁾.

Pîr bawer nêkena mîyerde (mîerde) kena, mîyerde kena dawê hêştêkî ⁽¹³⁾ kena.

Pîr nişa rû sultan rê bermenâ.

Rîyeçê vergon û heşon bîya tîmon re.

Sare sipî wo, mela nû (nîyo) ⁽¹⁴⁾.

Serd û germî xwi no (nawo) verî sarê xwi re ⁽¹⁵⁾.

Şapikî bî qotî, êşlikî (îşligi) bî motî (“mont”î), lastîkî bî botî.

Şima bilî xwi bibî, ma xwi vîr re kerî.

Teq û reqi, nê wer o nê heqi ⁽¹⁶⁾.

Ti çi gêrena zê dadîya ku cîyezî kênê yi çinîye bo?

Ti nêzanî poçê herî çend qêfşî (qevdî) ya, qisê (qalî) meker!

Wexta nurî Homê (norî Homey) vara, lajî mi cê (cey) heroni di bi.

Zê kueçika nêşitî (sey koçika nêşita) xwi mek mîyon a.

11. *Pirdî ser di manga gay donî*: Gureyo/karo xeternak (tehlîkelî) kenî.

12. *Pîlî kutikon tonzî wa*: Erjayê nîyê/nîyo. Qiyemetê înan/ey/aye çin o.

13. *hêştêk*: para ke mergê mîrdeyî dima cinîya vîyaye rê manena

14. *Sare sipî wo, mela nû (nîyo)*: Ehlê nê karî nîyo.

15. *Serd û germî xwi no (nawo) verî sarê xwi re*: Qet nêşermayeno. Qet xemê ey nîyo.

16. *Teq û reqi, nê wer o nê heqi*: veng ra (bêfayde) xebitîyayene

BIRATÎ

Gawanê WELATÎ

Însaf, wicdûn ra tim dûrî bî
Pê şit vergûn' harûn guj bîyî
Fekguynin û tim kûyî yî
Kar-gurê yin bêbextî yî.

Vûn «pêrodayîş çare nîyo»
Tarîx, kitaban d' kûmî dîyo
Laykkotîş (lakkotîş), bermi û luemi yo
Kûm milet resa azadîyo?

Pê îslamê d' tim nimîyayî
Kardî xo sawutî, seqeynayî
Tartal (tertele) û talûn d' zaf wista yî
Esil xo Asya di Hoşray î (*).

Hendi k' tu va biratîyo
Vîr ûmayo aştîyo
Ma bîy sey teyrê kekûyo
Zurzulukê (zulzuluka) ma qul bîyo.

Ella wekîl ti rind zonî
Baw û bapîrûnî ma vato, vûnî:
«Yi vêrg ruejê mij-duman î.
Bêveng î, yi marî şewon î».

10.05.2004

(*) Hoşray: Kirgizîstan de yew bajar o.

MÎYANÊ MESELAYAN RA

Arêkerdox: Mutlu FIRAT

HERÇÎ KOTÎ DE HESKERDENE ESTA . . .

Ju cînîke çê xo ra vejîyê tever. Verê çeyî de hîrê kalê herdîssipî dî.
Cînîke qayîtê kalan kerd va ke:

-Ez şima nas nêkena, heral şima vêşan ê. Şima rê dexalet kena, bêrê
çeye non bûrê.

Kalan ra juyî va:

-Mêrdê to çeye der o?

Cînîke va:

-Nê, tever a wo.

Kalî çimê xo çarnayî cînîke, va ke:

-Wakê, eke mîrdê to çeye de nîyo, ma nêşîkînîme bikume zere.

Cînîke ebe uzuntî cêrê ra kalî:

-“Qey?” va.

Kalan ra juyî, junâ kal musna, va:

-Namê nê Dewlemendî (zenginlik) ya.

O bîn musna, va:

-Namê dê Başarî wa. Namê mi kî Heskerden a.

Cêra cînîke ra va ke:

-Şo mîrdê xo ra pers ke, kamcîyê ma dawet keno.

Beno şan, mîrik êno. Cînîke kulîne ci rê qesey kena. Mîrik vano:

-Çiya çiyode weş o! Dewlemendîye dawet ke bêro, çê ma ebe
dewlemendîye pirr kero.

Cînîke mîrdê xo ra vana:

-Qey ma Başarî dawet nêkenîme?

Heta a waxt domanî dizdî ya goş nanê ma û pîyê xo ser. Hur dimîna
sonê zere, ma û pîyê xo ra vanê:

-Qey ma Heskerdene dawet nêkenîme? A waxt çê ma ebe heskerdene
beno pirr!

Mêrik cînîya xo ra vano:

-Bê ma goş domananê xo ser nîme. En rind kî heskerden a. Şo venga ci de, bêro.

Cînîke şona venga Heskerdene dana. Hur dî hevalê Heskerdene kî tey şonê.

Cînîke kalan ra pers kena vana:

-Mi teyna Heskerdene dawet kerde, şima qey ênê?

Kal cewab dano:

-Eger to Dewlemendîye ya kî Başarî dawet bikerdene, teyna ju amênê. Ama to ez (Heskerdene) dawet kerdo, ez şorî kotî ê kî ênê îja.

Na qesa mi her kesî rê wesêtê bo: Herçî kotî de heskerdene esta, başarî û dewlemendîye îja der ê.

HEQO TALA Û ÎSA PÊXAMBER

Heqo tala rocê venga Îsa Pêxamberî dano. Îsa Pêxamber vejîno qatê Heqî, ver de kuno sejde, vano:

-Ya Rebê dunya alemî, mi rê emrê to çik o?

Heq cêreno ci vano:

-Îsa, to pêxamber a. Ez ju çî to ra wazeno. To şona dunya ra cêrena, to ke en heywano pîs, kotî, qilêrin dî, bicê mi rê bîya.

Îsa vejîno şono cêreno. Xêlî waxt kuno werte, qe çiyê nêvîneno. Îndî teselîya xo kuna, kuno raye giran-giran şono. Xêlî ca ke şono, qayît keno, çiyê raşte de kuno verê çiman a. Çapik-çapik şono ke ju kutik hard der o. Îsa tayê vindeno, vano ke:

-EZ honde cayan ra cêro, mi heywanode zê nê kutikî kotî qe nêdî.

Kutik veşanîye ra henî bîyo ke nêşkîno raye ra şoro.

Axirî Îsa lak erzeno vilê kutikî, cêno şono. Tayê ca ke şono, vindeno qayîte kutikî keno, vano ke:

-Lawo, mi no lak esto vilê nê kutikî; no heywanê Heqî yo, Heq zerê xo cêno.

Lakê vilê kutikî keno ya, erzeno vilê xo; kuno raye, şono qatê Heqî. Kuno secde, vano ke:

-Ya Heq! To mi ra çiyê waşt, ez xêlî cêro. Axirî mi nê kutikî ra başqe

Vate _____

çiyê nêdî.

Heq cêreno ya, vano:

-Îsa, goşê xo yake, mi ser ne. To rew hay rê lakê vilê heywanê mi bîya. Eke o lako ke vilê heywanê mi de bî, to bîyardêne îyta, mi to kerdêne dilqê nê kutikê xo, kutikê xo kî kerdêne cayê to. Na to rê dersê bo, reyna çiyode nîyanêne meke!

BARBARA

Jacques PRÉVERT

Xwi vîrî bîyari Barbara
Varan varaynî ay roj bêvind Brest di
Û ti rayîr ra şîynî ebi peşmirîyayîş
Kêfweş, zerweş, hîy û şelpaya
Binê varanî di
Xwi vîrî bîyari Barbara
Varan varaynî ay roj bêvind Brest di
Û ez raştê to ameya kuça Siam di
Ti peşmirîyaynî
Û ez zî peşmirîyaynî
Xwi vîrî bîyari Barbara
Tîya ki mi ti nêşinasnaynî
To zî ez nêşinasnaynî
Xwi vîrî bîyari
Xwi vîrî bîyari girana ay rojî
Xwi vîr a meki
Yew camêrdî xwi dabi binê ortmî
Û ebi qîrrayîş namey to va
Barbara
Û ti ver bi jey vazdaya binê varanî di
Hîy û şelpaya, kêfweş, zerweş
Û to xwi vist verika jey
Xwi vîrî bîyari aya Barbara
Û mi ra mecigîre eke ez to ra vana “ti”
Ayê ki ez ti ra hes kena ez hemînî ra vana “ti”
Wazeno wa ez yew ray vêşîr jînî nêveyna zî
Top ayê ki yewnan ra hes kenî ez hemînî ra vana “ti”

Wazeno wa ez jînî nêşinasna zî
Xwi vîrî bîyari Barbara
Xwi vîr a meki
Nê varanê mulayîm û dilşay
O ki rîyê to yê dilşay ser o
Nê şaristanê dilşay ser o [vareno]
No varano [ki] deryay ser o
Tersanî ser o
Gemîya Ouessantî ser o

Ex Barbara
Çi ehmeqey a ceng
Se bîya ti nika
Binê nê varanê asinî di
Adirê polay û gonî di
La ay camêrdo ki ti polanê xwi mîyan di şidênatînî
Ebi heskerdiş
Tirê merd, vînî bi yan hema ganî yo?
Ex Barbara
Varan vareno bêvind Brest di
Verê senî varaynî ayhewa
Labelê sey verî nîyo hinî û heme çî mahf bîyo
No yew varanê eza yê afatin û dejdayox o
No hinî firtiney asin, polay û gonî zî nîyo
Tik û tena hewr î
Yê ki sey kutikan gan danî.
Kutikê ki [orte ra] cim benî
Brest di awan ver o
Û şonî durî helisîyênî
Bresta ki tede çiyekî nêmendo ra durî
Zaf durî.

Franskî ra tadayox: **Bengîn ROŞN**

RÎPELÊ FIQRAYAN:

JU DOLIMA BÎNE

Arêkerdox: Mutlu FIRAT

Rojê ju cînîke û mîrdê xo danê pêra. Namê mîrikî Musa wo. Werte Ra di rojî vêrenê, nê hona kî néamê werê. Domanî maya xo ra vanê

-Dayê, ma rê xaşile poje!

Cînîke kî wurzena ra xaşile pojena; sifre nana ro, venga Musayî dana. Ap Musayî ra qe veng nêvejîno. Cînîke hîrê-çar reyî veng dana, Ap Musa qe xo nêlewneno. A waxt de meymanî danê çêverî ra.

Cînîke çêverî kena ya, meymanî kunê zere. Jumîn ra hal-heket perskenê. Çimê meymanan se [senî] gineno xaşile ra, hema nîşenê ro.

Tayê wenê, meymano ju câreno Ap Musayî ra vano:

-Apo, ti qey nêna nêwena?

Ap Musa vano:

-Na çêna kutikî ju dolima bîne bivatêne mi werdêne!

NE FÎL O NE GERGEDAN O!

Arêkerdox: Abbas ÎZOL

Di sêwregijî wexto ke çarşî de gêrayî, verê yew dikandarê sewzîrotoxî de vindertî. Yew balcana zaf girde musnaya (nawita) û yewbînî ra persayî:

-No çiçi yo?

Yewî vato:

-La no fil o.

Vate _____

Ê bînî vato:

-Nê lo, gergedan o!

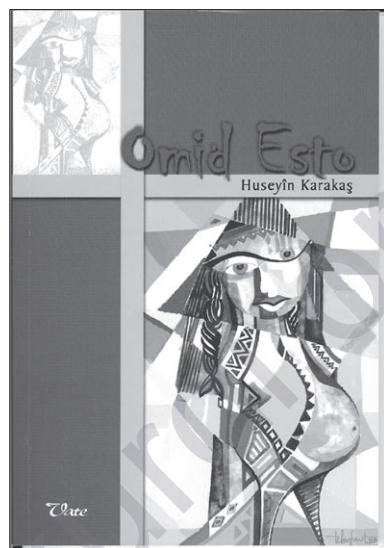
Îddîaya “fil o”, “gergedan o”yî ser o mîyanê ïnan de munaqeşe vejîyaya. Seba helkerdişê meseleyî şîy muxtarî het. Muxtar ameyo ewniyayo (nîyadayo) û vato ke:

-No ne fil o, ne gergedan o; gilgil werdo bi pey [ey] merdo (*).

(*)Na fiqra, 06.04.1963 de kovara “Keko”yî de (Anqara de), nême kirmancî nême tirkî vejîyaybî. Mi qismê tirkî tada kirmancî ser. (M. M.)

KITABÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)-XVI

82-Huseyîn Karakaş, Omid Esto, Weşanxane-yê Vateyî, İstanbul, 2006, 65 r.

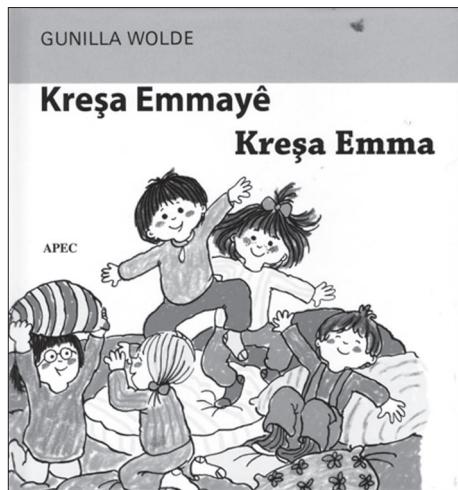

ŞALÎL Û BILBIL

ÇETİN SATICI

83-Arêkerdox: Çetîn Satici, Şalîl û Bilbil, Mezopotamien Verlags, Köln, 2007, 153 r.

84-Gunilla Wolde, Kreşa Emma, Tada-yox: J. Îhsan Espar, Weşanxaneya Apec, Stockholm, 2007, 25 r.

GUNILLA WOLDE

Tûte û Malîn

Tûte û Malîne

GUNILLA WOLDE

Tûte bi Pişê re dilîze

Tûte Bi Pişê Kay Keno

85-Gunilla Wolde, Tûte û Malîne, Tadayox: J. Îhsan Espar, Weşanxaneya Apec, Stockholm, 2007, 24 r.

86-Gunilla Wolde, Tûte Bi Pişê Kay Keno, Tadayox: J. Îhsan Espar, Weşanxaney Apec, Stockholm, 2007, 24 r.

GUNILLA WOLDE

Emmaya Berevajî Emmaya Eksî

GUNILLA WOLDE

Tûte biçûk e

Tûte Hurdî yo

87-Gunilla Wolde, Emmaya Eksî, Tadayox: J. Îhsan Espar, Weşanxaneya Apec, Stockholm, 2007, 22 r.

88-Gunilla Wolde, Tûte Hurdî yo, Tadayox: J. Îhsan Espar, Weşanxaney Apec, Stockholm, 2007, 24 r.